

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
ANAYASA HUKUKU BİLİM DALI

IRAK CUMHURİYETİ'NİN HUKUKİ YAPISI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mahmud A. TAHA

Danışman
Prof. Dr. Hayati HAZIR

Ankara–2010

ONAY

Mahmud A. TAHA tarafından hazırlanan “İRAK CUMHURİYETİ’NİN HUKUKİ YAPISI” başlıklı bu çalışma, 25.03.2010 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Hukuku Anayasa Hukuku dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Hasan TUNÇ (Başkan)

.....

Yrd. Doç. Dr. Bülent YAVUZ (Üye)

.....

Prof. Dr. Hayati HAZIR (Danışman)

ÖNSÖZ

Tezimin konusu yeni Irak 2005 Anayasasına göre Irak Cumhuriyet'inin hukuki yapısının incelenmesidir.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Yasama Organı ele alınmaktadır. İkinci bölümde Yürütme Organı ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde Yargı Organından bahsedilmiştir.

Bu tezde amacım, 2005 Anayasasına göre Irak Cumhuriyet'inin hukuki yapısını incelemektir çünkü bu anayasa istisnai bir durumda Irak'ta ortaya çıktı. Bu istisnai durum ise; ABD'nin 2003 yılında Irak'a karşı gerçekleştirdiği işgalidir. Görülüyor ki bu anayasayı hazırlayanlar Irak halkının karşı karşıya kalacağı riski dikkate almamışlardır. Büyük Ortadoğu Projesini planlayanların ve Irak dâhil bölgenin siyasi yol haritasını yeni koşullar ve değişik anlayışlar içerisinde yeniden çizilmesinin faturası, herkes için çok pahalı ve maliyetli olacaktır.

Tezin önemi, Tez konusu ile ilgili ne Türkiye'de ne de Irak'ta kapsamlı ve detaylı bir şekilde çalışma yapılmamış olmasıdır. Dolayısıyla Irak Cumhuriyetinin hukuki Yapısının incelenmesi ve araştırılması Türk ve Irak hukukçularının bu konu ile ilgili daha fazla haberdar olmasını ve bu konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaya yöneliktir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR	vi
TABLolar.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YASAMA ORGANI

I. Genel Olarak.....	3
II. Irak Millet Meclisi Üyelerinin Seçimi.....	5
A. Milletvekili Seçilme Yeterliği	9
1. Vatandaşlık ve Yaş.....	9
2. Tahsil	9
3. Dürüstlük.....	10
4. Baas Partisi Üyesi Olmamak.....	10
B. Seçim Çevreleri	11
III. Millet Meclisi Üyelerine Tanınan Ayrıcalıklar.....	13
A. Yasama Sorumsuzluğu.....	13
B. Yasama Dokunulmazlığı	14
IV. Millet Meclisi Üyeliğinin Kaybı.....	16
A. İstifa.....	16
B. Ölüm.....	16
C. Milletvekilliği İle Bağdaşmayan Hüküm Giymesi.....	16
D. Devamsızlık.....	16

E. Diğer Haller:	17
V. Millet Meclisi'nin Çalışma Düzeni:	18
A. Meclis Başkanlık Divanı:	18
B. Komisyonlar:	21
C. Toplantı ve Karar Yeter Sayısı:	24
VI. Millet Meclisi'nin Görev ve Yetkileri	25
A. Kanun Yapmak:	25
B. Hükümetin Denetlenmesi:	25
1. Soru:	26
2. Gen soru:	27
3. Meclis Soruşturması:	27
4. Sorgulama:	28
VII. Federal Meclis:	29

İKİNCİ Bölüm

YÜRÜTME ORGANI

I. Genel Olarak:	30
II. Cumhurbaşkanının Seçimi, Görev ve Yetkileri	32
A. Seçilme Şartları:	32
B. Seçim	33
C. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri:	35
1. Yasama İle İlgili Görev ve Yetkileri:	35
2. Yürütme İle İlgili Görev ve Yetkileri:	36
3. Yargı İle İlgili Olanlar:	37
4. Cumhurbaşkanının Dışişlerine İlişkin Yetkilileri:	38
III. Hükümetin Kurulması	39

A. Başbakan ve Bakanların Seçim.....	39
B. Hükümetin Görev ve Yetkileri.....	41
C. Bakanlar Kurulunun Sorumluluğu	42
1. Siyasal Sorumluluk.....	42
2. Cezai Sorumluluk.....	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGI ORGANI

I. Genel Olarak.....	44
II. Yüksek Yargı Kurulu.....	45
A. Yapısı.....	45
B. Yetkileri.....	48
III. Federal Yüksek Mahkeme.....	49
A. Yapısı.....	49
B. Yetkileri.....	53
IV. Federal Temyiz Mahkemesi.....	56
A. Federal Temyiz Mahkemenin Heyetleri.....	57
1. Genel Heyet.....	57
2. Geniş Heyet.....	58
3. Medeni Heyet.....	59
4. Ahval Al_Şahsiye Heyeti.....	59
5. Ceza Heyeti.....	59
V. Savcılık Teşkilatı	60
VI. Yargı Denetim Kurulu.....	61
VII. Yasayla Düzenlenen Diğer Mahkemeler.....	61
A. Federal İstinaf Mahkemesi.....	61
B. Bidat Mahkemesi	64
C. Ahval Al_Şahsiye Mahkemesi.....	65
D. Mavad Al_Şahsiye Mahkemesi.....	65
E. Cinayet Mahkemesi.....	66

F. Cunah Mahkemesi.....	66
G. Ahdas Mahkemesi.....	67
H. İş Mahkemesi.....	67
İ. Tahkik Mahkemesi.....	68
 VIII. Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı.....	69
 SONUÇ.....	72
KAYNAKÇA.....	74
EKLER.....	79
ÖZET.....	135
ABSTRACT.....	137

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
C	: Cilt
Çev	: Çeviren
No	: Numara
S	: Sayı
s	: Sayfa
vb	: Ve Benzeri

TABLÖLAR

FEDERAL YÜKSEK MAHKEMENİN 2005–2006–2007–2008 YILLARI
ARASINDA BAKTIĞI VEYA HÜKME BAĞLADIĞI DAVALAR VE
YORUMLADIĞI ANAYASA MADDELERİNİN SAYISI.

GİRİŞ

Bilindiği gibi orta doğuda olan Irak devleti birçok siyasi değişikliklere uğradı. Bu değişiklikler özellikle 1. Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşti. Öncelikle 1921'de Irak devleti kuruldu ve bu dönemde yani Krallık döneminde Irak'ta ilk anayasa yazıldı (1925 Anayasası). Bu anayasa Irak'ın Esas Kanunu diye tanımlandı. Ancak bu anayasa birden bire ortaya çıkmadı. Çünkü bu anayasa Osmanlı Hükümü ve İngiltere işgali dönemlerinde gerçekleşen siyasi ve yasal değişimlerden etkilendi.

1925'te çıkan anayasa Irak'ın ilk anayasasıdır ve kanaatimizce bu anayasa diğer anayasalara göre daha gelişmiş bir anayasadır. Çünkü anayasal denetim, yüksek mahkeme tarafından gerçekleştiriliyordu. Aynı zamanda bu anayasa kuvvetler ayrılığını öngörmüştür ve halkın egemenliğini benimsediği ve halkın katılmasını kabul ettiği için diğer anayasalara göre daha gelişmiş bir anayasadır. Kral, millet meclisi seçilirken halkın seçime katılmasını sağlamaktadır.

Cumhuriyet aşamasında ise, Irak'ta beş anayasa yapıldı. Bu anayasalar şunlardır: 27 Temmuz 1958 tarihli birinci Cumhuriyet Anayasası, 4 Nisan 1963 tarihli ikinci Cumhuriyet Anayasası, 29 Nisan 1964 tarihli Üçüncü Cumhuriyet Anayasası, 21 Eylül 1968 ve 16 Temmuz 1970 tarihli Dördüncü ve Beşinci Cumhuriyet Anayasaları'dır. Tüm bu anayasalar geçici olmuştur.

Genellikle ülkelerde yeni bir anayasanın hazırlanması büyük siyasi-sosyal değişikliklerden sonra ortaya çıkar. Yeni anayasa milletin yeni görüşlerini yansıtır. Bununda örneği çoktur. Örneğin, ABD 1783 yılında yeni bir anayasa hazırlamaya başladı. ABD'ye benzer şekilde Endonezya 1945 yılında Hollanda işgalinden kurtulduktan sonra yeni anayasalarını yazdılar. Ancak Irak'a gelince durum değişik çünkü ABD işgal kuvvetleri Irak'ı işgal ettikten sonra, Irak'ta ister istemez yeni ve geçici bir dönem başladı. Bu

geçici dönem için ve Irak'ı yönetmek amacıyla bir geçici yasa düzenlendi. Aynı zamanda bu geçici yasanın, yazılacak kalıcı anayasaya bir temel oluşturması istendi. Ancak bu geçici yasa kanun koyucuyu ve egemenliğin kaynağını belirlemek konusunda karışıklık oluşturmuştur. Çünkü bu yasada 30 Haziran 2004 tarihinde geçici hükümetin kurulması kararlaştırılmıştır. Ancak geçici süre için Irak silahlı kuvvetlerini, işgal kuvvetlerinin komutasına bırakmıştır.

Kalıcı anayasa, Irak'ta netice itibarıyla çok büyük değişimler ortaya koydu. Sadece Irak'ta değil bu durum bölgeye de yansdı. Yani bölgede geniş kapsamlı bir değişime neden olacağını söylemek mümkündür. Irak'ta başlatılan bu değişimin, orta ve uzun vadede tüm bölgeyi etkisi altına alması beklenmektedir.

ABD Irak'tan başlayarak Büyük Orta Doğu Projesini bölgede uygulamak istemektedir. Başta, İran ve Suriye olmak üzere bu projeye endişeyle bakıyorlar. Çünkü bu proje Irak'tan sonra bu ülkeleri bölmeyi amaçlıyor, bu nedenle Suriye'nin de Amerika tarafından işgal edilme ihtimali vardır. Özellikle iki hükümetin arasında gerginlik yaşanıyor. Böylelikle ABD'nin çıkarlarına uygun bir yapılanma gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda bu konuda bazı uzmanlar şöyle dediler: ' Irak işgal edildikten sonra Irak'ta yeni bir hükümet oluşmalı tabi ki bu yeni hükümet Amerika'yı destekleyecek bu nedenle Mısır ve Ürdün'den sonra Irak'ta İsrail'e karşı savaşmayı sona erdirir.'

Bu çalışma üç ana bölümünden oluşmaktadır. Çalışmamda Irak Cumhuriyetinin hukuki yapısını incelemekteyim tabi ki Yeni Irak'ın 2005 Kalıcı Anayasasına göre, bu çalışmamın birinci bölümünde Yasama Organından bahsettim. İkinci bölümde Yürütme Organını inceledim. Üçüncü bölümde ise Yargı Organı ve bu organda olan önemli değişikliklerden bahsettim. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve ABD Anayasasıyla da bir karşılaştırma yaptım sonrada anayasaya yönelen eleştirileri incelemiş bulunmaktayım.

BİRİNCİ BÖLÜM

YASAMA ORGANI

I. GENEL OLARAK

Devlet bir hukuk düzenidir. Devletin varlığının ve mevcudiyetinin devamı bu hukuk düzeninin mevcut olmasına ve devamına bağlıdır. Bilindiği gibi çağımızda hukukun en önemli versiyonu olan kanun yasama organı tarafından konulmaktadır. Bu sebeple de yasama organları tüm siyasi rejimlerde önemi küçümsenmeyecek yere sahiptir. Çünkü demokratik rejimlerde yasama organları egemenliğin sahibi olan milletin veya halkın temsilcilerinin bulunduğu yerdir.¹

Demokrasinin en önemli temeli olarak nitelenebilecek huzur, güven ve istikrar sorunu bulunmayan, demokratik bir kültür oluşturmuş, gelişmiş batılı ülkelerde dahi seçimlerin, karşılıklı suçlamaların arttığı, tartışma ve çatışmaların su yüzüne çıktığı ve ilişkilerin gerildiği bir ortam yarattığı dikkate alındığında; Irak'ta mevcut yönetimin seçim telaşının arkasındaki esas sebebin, problemleri çözecek, ülkenin huzur, güven ve istikrarına katkıda bulunacak, adil ve güvenli bir seçimden ziyade, iktidara ortak etnik, dini ve siyasi grupların istek ve taleplerini karşılayacak bir anayasanın hazırlanması olduğu anlaşılmaktadır.²

Bilindiği gibi Saddam Hüseyin'in iktidarı zamanında Irak'ta herhangi bir nüfus sayımı yapılmamıştır. Bu da seçim için aslında bir problemdi, Ancak bu problemi BM şöyle çözdü; Saddam Hüseyin iktidarı döneminde Birleşmiş Milletlerin (BM) petrole karşı gıda programında erzak alan 14 milyon kişinin yer aldığı listeler oluşturulmuştur. 8 Kasım 2004 tarihli BM'lerin Irak resmi sözcüsü Ayman El-Safdi, 14 milyon kişiden 13 milyonuna ulaşılmış olduğunu açıklamıştır.

¹ Atilla ÖZER, **Türk Cumhuriyetlerinin Hukuki Yapısı**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008, s. 47.

² Özüm UZUN, **Seçim Sistemleri**, Ankara, 2005, s. 3. [http/ www. Globalstrateji.org](http://www.Globalstrateji.org), Erişim Tarihi 10.03.2008.

Bu listede kayıtlı olan insanlar otomatik bir şekilde sandık başına çağırıldı. Kayıtlı olmayan vatandaşlar ise en az 18 yaşında oldukları kanıtlamaları halinde listeye eklenebileceklerdir.

30 Ocak 2005 tarihinde Irak'ta yapılan seçimler ülke genelinde parlamento ve il meclisi seçimleri, Kürt Federal Bölgesi'nde ise bunlara ilaveten Kürt parlamento seçimleri olmak üzere üç organ için yapıldı. Bununla ilgili yasa hükmündeki koalisyon gücü emirleri ve bunları açıklayıcı mahiyette yayınlanan seçim komiserliği düzenlemeleri, seçime katılmasına izin verilen partilerin her üç organ için ayrı ayrı koalisyon oluşturmalarına veya bağımsız listeler ile ayrı ayrı seçimlere katılmalarına imkân vermektedir.³

Irak Anayasasına göre Federal Yasama Organı; Millet Meclisi ve Federal Meclis'ten oluşur.

³ Özüm UZUN, a. g. e, s. 4.

II. Irak Millet Meclisi Üyelerinin Seçimi

Yasama organının tek ya da çift meclisli olması 20. yüzyılın ortalarına kadar çokça tartışılan bir konu olmuştur. Dünyadaki uygulamalarına baktığımızda iki tür çift meclis sistemi dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki federal devletlerdeki iki meclisli oluşumdur. Diğerisi ise siyasal nitelikli iki meclis sistemidir.

Federal yapılanmanın getirdiği zorunluluk dışında çift meclis sistemi ya tarihsel gelişimin ya da ülkedeki siyasal veya ekonomik koşulların sonucu olarak ortaya çıkan siyasal bir tercihtir. Nitekim İngiltere'de Lordlar Kamarası tarihsel süreç içinde oluşmuş aristokratik nitelikli ikinci meclistir. Toplumdaki değişik sosyal ve meslek gruplarının temsil edildiği, istisnai nitelikteki sosyo-ekonomik nitelikli ikinci meclisleri de bir yana bırakırsak, uygulamada çift meclis sistemi, daha çok Fransa ve İtalya örneklerinde olduğu gibi, siyasal bir tercihtir. Bu siyasal tercihte ikinci meclis, birinci meclisin aşırılıklarını frenleyen, onun muhtemel despotizmine karşı bir güvence rolü üstlenen ve yasaların daha geniş zeminde, daha çok tartışılarak, daha iyi hazırlanması işlevini gören bir kurum olarak düşünülmüştür.

Ancak, demokratik gelişmeler ve 2. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte anayasa mahkemelerinin bir çığ gibi ortaya çıkışı, siyasal nitelikli çift meclis sisteminin yarar-zarar bilânçosunun yeniden sorgulanmasını gündeme getirmiştir. Çünkü siyasi partili demokratik bir yapılanmada, ikinci meclislerin de seçimle oluşması, her iki mecliste aynı iradenin egemen olmasına yol açmış dolayısıyla, ikinci meclisin, birinci meclisin aşırılıklarını frenleme, despotizmini önleme işlevini yitirmesine neden olmuştur. Öte yandan, ikinci meclisler yapısı gereği zaten ağır işleyen parlamentoları daha da hantallaştırmış, kanunların çıkmasında gecikmelere yol açmıştır. Buna ikinci meclislerin daha muhafazakâr olmaları nedeniyle yenilikleri ve atılımları önleyici rolü de eklenebilir.

Irak' Anayasasının 48. maddesine göre Federal Yasam Organı Millet Meclisi ve Federal meclisten oluşur. Irak'ta uygulanan federal kanunların çıkartılması bu iki meclisin görevidir.⁴ Şimdi Irak'ın Millet Meclisini sonradan da ikinci Meclisi yani Federal Meclisten bahsedeceğiz. Türkiye ise 1982 Anayasası ile iki meclisli sistemden vazgeçerek tek meclisli sisteme geri dönmüştür.⁵

49.maddenin 1. fıkrası "Millet meclisi bütün Irak halkını temsil eder ve seçim bölgelerinden her 100.000 kişiye bir Milletvekili düşecek şekilde seçilen temsilcilerden oluşur. Milletvekilleri genel, gizli ve doğrudan oylama yoluyla seçilir. Mecliste halkın bütün kesimlerinin temsil edilmesine dikkat edilir." Milletvekili sayısı nüfus sayımından sonra belirlenir ve tüm Irak halkının farklı kesimleri bu mecliste temsil edilecektir. Ancak anayasada temsilin nasıl olacağı belirtilmemiştir. Seçim yasası, kadınlara Millet Meclisi'nde üye sayısının ¼'den daha az olmayan bir temsil imkânı sağlanmayı amaçlar. Bu oran daha da artabilir.⁶

50. maddeye göre "Milletvekilleri Meclis'te göreve başlamadan önce aşağıda kayıtlı yemini ederler:

Yasal görev ve sorumluluklarımı özveri ve sadakat içerisinde yerine getireceğime, Irak'ın bağımsızlığı ve egemenliğini koruyacağıma, halkımın çıkarlarını savunacağıma, topraklarını, havasını, sularını ve doğal servetlerini muhafaza edeceğime, demokratik federal rejimin selameti için çalışacağıma, genel ve bireysel özgürlüklere saygılı hareket edeceğime, yargının bağımsızlığını müdafaa edeceğime, yasaların dürüst ve tarafsız bir şekilde uygulanması için çalışacağıma Yüce Allah'ın huzurunda yemin ederim".

⁴ El-Munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-İnsan, **El-Veciz Fi Muswedet El-Destur El-Iraki**, 2005, s. 18.

⁵ Kemal GÖZLER, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004, s. 166.

⁶ El-Munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-İnsan, **a. g. e.**, s. 18.

51. madde Millet Meclisi çalıştırmalarını sürdürmek için bir içtüzük hazırlayacaklar. İchtüzük meclis çalışmalarının nasıl yürütüleceğini göstermek amacıyla çıkartılan kuralların tümüne denir.⁷

"Millet Meclisi, milletvekili seçilen üyelerin gerekli şartları taşımadığı yönünde alınan itirazları dilekçe alındıktan sonraki 30 gün içerisinde karara bağlar. Karar, üye sayısının üçte ikisi çoğunluğuyla alınır." Meclisin verdiği kararlara yönelen itirazlara Federal Yüksek Mahkemesi bakar. Ancak bu itirazlar karar alındıktan itibaren 30 gün içinde mahkemeye takdim edilmelidir.⁸

Millet Meclisinde oturumlar açık bir şekilde yapılır. Ancak istisnai durumlarda ve meclisin görüşüne göre oturumlar gizli bir şekilde yapılabilir. Örneğin, milli güvenlik konularında, devlet tarafından silah satın almak veya bakanlarla soruşturma yapmak bu tür konular gizlenmelidirler. Meclisin oturum tutarları radyo, televizyon, gazete veya Millet Meclisine özel gazetelerle yayınlanır.⁹

Millet Meclisinin toplantı ile ilgili hususları 54. maddede düzenlenmiştir. Buna göre:

1. Meclisin toplantıya çağırılması devlet başkanının görevidir.
2. Genel seçim sonuçlarının onaylandığı tarihi takip eden 15 gün içerisinde Meclis toplantıya çağırılır ve çağrı süresi uzatılamaz.

İlk meclis oturumu en yaşlı üyenin başkanlığında gerçekleştirilir,

İlk oturumda Meclis Başkanı ile iki yardımcısı seçilir.

"Millet Meclisi ilk toplantısında bir başkan ve iki başkan yardımcısı seçer. Gizli ve doğrudan oylama yapılır ve nitelikli çoğunluğu alan adaylar seçilir". Seçim, eller kaldırılmadan gizli ve doğrudan yapılır ve nitelikli

⁷ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 51.Madde.

⁸ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 52.Madde.

⁹ El-Munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-İnsan, a. g. e, s. 19.

çoğunluğu alan adaylar seçilir. Yani adayların mecliste yarıdan fazla oy almaları gerekir.¹⁰

56. maddenin 1. fıkrası Millet Meclisinin görev süresi dört yıldır. Bu dört yıl takvimle hesap edilir. Bu süre ilk oturumun yapıldığı tarihte başlar ve dördüncü yılın son günü sona erer.¹¹

T.C. 1982 Anayasası'nda yasama dönemi, kural olarak beş seneden ibarettir. 2. fıkra "Millet Meclisi seçimleri, önceki Meclisin görev süresinin dolmasından 45 gün önce yapılır."

57. Madde Millet Meclisi yılda sekiz ay çalışır ve görevini yapar. Bu sekiz ay iki yasama dönemine ayrılır. (her dört ay ayrıdır) Ancak genel Bütçe ele alındığında yasama dönemi bütçe kabul edilmeden sona eremez. Yani dört ay bitse de çalışma devam eder.¹²

58. Maddenin 1. fıkrasına göre olağanüstü toplantıların talebi Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millet Meclisi Başkanı veya Millet Meclisinin en az 50 üyesi tarafından istenebilir ve yalnızca toplantıya çağırılmasına gerekçe gösterilen husus ele alınır. 2. fıkrada ise anayasa yasama dönemini 30 gün uzatma hakkı için iki şart belirlemiştir. Buna göre:

1. Bu uzatma talebi Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millet Meclisi Başkanı veya Millet Meclisinin 50 üyesi tarafından istenmelidir.

2. Bu uzatma devam eden çalışmaların tamamlanması nedeniyle yapılmalıdır.¹³

¹⁰ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 55.Madde.

¹¹ El-Munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-İnsan, **a. g. e.**, s. 20.

¹² Kemal GÖZLER, **a. g. e.**, s. 202.

¹³ El-Munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-İnsan, **a. g. e.**, s. 20.

A. Milletvekili Seçilme Yeterliği

Milletvekili seçilme yeterliği, Irak Yüksek Seçim Komiserliği Seçim Kanunun 6. maddesinde düzenlenmiştir. Ancak bazı önemli hususlar vardır. Bunlar:

Milletvekili adayı olabilmek için gereken şartlar anayasada düzenlenmemiştir. Anayasa, bunu çıkarılacak bir yasaya devretmiştir. Hâlbuki bunlar anayasada düzenlenseydi daha net ve verimli olurdu diye düşünüyoruz.

Ne anayasada ne de seçim kanununda askerlik hizmetine hiçbir şekilde önem verilmemiştir. Yani herhangi bir vatandaş askerlik hizmetini yapmamış olsa bile milletvekili adayı olabilme imkânı vardır. Bu da kanaatimizce yanlış bir düzenlemedir ve bu durumun en kısa zamanda değiştirilmesini temenni ediyoruz.

Irak Yüksek Seçim Komiserliği Seçim kanunun 6. maddesine göre, Temsilciler Meclisi üyeliği adayında bulunması gereken şartlar şunlardır:¹⁴

1. Vatandaşlık ve Yaş

Aday, Iraklı ve en az otuz yaşında olmalıdır. Yerli vatandaşlarla, vatandaşlığı yeni kabul edilenler eşit hükme tabi tutulmuştur. Ancak, yeni vatandaşlığa kabul edilenlerin Irak vatandaşlıklarının üzerinden belli bir süre geçmesi gerekmektedir.

2. Tahsil

Adayın, en az lise mezunu ya da dengi okul mezunu olması gerekir.

¹⁴ Irak Yüksek Seçim Komiserliği, Seçim Kanunu, Madde 6.

3. Dürüstlük

Adayın, vatan ve kamuya ait mali kaynakları kendi çıkarı doğrultusunda kullanmak suretiyle yasadışı yollardan maddi kazanç elde etmemiş olması gerekir.

4. Baas Partisi Üyesi Olmamak

Konuya ilişkin hukuk kuralları uyarınca milletvekili adayının; bir muafiyet taşımadığı takdirde, kapatılmış bulunan Baas Partisi içerisinde tümen üyesi rütbesinde veya tam üye düzeyinde yer almış ise Baas Partisini reddettiğini ve geçmişte bu parti ile olan tüm bağlantılarını kopardığını belirten bir belgeyi imzalaması ve bundan böyle Baas Partisi ile bağlantılı kuruluşlarla hiçbir ilişkisi ve bağlantısı olmayacağına dair yemin etmesi gerekmektedir. Mahkeme tarafından söz konusu adayın bu konuda yalan söylediği ya da asılsız ifadelerde bulunduğu tespit edilirse, bu adayın üyeliği sona erdirilir.¹⁵

¹⁵ Asin F. KAMAL, **İşgal Sonrası Irak'ın Yeni Anayasası**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara,2007, s. 71.

B. Seçim Çevreleri

Irak Anayasası seçim çevresi ile ilgili bir tercih yapmamış, bunu kanun koycuya bırakmıştır. Buna göre Irak Yüksek Seçim Komiserliği Seçim kanununun 15. maddesine göre,¹⁶"Parlamento 275 sandalyeden oluşur. Bunlardan 230 sandalye seçim bölgelerine göre paylaşılır. 45 sandalye milli bakiye sandalyesidir ve her vilayet bir seçim bölgesi sayılır. Vilayete 20 Ocak 2005 tarihinde seçmen adaylarının (gıda karnesine göre) sayısı oranına göre sandalyeler tahsis edilir."

Seçim çevresi, ülkede milletvekillerinin seçileceği ve seçmenlerin milletvekilleri için oy kullanacakları bölgedir. Seçim çevreleri bir yandan milletvekili sayısı ile, öte yandan seçmenlerin aynı oranda ya da eşit temsil edilmeleri ile yakından ilgilidir. Keza, seçim çevreleri seçim sistemini ve siyasi parti sayısını da büyük ölçüde etkiler. Seçim çevrelerinin büyüklüğü ile seçimlerin orantılılık derecesi birbirine paralel gider. Seçim çevresi büyüdükçe seçim çevresi barajı küçüleceğinden, küçük partilerin şansları artar ve seçimler daha orantılı sonuçlar verir. Seçim çevrelerinin daralması ise tersine çevre barajını yükselteceğinden, küçük partilerin barajı aşma şansları azalır ve bundan da büyük partiler yararlanır. Özetle, seçim çevrelerinin büyümesi küçük partiler lehine; daralması büyük partiler lehine işlev görür.¹⁷

Seçim çevrelerinin belirlenmesine ilişkin kurallar arasında, her ile nüfusuna bakılmaksızın önce birer milletvekili tahsis edilmesi ve nüfus esasının ancak geri kalan milletvekilleri için uygulanması ilkesi de, az nüfuslu kırsal iller, çok nüfuslu şehirleşmiş iller aleyhine yararlandırılacak niteliktedir. Bu hükmün, dolaylı olarak büyük partilerin yararına, küçük partilerin ise zararına olduğu söylenebilir. Çünkü az nüfuslu, dolayısıyla az sayıda milletvekili çıkaran illerde seçim çevresi barajı daha yüksek olacağından,

¹⁶ Irak Yüksek Seçim Komiserliği, Seçim Kanunu, 15. Madde.

¹⁷ Bülent TANÖR, Nemci YÜZBAŞIOĞLU, **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku (2004 Anayasa Değişikliklerine Göre)**, 6. Baskı, İstanbul 2004, s. 203.

küçük partilerin barajı aşma şansları azalacaktır. Ayrıca bu hüküm seçim hukukunun temel ilkelerinden olan "tek kişi tek oy" prensibine de aykırılık oluşturmaktadır.¹⁸

Klasik olarak üç tür seçim çevresi vardır. Bunlar dar çevre, geniş çevre ve milli çevre sistemleridir. Dar çevre, ülkenin milletvekili sayısı kadar seçim çevresine bölünmesi sistemidir. Başka bir ifadeyle, ülkede milletvekili sayısı kadar seçim çevresi bulunur. Milli çevrede ülke tek seçim çevresi sayılır. Geniş çevrede ise ülke, iki ve daha fazla milletvekili çıkaracak şekilde seçim çevrelerine bölünür. Bunlardan yaygın olan uygulamalar, dar çevre ve geniş çevre sistemleridir. Dar çevre çoğunluk sistemlerinde uygulanırken, geniş çevre yaygın olarak nispi temsil sistemlerinde uygulanır. Dar ve geniş seçim çevrelerinde en büyük sorun, çevrelerin seçmen denliğini sağlayabilmektir.¹⁹

Irakta olduğu gibi Türkiye’de de anayasalar seçim çevresi ile ilgili bir tercih yapmamış, bunu kanun koyucuya bırakmıştır. Uygulamada hep geniş çevre sistemi benimsenmiştir.

¹⁸ Ergun ÖZBUDUN, **a. g. e.**, s. 280.

¹⁹ Bülent TANÖR, Nemci YÜZBAŞIOĞLU, **a. g. e.**, s. 204.

III. Millet Meclisi Üyelerine Tanınan Ayrıcalıklar

Irak Millet Meclisi üyelerine tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi yaptıkları görev gereği olarak belirli bazı ayrıcalıklar tanınmıştır. Milletvekillerine tanınan bu ayrıcalıklar kendilerine kişisel olarak bir menfaat sağlanmasından ziyade onların kendilerini seçenlerin hak ve menfaatlerini her türlü korkudan uzak olarak korumaları gayesiyle tanınmıştır. Milletvekillerine tanınan bu ayrıcalıklar İngiltere'deki demokrasi mücadelesindeki gelişmeler sonucu kabul görmüş olup daha sonra tüm ülkeler tarafından benimsenmiştir.

Ancak günümüzde bu imtiyazların yani ayrıcalıkların sınırının asgari seviyede tutulması düşüncesi taraftar kazanmaktadır. Kanaatimizce bunun sınırını ülkenin içinde bulunduğu tarihi, sosyal ve kültürel durumu ve demokrasi anlayışına, geleneğine, kültürüne uygun tutmakta kamu yararı vardır.

Irak kalıcı 2005 Anayasası 63. maddesine bakıldığı zaman ilk göze çarpan sadece yasama dokunmazlığının düzenlenmiş olmasıdır. Ancak 63. madde metni incelendiğinde, aslında yasama sorumsuzluğu ve yasama dokunmazlığı gibi birbirini tamamlayan ama niteliği birbirinden farklı iki kurumun düzenlendiği görülmektedir.²⁰

Buna göre yasama organı üyelerine tanınan bu ayrıcalıkları iki kısımda topladık. Bunlar yasama dokunulmazlığı ve yasama sorumsuzluğudur.

A. Yasama Sorumsuzluğu

Anayasanın 63. maddesinin ikinci fıkrasının (a) bendine göre, Millet Meclisi üyeleri yasama dönemi içerisinde dile getirdikleri görüşler konusunda

²⁰ Ramazan Muhemet BATİK, **Parlemento Dokunmazlığı ve Mısır'daki Uygulaması**, **Al_ Nahza Al_ Arabiye** Yayın Evi, Kahire, 1994. s. 80.

dokunulmazlığa sahiptirler. Milletvekilleri bu görüşleri nedeniyle mahkemede sorgulanamazlar.²¹

Yasama sorumsuzluğu milletvekillerin yasama fonksiyonu ile ilgili olarak mecliste söyledikleri söz ve ileri sürdükleri düşünce nedeniyle, bunlar suç niteliği taşısa bile, Meclis dışında herhangi bir makam tarafından sorumlu tutulmamalarıdır. Amaç milletvekillinin yasama görevini özgürce yerine getirmesini ve böylece milli iradenin tam bir serbestlik içinde oluşmasını sağlamaktır.²²

Sorumsuzluk ancak milletvekillinin meclis çalışmaları sırasında söylemiş olduğu sözleri ve bunları meclis dışında da tekrarlanması halini kapsar. Bu şekliyle sorumsuzluk mutlak ve sürekli bir nitelik taşır. Milletvekillini cezai ve hukuki kovuşturmayla karşı koruduğu ve hiçbir şekilde kaldırılmadığı için mutlaklıdır. Meclis milletvekillinin sorumsuzluğunu hiçbir şekilde kaldıramaz ve buna ilişkin karar alamaz.²³

Sorumsuzluk yasama görevinin yerine getirilmesi süresince olduğu gibi, bu görevin sona ermesinden sonra da devam ettiği için sürekli bir nitelik taşır. Milletvekilli, meclis çalışmaları sırasında açıkladığı sözlerden ötürü milletvekilliği sıfatı sona erdikten sonra da hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz.²⁴

B. Yasama Dokunulmazlığı

Anayasanın 63. maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendine göre, yasama dönemi içerisinde cinayetle suçlanmadıkça veya suçüstü yakalanmadıkça milletvekillerinin tutuklanabilmeleri için Meclis tarafından nitelikli çoğunlukla dokunulmazlıklarının kaldırılması gerekmektedir.

²¹ Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 63. Madde.

²² Bülent TANÖR, Nemci YÜZBAŞIOĞLU, **a. g. e.**, s. 222.

²³ Zafer GÖREN, **Anayasa Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara 2006, s. 206.

²⁴ Arsel İ, **Türk Anayasa Hukukunun Umumi Esasları**, Ankara 1965, s. 246.

Anayasanın 63. maddesinin ikinci fıkrasının (c) bendine göre, yasama dönemi dışında ise bir üyenin tutuklanabilmesi için, suç sanığı olması ve Millet Meclisi Başkanının söz konusu üye üzerinden dokunulmazlığın kaldırılmasına onay vermesi veya bu üyenin suçüstü yakalanması gerekir.²⁵

Yasama dokunmazlığı, milletvekillerinin meclis toplantılarına katılmalarına engel olunmamasını ve böylece mecliste fiziki varlıklarını güvence altına almayı amaçlar. Çünkü milletvekillinin yasama sorumsuzluğu ile korunan söz ve düşüncelerini açıklayabilmesi için öncelikle bu faaliyetlere katılabilmesinin sağlanması gerekir. Bu amaçla yasama dokunmazlığı milletvekilinin kişi hürriyetini ve güvenliğini güvence altına alan bir kurum olarak, yasama sorumsuzluğu korunmasını tamamlayıcı bir işlev görür. Böylece milletvekilinin özellikle yürütme organınca tahrik edilebilecek keyfi ceza kovuşturmalarıyla, geçici de olsa yasama faaliyetlerinden alıkonması önlenmiş olur. Sorumsuzluk milletvekillini yasama fonksiyonu ile ilgili fiillerden dolayı korumayı amaçlarken dokunmazlık da milletvekillinin engellenmemesini amaçlar.

Sorumsuzluk cezalandırılmamayı, dokunmazlık ise yalnızca cezalandırmayı ertelemeyi ifade eder. Cezalandırmayı ertelemenin amacı kuşkusuz milletvekilline kişisel yarar sağlamak değil, iktidar çoğunluğunun siyasi nedenlerle, muhalefet milletvekilleri üzerinde kurabileceği muhtemel baskıyı önlemek gibi bir kamu yararıdır. Bu nedenle günümüzde yasama dokunmazlığı esas itibarıyla muhalefet koruma işlevi görür.²⁶ Yasama dokunmazlığı Millet Meclisi tarafından kaldırılabilir, yani bu dokunulmazlık nispidir.²⁷

²⁵ Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 63. Madde.

²⁶ Bülent TANÖR, Nemci YÜZBAŞIOĞLU, **a.g.e.**, s. 226.

²⁷ Zehra ODYAKMAZ, Ümit KAYMAK, Aleske ALESKERLİ, **Anayasa Hukuku İdare Hukuku İdari Yargı**, 2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2004, s. 65.

IV. Millet Meclisi Üyeliğinin Kaybı

Millet Meclisi üyesi aşağıdaki sebeplerden dolayı üyeliğini kaybeder:

A. İstifa

İstifa etmek isteyen milletvekilli veya Başkanlık Divanı üyesi istifa yazısını yazıp ilgili komisyona bildirir. Sonra meclise sunulur. Üyeliğinin düşmesine Millet Meclisi çoğunlukla karar verir. Ancak istifa edebilmek için mecliste bir yıl görev yapmış olması gerekir.²⁸

B.Ölüm

C. Milletvekilliği İle Bağdaşmayan Hüküm Giymesi

Milletvekilli seçildikten sonra, milletvekilliliğini engelleyen bir suçtan dolayı hüküm giyen bir milletvekilinin, milletvekilliği düşer. Kesinleşmiş mahkeme kararının ilgili komisyona bildirmesiyle ve ardından Başkanlık Divanına bildirilmesiyle milletvekillinin üyelik sıfatı sona erer. Bunun için meclis genel kurulunun karar vermesine ihtiyaç yoktur.²⁹

D. Devamsızlık,

Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir yasama dönem içerisinde toplantıların toplam 1/3 'ine katılmayan milletvekilinin üyeliğine son verilir.

²⁸ El-Vakayi El- Irakiye, S. (4049), Millet Meclisi Kanunu, No (50), 2007.

²⁹ Rafet DESUKİ, **Parlamentonun Çalışmasına Gerçekleşen Yürütme Organının Baskısı**, Menşet Al_Marif, İskenderiye, 2006.s. 143.

E. Diğer Haller:

1. Anayasada ve seçim yasasında belirlenen üyelik şartlarını kaybetmesi durumunda milletvekilli sıfatı sona erer.
2. Özel tıbbi komisyon raporu ile belgelenmiş hastalık veya sakatlık hallerinde işini yerine getirememesinden dolayı iki yasama döneminde izin süresi üç ayı geçmesi halinde milletvekili emekliliğe sevk edilir.³⁰
3. Milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev sürdürmesi, yani eğer Millet Meclisi üyesi Devlet Başkanlığına, Bakanlar Kuruluna veya başka bir resmi göreve alınması halinde milletvekilli sıfatı sona erer.
4. 1/3 Millet Meclisi üyelerinin gerekçeli istekleri üzerine başkanlık divanı üyelerinin görevlerine son verebilirler. Ancak bu durumu gerçekleştirmek için millet meclisi üyelerinin bu isteği çoğunlukla kabul etmeleri gerekir.
5. Emekli olmak istemeyen ve istifası kabul edilen Başkanlık Divanını üyesi, Millet Meclisinde üye olarak çalışmaya devam edebilir.³¹

³⁰ Mehemet HAMAVANDİ, **Irak İçin Federal Devlet ve Demokrasi**, Aras Yayın Evi, Erbil, 2007, s.195.

³¹ El-Vakayi El- Irakıye, S. (4049), Millet Meclisi Kanunu, No (50), 2007.

V. Millet Meclisi'nin Çalışma Düzeni

Millet Meclisi çalışmalarını anayasa ve kendi hazırladığı içtüzük esaslarına göre yerine getirir. Meclis içtüzüğü bir meclis kararıdır. Başkanlık Konseyine gitmeden doğrudan Meclis Başkanı tarafından Resmi Gazetede yayımlanır. Meclis içtüzüğünün konusu meclis çalışmalarıdır. Meclis içtüzüğü meclis çalışmalarının nasıl olacağını detaylı bir şekilde düzenler.

A. Meclis Başkanlık Divanı

Meclisin yasama fonksiyonunu yerine getirebilmesi için onun çalışmalarını düzenleyen içtüzük kurallarının yanında bu çalışmaları yöneten ve yürüten iç yapılanmaya da ihtiyaç vardır. Meclis çalışmalarını yönetmek üzere meclisin kendi içinden oluşturduğu organa Meclis Başkanlık Divanı denir. Meclis çalışmalarının tarafsız, sağlıklı bir düzen ve hakkaniyet içinde yönetilmesi ve milletvekillerine parti gözetmeden söz hakkı sağlanması gerekir. Bu nedenle Meclis Başkanlık Divanının bu işlevine uygun temel kurallar anayasaya konmuş, ayrıntıların düzenlenmesi Meclis içtüzüğüne bırakılmıştır.³²

Millet Meclisi seçimlerin yenilenmesinden sonraki birinci birleşimin ilk oturumunda Meclis Başkanı seçilinceye kadar en yaşlı milletvekili geçici başkanlık görevini yapar. Ancak yetkisi sadece birinci oturumu yönetmek ve Meclis başkanlık divan başkanının ve yardımcısının seçimini yapmaktır.³³

Millet Meclisi bu ilk oturumunda Meclis Başkanlığı için gösterilen adaylar Geçici Başkanlık Divanına bildirilir. Adayların bildirilmesi bittikten sonra Millet Meclisi Başkanı, birinci yardımcısı ve ikinci yardımcısı Millet

³² Bülent TANÖR, Nemci YÜZBAŞIOĞLU, **a.g.e**, s. 239.

³³ El-Vakayi El- Irakıye, S. (4032), Millet Meclisi İctüzüğü, 5. Madde, 2007. s. 2.

Meclisi üyelerinin çoğunluğuyla seçilir. Başkanlık seçimi gizli oyla ve doğrudan yapılır.

Ancak Kalıcı Anayasada Başkanlık Divanının Başkanlığı boş olursa yani başkan istifa eder veya ölürse bu durumda nasıl bir yol izleneceği düzenlenmemiştir. Bu durum anayasanın bir eksikliği olduğunu gösteriyor. Bu eksikliğin de en kısa sürede düzeltilmesini istiyoruz. Başkan özürle bulunduğu hallerde veya Millet Meclisi toplantı halinde iken Bağdat dışında bulunduğu zaman, görevlerini yerine getirmek üzere, birinci Başkan yardımcısı yerine getirir.³⁴

Meclis Başkanlık Divanı aşağıdaki görevleri yerine getirir:

1. Irak Millet Meclisinin komşu devletlerin parlamentolarıyla ilişkisini düzenlemek.
2. Komisyonlar arasında meydana çıkan yetki sorunlarını çözmek.
3. Millet Meclisinin geçen oturum tutanaklarını onaylamak.
4. Oturum tutanaklarını düzenlemek için özel kurallar koymak.
5. Herhangi bir komisyona bazı konularda görüşlerini almak için teklif etmek.
6. Millet Meclisinin Cumhurbaşkanı konseyi, bakanlar kurulu ve yargı organıyla ilişkilerini düzenlemek.
7. Millet Meclisinin Irak'taki diğer yasama meclisi ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetler meclisleriyle ilişkilerini düzenlemek.
8. a. Başkanlık divanının herhangi bir üyesi mevcut olmadığı sürece (devamsızlık vs.) kararlar diğer iki üyenin ittifakı ile alınır.
- b. Millet Meclisi başkanı yardımcılarıyla anlaşarak bu görevleri yerine getirirler:

³⁴ Ariyan Muhamed Ali, **Federal Anayasa**, Bağdat, 2007, s. 56.

- aa. Meclisteki memur ve işçileri kontrol etmek
 - bb. Görevli tayin etmek
 - cc. Memurları Irak dışına gönderme kararı almak
 - dd. Emeklilik, terfi ve görev yeri değiştirmek
 - ee. Meclisten çıkan emirleri Millet Meclisi başkanı imzalar yalnız mevcut değilse (devamsızlık vs.) yardımcısı imzalayabilir.
9. Millet Meclisi üyeleri içinden Divan kâtiplerini seçmek.
10. Tezler dairesinin tarafsızlığını sağlamak.
11. Parlamentodaki grup başkanlarıyla görüş alışverişinde bulunduktan sonra Millet Meclisi üyesi veya başkanlık divanı üyelerini Irak dışına veya Irak içinde herhangi bir yere gönderme kararı almak.
12. Millet Meclisinin yıllık bütçesini düzenlemek, bütçeyi yürürlüğe sokmak için Meclise sunmak ve aynı zamanda bütçenin yürürlüğe girmesini denetlemek.
13. Millet Meclisi ve meclisin diğer kuruluşları için iş planı hazırlamak ve bu planın yürürlüğünü kontrol etmek.
14. İlgili komisyonların veya Millet Meclisindeki komisyon temsilcilerinin yardımıyla çalışma listesini düzenlemek, çalışma listesini Millet Meclisinin üyelerine dağıtmak, kanun tasarıları ve tartışma için düzenlenen raporları da dağıtmak. Yalnız hükümetin sunduğu kanun tasarıları öncelikle ele alınır ve tartışmaya sunulur, aynı zamanda önemli konular da öncelikle ele alınır. Ancak bu dağıtımın eğer anayasa başka süreler belirlemiyorsa Millet Meclisi oturumundan en az iki gün önce olması gerekir.³⁵

³⁵ Latif Mustafa EMİN, **Irak Anayasalarının Uygulama Açısından Kuvvetler Ayrılığı ve Kuvvetler Birliği**, Al_Fikir ve Al_Tevîye Yayın Evi, Süleymaniye, 2006. s179.

B. Komisyonlar

Irak Millet Meclisinin 275 üyesi vardır.³⁶ Bu kadar kalabalık bir kurulun bir ön hazırlık olmaksızın görüşme yapması, bir metin hazırlayıp oylaması mümkün değildir. Bu nedenle Genel Kurulun çalışmalarını hazırlamak için daha küçük kurullara ihtiyaç vardır.³⁷ İşte bu daha küçük kurullar, “Komisyonlardır”. Bunlar yasama faaliyetlerinin temel direğini oluşturur. Yasama faaliyetleriyle ilgili gerçek çalışmalar komisyonlarda yapılır. Kanun teklif ve tasarıları Genel Kurula geldiğinde genelde hazır vaziyettedirler. Genel Kurul, komisyonlar tarafından iyice tartışılarak hazır vaziyete gelen kanun teklif ve tasarılarını genelde komisyonlardan geldiği şekliyle kabul eder veya önemli sayılmayacak bazı değişiklikler yapar.³⁸

Ancak bu komisyonlar iki çeşittir. İlki geçicidir ikinci çeşidi ise kalıcıdır. Geçici komisyonlar Başkanlık Divanının veya 50 milletvekilinin önerisi üzerine oluşturulur. Ancak bu geçici komisyonu meclise gelen Millet Meclisi üyelerinin salt çoğunlukla kabul etmesi gerekir. Örneğin Anayasa Uzlaşma Komisyonu ve Meclis Araştırması Komisyonları. Bunlar sadece belirli bir süreyle kurulurlar. Görevini tamamladıklarında varlıkları sona erer.

Kalıcı komisyonlar ise Millet Meclisinin ilk toplantısında ve Meclis içtüzüğü onaylandıktan sonra oluşturulur. Millet Meclisinin 24 tane kalıcı komisyonu vardır. Bu kalıcı komisyonların ismi tek tek Millet Meclisinin içtüzüğünde yazılmıştır.³⁹ İchtüzükte yazılan kalıcı komisyonlar şunlardır:

Güvenlik ve Savunma Komisyonu,

Dış İlişkileri Komisyonu,

Kanun İşleri Komisyonu,

³⁶ El-Vakayi El- Irakiye, S. (4032), Millet Meclisi İchtüzüğü, 2. Madde, 2007. s. 2.

³⁷ Kemal GÖZLER, **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 8. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2008, s. 300.

³⁸ Attila ÖZER, **a. g. e.**, s. 57.

³⁹ Mahmud Şerif, BESUNİ, **Irak Anayasası Araştırmalar**, (Irak'ın Kalıcı Anayasası), Bağdat Yayın Evi, Bağdat, 2005. s. 132.

Petrol, Gaz ve Doğal Kaynaklar Komisyonu,
Dürüstlülük Komisyonu,
Maliye Komisyonu,
Ekonomik ve Ülkeyi Yapmak Komisyonu,
Eğitim ve Terbiye Komisyonu,
Sağlık ve Çevre Komisyonu,
İş ve Servis Komisyonu,
Bir Bölgeye Dâhil Olmayan Vilayetler ve Bölgeler Komisyonu,
İnsan Hakları Komisyonu,
Kültür, Medya, Siyaha ve Eser Komisyonu,
Vakıflar ve Din İşleri Komisyonu,
Gurbetçiler, Göç Edenler ve Zorla Göç Ettirilenlerin Komisyonu,
Ziraat, Su ve Göl Komisyonu,
Baas Partisini Kökten Kazma Komisyonu,
Şehitler, Savaş Kurbanları ve Siyasi Mahpuslar Komisyonu,
Genç ve Spor Komisyonu,
Kadın, Aile ve Çocuk Komisyonu,
Sivil Toplum Örgütler Komisyonu,
Millet Vekilleri İşleri ve Parlamentoyu Geliştirme Komisyonu,
Aşiretler Komisyonu,
Şikâyet Komisyonu.

Her komisyon 7 üyeden az olmamak şartıyla ve en fazla 15 üyeden oluşur. Aynı zamanda her milletvekili bu komisyonlarda üye veya bu komisyonlarda başkanlık yapmak için kendini aday gösterebilir. Başkanlık Divanı bütün komisyonlara kendini aday gösterenlerin isimlerinden bir liste yapar ve bu listeyi onaylaması için Genel Kurula sunar.

Her komisyon Genel Kurulun onayından sonra toplantı yapar ve kurulduktan itibaren 3 gün içerisinde üyeler içinden komisyon başkanı, bir yardımcı ve bir kâtip seçilir. Seçim için toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Seçilmek için toplantıda komisyon üyelerinin tam sayısının salt çoğunluğu gereklidir.⁴⁰

Komisyonların çalışma düzeni ise, her komisyon belli zamanlarda toplanır ve toplantı zamanlarını komisyon başkanı veya komisyon başkanı toplantıda hazır bulunmamışsa yardımcısı belirler . Üyeleri toplantıya kâtipler çağırır.

Toplantı yeter sayısı üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Komisyonların karar yeter sayısı ise üye tam sayısının salt çoğunluğudur. Komisyonlarda çıkan kararları komisyon başkanı, başkan toplantıda hazır değilse yardımcısı, yardımcısı hazır değilse komisyon üyeleri imzalar.

Ayrıca komisyon gerekli görürse görüştükleri konu ile ilgili uzman dinleyebilir. Aynı zamanda komisyonlar her hangi bir milletvekilinin görüşünü almak için davet edebilir. Ancak davet edilen milletvekili komisyonun karar almasında oy verme hakkına sahip değildir. Ayrıca her hangi bir milletvekili istediği zaman komisyon toplantılarına katılabilir ve komisyon başkanından söz izni aldıktan sonra görüşünü bildirebilir. Ancak oy verme hakkına sahip değildir.⁴¹

⁴⁰ El-Vakayi El- Irakiye, S. (4032), Millet Meclisi İttüzüğü, 71. 72. 73 .74 .75 .76 .77. Madde, 2007. s. 2.

⁴¹ Muamer Mehdi Salih Al_KUBEYSİ, **Federal Devlette Anayasal Yetkileri Paylaşmak**, Bağdat, 2007. s. 204.

Komisyonlar, çalışmalarını bir rapor haline getirirler. Hazır hale gelen rapor Genel Kurulda görüşülmek üzere Başkanlık Divanına gönderilir.⁴²

C. Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

Anayasanın 59. maddesinin 1. ve 2. fıkralarına göre “ Anayasada başka bir hüküm yoksa Millet Meclisi, üyelerinin nitelikli çoğunluğuyla toplanır. Toplantı yeter sayısı sağlandıktan sonra Millet Meclisi oturumlarında kararlar aksi belirtmedikçe salt çoğunlukla alınır.”

Alınan kararlar yukarıda belirttiğimiz gibi bulunan üyelerin salt çoğunluğuyla gerçekleşir. Eğer üyelerin oyları eşit olursa, Millet Meclisi Başkanı hangi tarafa oy verdiyse o taraf tercih edilir. Buna göre anayasada belirlenen vasıflı oy hali dışındaki hallerde bu hükme uygun hareket edilecektir. Yasama yılı ise iki yasama döneminden oluşur. 1.yasama dönemi 1 Martta başlayıp 30 Hazirana kadar ikinci yasama dönemi ise 1 Eylülde başlar ve 31 Aralıkta sona erer.⁴³

Kanuni yeter sayı sağlanamadığında Millet Meclisinin oturumları açılmaz. Bu durumda Millet Meclisi başkanı oturumu en az yarım saat erteler. Bu süre içinde toplantı yeter sayısı sağlanamazsa bu kez Meclis Başkanı oturumun ertelenmesine karar verir, oturumun ne zaman yapılacağını ilan eder.⁴⁴

⁴² Mahmud Şerif, Besuni, **a.g.e.** s. 136.

⁴³ AL_Said, Hamdi: **Egemenlik Meclisi**, Bağdat Yayın evi, Bağdat, 2005.

⁴⁴ Al_Vakayı Al_Irakiye: S. 4032, Bağdat 2007. s. 8.

VI. Millet Meclisi'nin Görev ve Yetkileri

A. Kanun Yapmak

Bu konu Kalıcı Anayasanın 61. Maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Millet Meclisinin görevlerinden birisi de federal yasaları çıkartmaktır. Meclisin 10 üyesi veya yetkili meclis komisyonlarından biri, meclis tarafından konulan içtüzüğe göre kanun tasarısı önerisinde bulunma hakkına sahiptirler.⁴⁵

B. Hükümetin Denetlenmesi

Yürütme organının göreve gelmesinin ve görevde kalmasının parlamentonun güvenine bağlı olmadığı başkanlık rejiminde bile, yasama organının, mesela meclis araştırması ve bütçeyi kabul yetkileri dolayısıyla yürütme organını belli ölçüde denetlediği söylenebilir.

Hükümetin parlamentonun güvenine dayandığı parlamenter rejimde ise, parlamentonun hükümeti denetleme görevinin taşıdığı önem açıktır.

Parlamentonun hükümet üzerindeki denetimin gerçekleştirilmesini sağlayan hukuki araçlara, denetim yolları veya denetim araçları denilir.⁴⁶ Irak Anayasası denetim araçları, soru, gensoru, Meclis soruşturması ve sorgulamadan ibarettir.

⁴⁵ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 61.Madde.

⁴⁶ Ergun ÖZBUDUN, **a. g. e.**, s. 307.

1.Soru

Soru, Millet Meclisi adına Başkanlık Konseyi, Başbakan, Başbakan yardımcıları, bakanlar veya bağımsız heyetlerin başkanına sözlü veya yazılı cevaplandırılmak üzere bilgi almaktır. İstenilen cevabın niteliğine göre sözlü soru ve yazılı soru olarak ikiye ayrılır. Soru her halükarda yazılı olarak bir önerge ile sorulur.⁴⁷

Bu konu Irak Anayasasının 61. maddesinin 7. fıkrasında düzenlenmiştir.⁴⁸ Buna göre, "Milletvekilleri görev alanları konusunda Başbakan veya Bakanlara soru yöneltebilirler. Adı geçenler sorulara yanıt verebilirler. Soruyu Başkanlık Divanı en yakın oturumda gündeme getirir ancak bu soru sorulduğu ilgili makama bir hafta sonra gündeme getirilir. Soruyu cevaplandırmak ise iki haftadan fazla gecikmez. Aynı zamanda bir milletvekilinin aynı oturumda birden fazla soru sormaya hakkı yoktur. Sorunun cevaplandırması ise sözlü olur. Yalnızca soruyu yönelten milletvekilinin aynı konuda yorum yapma hakkı vardır. Ancak Millet Meclisi Başkanı eğer soru önemli bir nitelik taşıyorsa, diğer milletvekillerin konuşmalarına ve notlarına izin verebilir. Soruyu soran milletvekili istediği zaman sorunu gündemden çekebilir. Çünkü soru sormak bir kişisel haktır ve çektiği zaman bu sorunun önemi kalmaz."⁴⁹

⁴⁷ Ergun ÖZBUDUN, **a. g. e.**, s. 308.

⁴⁸ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 61.Madde.

⁴⁹ Latif Mustafa EMİN, **a.g.e.**, . s.184.

2. Gensoru

Gensoru, hükümetin siyasi açıdan denetiminde hükümetin siyasi sorumluluğunun doğmasını sağlayan en önemli denetim silahıdır. Gensoru Bakanlar Kurulu veya bir bakana yönelik olarak verilebilir. Gensoru önergesi 25 milletvekili tarafından verilir. Gensoru Başkanlık Divanına sunulur. Başbakan gensorunun tartışılması için bir zaman bildirir. Bu zaman içerisinde Millet Meclisine gelerek tartışılır.

3. Meclis Soruşturması

Meclis soruşturması, Başbakan veya Bakanların görevden düşürmenin bir aracı olduğu kadar, onlar hakkında ceza kovuşturması yapılmasıyla da sonuçlanabilecek bir süreçtir.⁵⁰ Irak Anayasasına göre, "Millet Meclisi'nin nitelikli çoğunluğunun öne sürdüğü bir gerekçeyle Cumhurbaşkanı sorgulama" Millet Meclisi'nin görevleri arasında sayılmıştır. Millet Meclisi'nin; milletvekillerinin nitelikli çoğunluğunun talebi üzerine Federal Yüksek Mahkeme tarafından suçu sabit bulunduğu takdirde, anayasal yemini ihlal, anayasa hükümlerini ihlal ve vatana ihanet suçlarından herhangi birini işlemesi nedeniyle Cumhurbaşkanı görevden alması bu kapsamda bir denetim olarak değerlendirilebilir.

⁵⁰ Mustafa ERDOĞAN, **Anayasa Hukuku**, 5. Baskı, ORION Kitabevi, Ankara 2009. s.248.

4. Sorgulama

Her milletvekili 25 milletvekilinden izin aldıktan sonra Başbakana, Başbakan Yardımcılarına veya herhangi bir bakana sorgulama önergesini sunabilir. Bu sorgulama önergesinde yetkileri kapsamında bulunan işler sorulur ve bu sorgulama önergesi sunulduktan en az 7 günden sonra tartışılır.⁵¹

Sorgulama önergesi yazılı olarak Millet Meclisi Başkanına sunulur, ancak milletvekilinin sunduğu bu önergede imzası bulunması gerekir ve izin veren 25 Milletvekilinin adları, sorgulama konusu, sorgulama önergesini sunan milletvekilinin delilleri bulunmalıdır. Sorgulama önergesinde anayasaya ve kanunlara aykırı şeyler olmaması gerekir. Aynı zamanda sorgulama önergesi hükümetin yetkileri kapsamında sunulması gerekir. Sorgulama önergesini sunan milletvekilinin herhangi bir kişisel çıkarı olmaması gerekir. Sorgulama önergesini sunan milletvekili istediği zaman önergeni gündemden çekebilir. Çünkü bu bir kişisel haktır ve çektiği zaman bu önerenin önemi kalmaz.⁵²

⁵¹ Latif Mustafa EMİN, **a.g.e.**, s.184.

⁵² Latif Mustafa EMİN, **a.g.e.**, s.185.

VII. Federal Meclis

Irak yasama organı iki meclisten oluşuyor, birinci meclis (Millet Meclisi) bu meclisin üyelik şartları, yetkiler ve bu meclisle ilgili diğer tüm konular yukarıda incelenmiştir.

Yasama organının ikinci meclisi olan Federe Meclisi Anayasanın 65. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, "Federe Meclis adı altında bir yasama meclisi ihdas edilir. Bu meclis, bölgelerden ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerden gelen temsilcilerden oluşur. Millet Meclisi üyelerinin 2/3 çoğunlukla çıkartacağı bir yasayla yapısı üyelik koşulları ve görev alanları ve bu Meclisle ilgili tüm hususlar düzenlenir."

Aslında bu meclis anayasaya eklenen yeni sistemlerden biridir. İkinci bir meclisin oluşmasının hedefi bölgelerle, bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin temsil edilmesinde eşitlik sağlamaktır. Millet Meclisinde bölgelerle vilayetler eşit bir şekilde temsil edilmemektedirler. Çünkü her bölge ve vilayetin nüfus sayısı birbirinden farklıdır ve Millet Meclisinde her üye 100000 kişinin sesini temsil etmektedir.

Ancak bugüne kadar söz edilen özel kanun çıkmamıştır. Bu özel kanunun çıkmama nedeni, Amerikan işgalinin sürüyor olması, Temsilciler Meclisinin farklı guruplardan oluşuyor olması ve bu guruplar arasında yaşanan anlaşmazlıklardan dolayı bazı çekişmeli bölgelerle ilgili taraflar arasında bir uzlaşmanın sağlanamamasıdır.⁵³

⁵³ Cafer Abdulsada BAHİR, **Anayasa Hukuku**, Basra, 2006, s. 76.

İKİNCİ BÖLÜM

YÜRÜTME ORGANI

I. GENEL OLARAK

Günümüz temsili demokrasilerinde, anayasal sistem içindeki ağırlığı giderek artan yürütme organı, yapısı bakımından o ülkenin hükümet sistemine göre değişiklik göstermektedir. Başkanlık hükümet sistemine sahip ülkelerde yürütme organı “monist (tekçi)”, parlamenter hükümet sistemine sahip ülkelere ise yürütme organı “düalist (ikici)” yapıdadır.⁵⁴

Bu detaylara girmeden önce yürütme yetkisini belirlememiz gerekir. Bu anlamda yürütme yetkisinin içerisinde ilk olarak esas itibariyle kamunun günlük işlemlerini yürütülmesi. İkinci olarak da, önemli ulusal çıkarların gözetilmesi ve siyasal birliktelik alanındaki istisnai işleri çözümüleme şeklindeki “**hükümet etme işlevi**” yer almaktadır. Bu anlamda yürütmenin iki işlevinin, biri birbirinden kesin çizgilerle ayrılmasının mümkün olmadığı, hükümet etme işlevinin devletin yüksek seviyedeki yöneticileri tarafından devletin yüksek politikalarının belirlenmesi, planlanması ve uygulamaya aktarılması şeklinde olduğu fiiliyattaki uygulamalardan çıkarılabilir. Ancak her iki işlevin yürütülmesinde aynı organ ve aynı hukuki araçların büyük bir ölçüde kullanıldığı da bilinen bir gerçektir.⁵⁵

⁵⁴ Ergun ÖZBUDUN, **a.g.e.**, s. 315.

⁵⁵ Ender Ethem ATAY, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006, s. 13.

Monist yürütme organında yürütme yetkisinin tümü tek bir organa aittir. Örneğin ABD’de yürütme yetkisi bütünüyle halk tarafından seçilmiş olan başkana aittir. Yürütme yetkisinin tek bir kişiye verilmiş olması, o kişinin tek başına yürütme yetkisini bütünüyle kullandığı anlamına gelmez. Bir kişi, çok geniş bir faaliyet alanı olan yürütme yetkisini tek başına zaten kullanamaz.

Böyle bir durumda da başkanın, kendisine “sekreter (bakan)” denilen yardımcıları vardır. Ancak, bu sekreterler, kullandıkları yetkileri başkandan alırlar ve sadece başkana karşı sorumludurlar. Her halükarda yürütme yetkisinin kaynağında başkan bulunmuş olur.

Düalist yürütmede, yürütme organı ikili yapıdadır. Düalist yürütme parlamenter hükümet sistemlerinde görülür. Yürütmenin birinci kanadında bir kişi bulunur. Bu devlet başkanıdır. Devlet başkanı monarşik parlamenter hükümet sistemlerinde kraldır. Cumhuriyet tipi parlamenter hükümet sistemlerinde ise, devlet başkanı cumhurbaşkanıdır. Parlamenter hükümet sistemlerinde, devlet başkanı (kral veya cumhurbaşkanı) sorumsuzdur. Düalist yürütme organının ikinci kanadında bir kurul bulunur. Bu kurula bakanlar kurulu denir. Bakanlar kurulu, başbakan ve diğer bakanlardan oluşur. Parlamenter hükümet sistemlerinde, bakanlar kurulunun siyasal sorumluluğu vardır. Yani bakanlar kurulu yasama organı karşısında sorumludur.⁵⁶

Irak’ın 2005 Anayasasının kurduğu yürütme organı “düalist” yapıdadır. Anayasanın 66’ncı maddesine göre “ Federal Yürütme Organı Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu’ndan oluşur. Bu makamlar yetkilerini anayasa ve yasalara uygun olarak yürütürler “. ⁵⁷

⁵⁶ Kemal GÖZLER, a. g.e, s. 393.

⁵⁷ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 66.Madde.

II. Cumhurbaşkanının Seçimi Görev ve Yetkileri

2005 Irak Cumhuriyeti Anayasasının 67 ile 76 maddeleri cumhurbaşkanlığıyla ilgili hususları düzenlemiştir.

A. Seçilme Şartları

Irak'ta cumhurbaşkanı olabilmek için bu kişinin 2005 Anayasanın 68.maddesindeki şartları taşıması gerekmektedir, Bu şartlar şunlardır:

1. Doğuştan Iraklı olmalıdır, yani doğuştan önce babası Iraklı olmalı bu da demektir ki oğlun doğuşundan önce baba Irak vatandaşıdır. Annesine gelince Annede yabancı değil Irak vatandaşı olmalı ancak Anne ve babanın doğuştan Iraklı olmaları şart değildir.
2. Hukuki Ehliyetli ve 40 yaşını tamamlamış olması gerekir bu nedenle 40 yaşına ulaşan kişi kendini aday gösteremez çünkü ulaşmakla tamamlamanın arasında bir sene fark var.
3. “iyi bir üne ve siyasi tecrübeye sahip olmak; nezih, dürüst, adil olması ve vatanına bağlılığıyla tanınır olmak.”
4. Şerefle ilgili bir suçtan kesin hüküm giymemiş olması, ancak hüküm olmadan sadece suçlama veya hüküm çıktıktan sonra iptal olması bu kişiyi cumhurbaşkanlığına aday olmasına mani olamaz.

B. Seçim

2005 Irak Anayasası'nın 70. maddesinin 1. fıkrası, Cumhurbaşkanının seçimini düzenlemektedir. Bu fıkra göre, "Millet Meclisi, üyeler arasından üyelerin 2/3 çoğunluğu ile Cumhurbaşkanını seçer." Devletin Başkanı ve vatanın birliğinin sembolü olan Cumhurbaşkanı; Anayasaya bağlılığı teminat altına alır, Irak'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün anayasa hükümlerine uygun olarak korunması için faaliyet gösterir (madde.67). Başkanlık Konseyi ise, üyeleri tek bir liste halinde ve Irak ulusal meclisinin üye tam sayısının 2/3'ünün kabul oyu ile seçilecektir.⁵⁸

Bazı eyaletler, İsviçrelilerin yıllardır başarıyla uyguladıkları bir sistem olan, birkaç üyeden oluşan bir yönetim kurulu konusunda deneyimliydi. Benjamin Franklin de Birleşik Devletlerde böyle bir sistemin benimsenmesini istiyordu. Buna ek olarak, pek çok temsilci, İngiliz kralının yürütme gücünden doğan aşırılıkların acısını hala duydukları için, güçlü bir başkanlığa kuşkuyla bakıyorlardı. Bütün bunlara karşın, kesin fren ve denge sistemi altında çalışacak tek bir başkan savunuların istedikleri oldu.

Başkanın seçilme biçimi Amerikan sistemine özgüdür. Adayların adları listede yer almakla birlikte, teknik açıdan her eyaletin halkı başkan ve başkan yardımcısı için doğrudan oy kullanmaz; bunun yerine, her eyaletin kongrede bulundurduğu temsilci ve senatör sayısına eşit sayıdaki başkanlık ikinci seçmenlerini belirlerler.⁵⁹

⁵⁸ Soran ŞÜKÜR ve Mazin HASAN, "Irak'ta Demokrasi Provası", Asam Dergisi, C. 5, Mart 2005, Ankara, s. 59.

⁵⁹ Filip İRLANDA, **Irak'ın Siyasi Tarihi**, Çev, Cafer A-Hayat, Beyrut Yayın Evi, Lübnan, 1949, s. 59.

Irak Anayasası'nın 70. maddesindeki hüküm gereğince, konseyde kararlar oy çokluğuyla değil oybirliği ile alınır. Bu hükmün iki önemli sonucundan bahsetmek gerekmektedir:

Birincisi, Konsey Başkanının, yani Cumhurbaşkanı'nın hiçbir önemi yoktur. Çünkü az da olsa başkanlık yetkilerini kullanırken tek başına karar alma yetkisine sahip değildir. Bu da Cumhurbaşkanlığını kazanan etnik veya mezhep grubuna itibar dışında hiçbir ayrıcalık kazandırmayacaktır.

İkinci husus ise, kararlar oybirliği ile alınacağı için, Başkanlık Konseyi kararlarında bir gruplaşma yaşanmayacaktır. Kararlar mutlaka bir uzlaşma süzgecinden geçtikten sonra alınacaktır. Yani uzlaşma şarttır.

Aksi takdirde her kararda her üç üyeden birisinin veto hakkını kullanması ile karar alma süreci engellenebilecektir. Buna çözüm olarak, anayasa; başkan yardımcısını izleyecek kişilerin sırasını saptama yetkisini kongreye vermiştir. Günümüzde, hem başkan hem de başkan yardımcısı görevden ayrılırlarsa Temsilciler Meclisi başkanı, başkanlığa gelir.

Ancak Irak Kalıcı Anayasasının geçiş hükümleri altında madde. 138/1'de şöyle bir ifade vardır: **Bu anayasada yer verilen Cumhurbaşkanı deyimi Başkanlık Konseyi olarak okunur. Cumhurbaşkanı ile ilgili hükümler, bu anayasa yürürlüğe girdikten bir dönem sonra uygulamaya geçer.** Yani bu madde 07.03. 2010 parlamento seçimlerinden sonra yürürlüğe girecektir, Bu madde yürürlüğe girer girmez Başkanlık Konseyinin görevi sona erer. Kanaatimizce bu madde ile cumhurbaşkanının yetkileri daha etkili ve pozitif hale getirilmek isteniyor.

C. Cumhurbaşkanının Görev ve Yetkileri

Cumhurbaşkanı, devletin başı olmak sıfatıyla devletin başkanıdır ve vatanın birliğinin sembolüdür. Ülkenin egemenliğini temsil eder. Anayasaya bağlılığı teminat altına alır. Irak'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün yasalara uygun olarak korunması için faaliyet gösterir (madde. 67). Cumhurbaşkanının bu amaçlarla yapacağı görevler ve kullanacağı yetkiler anayasanın 73. maddesinde, ilişkin oldukları devlet organına göre sınıflandırılarak gösterilmiştir.⁶⁰

1. Yasama İle İlgili Görev ve Yetkileri

Anayasada yer alan "tüm yasama gücünün" yasama organına verilmiş olduğu biçimindeki hükme karşın, kamu politikasının baş hazırlayıcısı olarak başkanın önemli bir yasama rolü vardır. Başkan, kongreden gelen her yasa taslağını veto edebilir. Ancak Meclisin üçte iki çoğunluğu bu vetoyu kaldırmaya karar vermezse taslak yasalaşmaz.

Cumhurbaşkanının yasama ile ilgili görev ve yetkileri 73. Maddede düzenlenmiştir:

1. Başbakanın tavsiyesi doğrultusunda kişisel haklara tecavüz, uluslararası suçlar, terör, suç işleme, mali ve idari yolsuzluklar ile hüküm giyenler haricindeki suçlular için af ilan etmek,

⁶⁰ Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 73 madde,

2. Millet Meclisi tarafından çıkartılan yasaları onaylamak (yasalar Cumhurbaşkanına teslim edilmelerinden sonraki 15 gün içerisinde imzalanmazsa onaylanmış kabul edilir.),
3. Seçim sonuçlarının onaylandığı tarihten sonraki 15 gün içerisinde Millet Meclisi'ni toplantıya çağırmak, ayrıca bu anayasada belirtilen diğer durumlarda Millet Meclisi'ni toplanmaya davet etmek,

2. Yürütme İle İlgili Görev ve Yetkileri

Yürütme Organı içinde de Cumhurbaşkanının ulusal çalışmaları ve federal hükümetin çalışmalarını yönetmek konusunda geniş yetkileri vardır. Bu yetkiler şunlardır:

1. Uluslararası sözleşme ve antlaşmaları Millet Meclisi tarafından kabul edildikten sonra onaylamak (bunlar teslim alınmalarını takip eden 15 gün içerisinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmadıkları takdirde, otomatik olarak onaylanmış addedilir.),
2. Başbakanın tavsiyesi doğrultusunda ve yasalara uygun olarak madalya ve şilt vermek,
3. Cumhurbaşkanı yönetmelikler, tüzükler ve federal

daireler üzerinde kanun gücü taşıyan ve kararname denilen (executive order) emirler çıkarmak,

4. Resmi protokol ve törenlerde Silahlı Kuvvetlere komuta etmek,
5. Cumhurbaşkanı ve Başbakanın ortak talebi ve Millet Meclisi'nin 2/3 çoğunluğunun kabulüyle savaş ve olağanüstü hal ilan edilebilir,
4. Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek ve Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek Cumhurbaşkanının yürütmeye ilişkin diğer yetkileridir.

3. Yargı İle İlgili Olanlar

Cumhurbaşkanının yargı ile ilgili pek bir yetkisinin olmadığını ifade edebiliriz sadece ve sadece madde 73 ünün 8 fıkrasında yer alan bir yetkisi vardır o da (ilgili mahkemelerin verdiği idam cezalarını onaylamak), şundan anlaşılıyor ki yeni Irak 2005 Anayasası Cumhurbaşkanlığı makamını parlamenter rejimlerinde olduğu gibi sembolik bir makam haline getirmiş.

4. Cumhurbaşkanının Dışışlerine İlişkin Yetkileri

Anayasa gereğince Cumhurbaşkanı, Irak'ın yabancı uluslarla olan ilişkilerinde birinci derecede sorumlu kamu görevlisidir. Bu kapsamda yabancı büyükelçilikleri ve diğer kamu görevlilerini kabul eder (madde. 73/6).

Cumhurbaşkanı, Dışışleri Bakanı ile beraber, yabancı hükümetlerle olan tüm resmi temasları yönetir. Milletlerarası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak yine dışışlerine ilişkin yetkileri arasında yer alır (madde. 73/2).

III. Hükümetin Kurulması

Hükümet esas olarak Başbakan ve bakanlardan oluşmaktadır. Şimdi Başbakan ve bakanların seçimini ve hükümetin çalışmasını inceleyeceğiz.

A. Başbakan ve Bakanların Seçimi

76. maddenin birinci fıkrasına göre " Cumhurbaşkanı seçildiği tarihi takip eden 15 gün içerisinde en fazla sandalyeye sahip olan siyasi kitlenin adayını Bakanlar Kurulunu oluşturmakla görevlendirir." Bu fıkroda Cumhurbaşkanı Başbakan makamına gelecek kişiyi hükümeti teşkil etmekle görevlendirir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 Anayasasında bu durum şöyledir: Anayasanın 109/2. maddesine göre :”Başbakan, Cumhurbaşkanınca Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından atanır.” Bu madde hükmü gereğince hukuken Başbakan olarak Bakanlar Kurulu’nu oluşturmada Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilebilme için yeterli ve gerekli şart, ilgilinin TBMM üyesi olmasıdır. Cumhurbaşkanının buradaki takdir yetkisi Parlamenter sistemin gerekleriyle sınırlıdır.⁶¹

Başbakanın seçimi Millet Meclisinin ilk oturumu ve Cumhurbaşkanı seçiminden sonraki 15 gün içerisinde yapılmalıdır. İkinci fıkraya göre Başbakan adayı göreve tevdi edildikten 30 gün içerisinde kabine üyelerini tespit eder.

Üçüncü fıkraya göre görevlendirilen Başbakan adayı belirtilen sürede hükümeti teşkil edemezse, Cumhurbaşkanı yeni bir kişiyi teklif eder. Başarısızlıktan sonraki 15 gün içerisinde yeni aday hükümeti teşkil etmelidir. Başarısız olan birinci aday hükümeti teşkil etmek için kendine verilen süreyi uzatamaz. Dördüncü fıkraya göre görevlendirilmiş Başbakan, Bakanlar

⁶¹ Ender Ethem ATAY, a.g.e, s. 174.

Kurulunun listesini ve hükümet programını Millet Meclisine sunar. Bakanlar tek tek ve program nitelikli çoğunlukla onaylandıktan sonra Başbakan Meclisten güvenoyu almış olur. Beşinci fıkraya göre Bakanlar Kurulu güvenoyu almadığı takdirde, Cumhurbaşkanı 15 gün içerisinde yeni bir Başbakan adayını hükümeti kurmakla görevlendirilir.

77. maddenin birinci fıkrasına göre Başbakan olmak için Cumhurbaşkanının taşıması gereken özelliklere sahip olunması gerekmektedir. Bu özelliklerden farklı olarak 35 yaşın tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca eğitim şartıda getirilmiştir. Bu nedenle de Başbakanın üniversite veya dengi okul diplomasına sahip olması gerekir. İkinci fıkraya göre Bakan olmak için ise milletvekillerinde aranan koşulların taşınması gerekmektedir, ayrıca üniversite veya dengi okul diplomasına da sahip olmak gerekir.

78. maddeye göre "Başbakan devletin genel politikasının yürütülmesinden sorumludur. Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanıdır. Bakanlar Kurulu'nu yönetir, toplantılarına başkanlık eder. Millet Meclisi onayı ile bakanları görevlerinden alabilir.". Bu maddede Başbakanın yetkilerinden bahsedilmektedir. Başbakan Millet Meclisinin kabulü olmadan hiçbir bakanı görevden alamaz. Ancak anayasa Mecliste istenen çoğunluğu belirtmemektedir.⁶²

Başbakan ve Bakanlar Millet Meclisinin önünde anayasanın 50. maddesinde yer alan yemini etmek zorundadırlar.

⁶² Hıdır KAHYA, **Anayasaya Bir Bakış**, Sadık Gazetesi, S 14, Yıl 2, Eylül, 2005, s.1.

B. Hükümetin Görev ve Yetkileri

Bakanlar Kurulunun yetkileri Irak Anayasası'nın 80. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Bakanlar Kurulunun yetkileri şöyledir:

1. Devletin genel politikasını ve genel projelerini planlamak ve uygulamak, Bakanlıkların ve bir Bakanlığa bağlı olmayan kurumların çalışanlarının faaliyetlerini denetlemek,
2. Yasa tasarılarını önermek,
3. Yasaların uygulanması için kararnameler, talimatlar ve yönetmenlikler çıkarmak
4. Genel bütçe, kesin hesap ve kalkınma planlarını hazırlamak,
5. Bakanlık Müsteşarları, Büyükelçiler, Genelkurmay Başkanı ve Yardımcıları, tümen ve daha üst askeri birliklerin komutanları, Milli İstihbarat ve Emniyet Teşkilatı Başkanları ve özel statüyü haiz üst düzey devlet memurlarının atamalarını Millet Meclisi'ne tavsiye etmek,
6. Uluslararası sözleşme ve antlaşmalar hakkında müzakere etmek ve imzalamak veya bu amaçla yetki vermek.

C. Bakanlar kurulunun Sorumluluğu

Hükümetin, hem bireysel olarak hem de heyet olarak siyasal ve cezai sorumluluğu söz konusu olabilmektedir.

1. Siyasal Sorumluluk

Bakanların siyasal sorumluluğu, parlamenter rejimin temel kuralı ve önde gelen özelliğidir. Bu sorumluluk bakanların görevlerine parlamento tarafından son verebilmesi anlamına gelir. Aslında parlamenter hükümet sisteminde Bakanlar Kurulunun görevini sona erdiren sebeplerden biri de siyasal sorumluluktur. Siyasal sorumluluk, parlamenter hükümet sistemini başkanlık hükümeti sisteminden ayıran en önemli özelliktir. Siyasal sorumluluk yukarıda da izah edildiği gibi kolektif ve bireysel sorumluluk olarak iki şekilde görülür. Bunlardan kolektif sorumluluk Bakanlar Kurulunun görevinin sona ermesini sağlamaktadır.⁶³

Siyasal sorumluluk, kolektif ve bireysel olmak üzere iki türdür. Kolektif (ortak) sorumluluk, hükümetin genel siyasetinin yürütülmesinden doğan sorumluluktur. Kolektif sorumluluk ilkesi, genel siyasetinden dolayı güvensizlik oyu alan bir hükümetin tüm olarak çekilmesi sonucunu doğurur. Hükümetin genel siyasetinden dolayı, bakanlar kurulunun bir kısım üyelerinin düşürülmesi, bir kısmının ise görevlerinde bırakılması mümkün değildir.

Siyasal sorumluluğunun ikinci çeşidi, bakanların bireysel sorumluluğudur. Bireysel sorumluluk, hükümetin genel siyaseti ile ilişkisi

⁶³ Hasan TUNÇ, Faruk BİLİR ve Bülent YAVUZ, **Türk Anayasa Hukuku**, Asıl Yayını, Ankara 2009, s. 197.

olmayan ve tek bir bakanlığın görev ve yetki alanına giren hususlarda söz konusu olabilir. Böyle bir durumda meclisin, sadece o bakan için güvensizlik oyu vermesi ve dolayısıyla Bakanlar Kurulu görevinde kaldığı halde sadece o bakanın çekilmek zorunda kalması mümkündür.⁶⁴

Bakanların siyasi sorumluluğu Irak Anayasası'nın 83. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, Başbakan ve bakanlar Millet meclisine karşı ayrı ayrı ve kolektif olarak sorumludur.⁶⁵

2. Cezai Sorumluluk

Cezai Sorumluluk, bakanların görevleriyle ilgili suçlardan doğan sorumluluklardır. Bu sorumluluk meclis soruşturması yoluyla araştırılır ve soruşturma sonucunda ilgili bakanın Yüce Divanına sevk edilmesine meclisçe karar verilebilir. Cezai Sorumluluk Irak Anayasasının 61. maddesinde düzenlenmiştir.⁶⁶

⁶⁴ Ergun ÖZBUDUN, **a. g. e.**, s 336.

⁶⁵ Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 83. Madde.

⁶⁶ Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 61. Madde.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YARGI ORGANI

I. GENEL OLARAK

Anayasamızın üçüncü kısmında Cumhuriyetin temel organları "yasama", "yürütme" ve "yargı" olmak üzere üçe ayrılarak düzenlenmiştir. Yasama ve yürütme organları yukarıda incelenmiştir. Bu bölümde de "yargı" organını inceleyeceğiz. Yargı organı, anayasamızın üçüncü kısmında (madde.87–94) düzenlenmiştir.

Yargı yetkisi, bağımsız mahkemelerin hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka aykırılık iddialarını kesin olarak çözüme ve karara bağlama yetkisi olarak tanımlanabilir.⁶⁷

Yukarıdaki tanıma göre yargı organının iki önemli özelliği vardır. Birincisi bağımsızlık, yani yargı yetkisini kullanan organ, yani mahkemeler bağımsız özellikte olmalıdır. Çünkü Irak Anayasası'nın 87. maddesine göre, "Yargı Organı bağımsızdır. Bu görevi çeşitli tür ve dereceli mahkemeler yürütür ve kararlarını yasalara uygun olarak verirler." Yargı organının bağımsızlığının gereği olarak mahkemelere; hiçbir organ, makam, merci veya kişi tarafından yargı yetkisini kullanırken emir ve talimat verilmez, genelge gönderilmez, tavsiye ve telkinde bulunulmaz.

Diğer özellik ise kesin hüküm verme, yani yargı yetkisinin hukuki uyuşmazlıkları kesin bir biçimde çözümlemesi, yani artık hukukun aksinin iddia edilemeyeceği bir biçimde çözümleyen ve karara bağlayan bir devlet yetkisi olmasıdır. Hukuk dilinde buna "kesin hüküm" denir. Kesin hüküm verme yetkisine sahip olmayan bir makamın kararı, bu makam bağımsızlık özelliğine sahip olsa bile, yargı kararı olarak görülemez, İdare organlarının bu

⁶⁷ Kemal GÖZLER, a. g. e, s.332.

yolda verdikleri kararlar kesin hüküm oluşturmazlar. Yani ilgili şahıs bu kararlardan memnun kalmazsa bu karar aleyhine idari yargı organlarında dava açabilir.⁶⁸

II. Yüksek Yargı Kurulu

A. Yapısı

Hâkimlik teminatının pratik değer kazanabilmesi bakımından can alıcı nokta, hâkimlerin atama, yer değiştirme, yükseltme, denetim ve disiplin gibi özlük işlerini yapacak olan organ veya kurulun kimliğinin ya da hukuki statüsünün ne olacağıdır.⁶⁹ Bu işlemlerin Yürütme Organına bırakılması halinde, hâkimlik teminatının değer ve etkinliğini pek büyük ölçüde yitireceği şüphesizdir.⁷⁰

Kalıcı Anayasanın 90. maddesine göre Yüksek Yargı Kurulunun işi tüm federal yargı kurumlarını yönetmektir, çalışma kuralları ve tavzif olmak işleri vs. yasayla düzenlenir.

Ancak bu kurul yeni dönemde yani Saddam rejiminden sonra kurulduğu için ve bu kurulun yetkilerine geçmeden önce Yüksek Yargı Kurulunun nasıl kurulduğundan kısaca bahsetmemizde yarar vardır.

26/1963 sayılı Yargı Organı Kanunu, Irak'taki hâkimlerin işlerini düzenledi çünkü bu yasadan önceki yasalar kötü bir şekilde hazırlandı çünkü yargının bağımsızlığını, yargının önemini göze almamıştı.

⁶⁸ Fevzi DEMİR, *Anayasa Hukukuna Giriş Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku*, Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1998, s.333.

⁶⁹ Bülent TANÖR, Nemci YÜZBAŞIOĞLU, *Türk Anayasa Hukuku*, 6. Baskı, Beta Basım, İstanbul 2004, s. 432.

⁷⁰ Ergun ÖZBUDUN, *a. g. e.*, s. 372.

Bu kanunun içindeki yenilikler ile yargıçların ve hâkimlerin işlerini düzenleyen hâkim ve yargıç işleri komisyonu ismini (Yargı Kurulu) olarak değiştirildi, Yargı Kurulu, Temyiz Mahkemesi Başkanı, Şariat Temyiz Mahkeme Başkanı, Yargı Denetim Kurulu Başkanı, Temyiz Mahkeme Başkan Yardımcısı ve Adalet Bakanlığını temsil eden bir görevliden oluşur. Bu kurul yargıçların özlük işlerini 1977 yılına kadar yürütmeye devam etti.⁷¹

101 sayılı Adalet Bakanlığı Kanunu ile 1977 yılında bu kurul dağıtıldı. Yerine Adalet Kurulu oluşturuldu. Bu kurulun başkanı ise Adalet Bakanı idi. Bu nedenle 1977 yılından itibaren yargı bağımsızlığını kaybetti. Çünkü yargıya yürütme organı el koydu. Bu yüzden yargı organına çok haksızlık yapıldığını söyleyebiliriz.⁷²

Bu durum ise 04.09.2003 yılına kadar devam etti, 04.09.2003 tarihinden itibaren yani Saddam rejimi çöktükten sonra, yargı bağımsızlığının tekrar sağlanması ve hukuk devletinin yeniden kurulması dile getirilmeye başlandı. Böylece Amerikan askeri güçleri tarafından kurulan geçici koalisyon kurulacak bir Yargı Kurulunun yargı bağımsızlığı için ne kadar önemli olduğunu ve toplum içinde demokrasi ve emniyeti sağlamakta büyük bir katkı göstereceğini anladılar.

Bu sebeplerden dolayı geçici koalisyon 18.09.2003 tarihinde emir no (35) çıkardı ve bu emir içinde yeniden Yargı Kurulunu kurdu, tabi ki Yargı Kurulunun neden yeniden kurulduğu belli idi çünkü amaç hukuk devletinin kurulması idi.

⁷¹ Tarık HARİB, **Araştırmalar ve Makalelerde Irak'ın 2005 Anayasası**, 1. Baskı, Al_Hanaş, Yayın Evi, Bağdat, 2007, s. 269.

⁷² Vail ABDAL LATİF, **Federal Teoriye Bir Bakış**, Al_ Salam Ve Al_ Tanmiye Yayın Evi, Bağdat, 2005. s. 17.

Bu (35) sayılı emirin amacı:

1. Hukuk devleti kurulmasını sağlamak,
2. Yargıçların özlük işlerine Yargı Kurulunun bakmasını sağlamak, yani yürütme organının etkisinden kaçınmaktır.

Bu kez Yargı Kurulu Temyiz Mahkeme Başkanı, Temyiz Mahkemesinin üyeleri, Devletin Şura Kurulu Başkanı, Savcılık Teşkilatı Başkanı, Yargı Denetim Kurulu Başkanı ve İstinaf Mahkemelerinin Başkanlarından oluşmakta idi.

Geçici Anayasa çıktıktan sonra, madde 45 Yargı Kurulunun oluşturulmasını yeniden dile getirdi ancak yeni bir isim kullandı. O da Yüksek Yargı Kurulu'dur. Bu kurul ise Federal Yüksek Mahkeme Başkanından, Federal Temyiz Mahkeme Başkan ve Başkan Yardımcılarından, Federal İstinaf Mahkemelerinin Başkanlarından ve her bir Bölgesel Temyiz Mahkemesinin Başkanları ile ikişer Başkan Yardımcılarından oluşmaktadır.

Kalıcı Anayasa çıktığı zaman Yüksek Yargı Kurulu madde. 87'de detaylı olarak düzenledi. Ancak bu kez Yüksek Yargı Kurulu Federal Temyiz Mahkeme Başkan ve Başkan yardımcılarında, Kuzey yönetiminde Temyiz Mahkemesinin Başkanı ve iki Başkan yardımcısı, Federal İstinaf Mahkemelerinin Başkanlarından oluşmaktadır. Bu kurulun toplantılarına Savcılık Teşkilatının Başkanı ve Yargı Denetim Kurulu'nun Başkanı da katılacaktır.⁷³

⁷³ Meki NACİ, **Irak'ta Federal Yüksek Mahkeme**, 1. Baskı, Bağdat, 2007, s. 39.

B. Yetkileri

91. maddeye göre Yüksek Yargı Kurulu aşağıdaki yetkileri kullanır:

- 1.** Yargı işlerini idare eder ve federal yargıyı denetler.
- 2.** Federal Temyiz Mahkemesi Başkanlığına, Başsavcılığa ve Yargı Denetim Kurulu Başkanlığına aday gösterir ve bunların atamalarının onaylanması için isimlerini Millet Meclisi'ne sunar.
- 3.** Federal yargı organının yıllık bütçe taslağını önererek, onaylanmak üzere Millet Meclisi'ne sunar.⁷⁴

⁷⁴ Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 91. Madde.

III. Federal Yüksek Mahkeme

A. Yapısı:

Federal Yüksek Mahkeme bir başkan ve 8 hâkimden oluşur.⁷⁵

Mali ve idari bakımdan bağımsız bir yargı kurulu olan Federal Yüksek Mahkeme, İslam fıkıh ve hukuk uzmanından oluşur(madde.92/2). Millet Meclisi üye sayısının 2/3 çoğunluğu ile çıkartılacak bir yasayla üye sayısı ve nasıl seçilecekleri belirlenir.⁷⁶

Ancak bu mahkeme yeni dönemde yani Saddam rejiminden sonra kurulduğu için ve bu mahkemenin yetkilerine geçmeden önce bu mahkemenin nasıl kurulduğundan kısaca bahsetmemizde yarar vardır.

Irak Cumhuriyeti kurulduktan bu yana bir yüksek mahkemeye çok ihtiyacı vardı. Yasama ve Yürütme organlarından çıkan kanunlar, yönetmelikler ve talimatların anayasaya aykırı olup olmadığını kontrol etmesi gerekiyordu. Onun için kanunların anayasaya uygunluk denetimi ilk defa 1925 Anayasasında ortaya çıktı. 81. maddesinde yüksek bir mahkemenin kurulacağını ve kanunların anayasaya uygunluğunu kontrol edeceğini belirtmiştir.⁷⁷

Ancak böyle bir mahkeme olmadığı için bir yargı boşluğuna neden oldu. Bu durum halkın haklarına ve kanunun üstünlüğüne çok negatif yansıdı. Onun için geçmişte Irak'ın Yargı Organı ile Yürütme

⁷⁵ Federal Yüksek Mahkemenin Kanunu, Madde (3), No (30), 2005.

⁷⁶ Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 89.Madde.

⁷⁷ Ekrem TAHA MUHAMMED, **Federal Yüksek Mahkemenin Kuruluşu**, Evrak Türkmeniye Dergisi, S. 3, Bağdat, 2006, s.62.

Organı birçok kez karşı karşıya geldi. Bazı kanunlar anayasaya aykırı olunca yargıçlar bunu tespit ederek söyledikleri zaman karşılarında yürütme organını bulurlardı. O zamanlar yargı organının yetkisi sadece kanunların uygulanması idi, yani anayasaya aykırı olup olmadığını incelemekten uygulaması gerekiyordu, onun için böyle bir yüksek mahkemenin var olması gerekiyordu. Çünkü böyle bir mahkeme organlar arasında çıkan uyuşmazlıkları çözer ve hukuk devletinin kurulmasını sağlar, aynı zamanda böyle bir mahkeme varken ne yasama organı nede yürütme organı genel prensibi aşar ve kanunun üstünlüğünü sağlar.⁷⁸

Bu önemli notları Irak'ın Geçici Anayasa koyucusu idrak etti ve bu gerçeği Geçici Anayasa madde 44'te belirtti. Bu Geçici Anayasa bu mahkemenin yetkisini ve nasıl kurulacağını ve sadece yargıçlardan oluşması gerektiğini belirtti. Geçici Anayasa 39 maddesinde Federal Yüksek Mahkeme hâkimlerin seçilmesi ve atanması yetkisini Başkanlık Konseyine verdi. Ancak bu hâkimler Yüksek Yargı Kurulunun göstereceği adaylar arasından seçilir. Bu şekilde Başkanlık Konseyi adaylar içerisinde Yüksek Mahkeme Başkanı ve üyelerini seçer.

Geçici Anayasaya istinaden Yüksek Yargı Kurulu 12.07.2004 tarihinde yapılan gizli ve özgür bir seçimden sonra ve her adayın ne kadar oy aldığını tespit ederek 27 aday ismi Başkanlık Konseyine sundu.

⁷⁸ Firas El_SUDANİ, **Irak'ın Geleceği ve Belirsiz Anayasası**, Bağdat Yayın Evi, Bağdat, 2005. s. 123.

Bu aşamadan sonra Başkanlık Konseyi adaylar içerisinde mahkeme başkanı ve üyelerini seçtikten sonra onayladı. Bakanlar Kurulu ise 24.02.2005 tarihinde yasa yetkisine dayanarak 2005/30 sayılı Yüksek Mahkeme Kanunu çıkardı. Bu kanunun birinci maddesi şöyleydi: Bir mahkeme kurulur adı Federal Yüksek Mahkemedir yeri Bağdat'tadır ve yasalar haricinde hiç kimsenin yargı üzerinde otoritesi yoktur.

Geçici Anayasada Federal Yüksek Mahkeme aşağıdaki yetkileri kullanacaktır:

1. Irak geçici dönem hükümeti ile bölge hükümetleri, valilikler, belediye idareleri ve yerel idareler arasındaki hukuki işlemlerde ilk ve tek yargı yetkisine sahip makam olacaktır.
2. Federal Hükümet, bölge hükümetleri, valilikler, belediye idareleri ve yerel idareler tarafından çıkarılmış olan bir yasanın, yönetmeliğin ya da yönergenin bu yasa ile uyumlu olmadığı yönünde bir davacının yaptığı şikâyet ya da bir başka mahkemenin konuyu aktarması üzerine gündeme gelen iddiaların incelenmesi hususunda ilk ve tek yargı yetkisine sahip makam olacaktır.
3. Federal Yüksek Mahkemenin olağan temyiz işlemleri ile ilgili yargı yetkisi federal yasa ile belirlenecektir.⁷⁹

Geçici Anayasa bu yetkileri belirledikten sonra devletin organları arasında bir denge kurdu. Anayasaya aykırı olan kanunları vs yürürlükten kaldıracak bir yetkiye sahip oldu.

⁷⁹ Geçici Irak Anayasası (44-B) Madde

Ancak Kalıcı Anayasa yürürlüğe girdiği zaman Federal Yüksek Mahkeme açısından bazı değişiklikler ortaya çıktı. Kalıcı Anayasanın 92. maddesinin birinci fıkrasına göre Federal Yüksek Mahkeme mali ve idari bakımdan bağımsız bir kurumdur yani bağımsız bir tüzel kişiliği vardır. İkinci fıkrasına göre Federal Yüksek Mahkemenin üyeleri Yüksek Yargı Kurulu tarafından belirlenir. Ancak mahkemenin üyeleri İslam, Fıkıh ve hukuk uzmanlarından oluşmalıdır. Millet Meclisi üye sayısının 2/3 çoğunluğu ile çıkartılacak bir yasayla üye sayısı ve nasıl seçilecekleri ve mahkemenin işleyiş şekli belirlenir.⁸⁰

Kanunların anayasaya uygunluk kontrolü Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın 146. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, "Anayasa Mahkemesi onbir asıl ve dört yedek üyeden kurulur."⁸¹

⁸⁰ El-munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-İnsan, **a. g. e.**, s.33.

⁸¹ Kemal GÖZLER, **a. g. e.**, s.363.

B. Yetkileri

Yeni Irak'ın 2005 Anayasasında Federal Yüksek Mahkeme aşağıdaki yetkileri kullanır:

1. Yürürlükte bulunan yasa ve yönetmenliklerin anayasaya uygunluğunu denetler.
2. Anayasadaki hükümlerin yorumunu yapar.
3. Federal yasaların ve federal otorite tarafından uygulamaya konulan karar, yönetmenlik, talimat ve emirlerin uygulanmasından kaynaklanan sorunları hükme bağlar. Bakanlar Kurulu, ilgili kişiler ve başkalarının mahkemeye direkt olarak itiraz hakkı yasal güvence altındadır.
4. Federal Hükümet ile bölgesel hükümetler, vilayetler, belediyeler ve yerel idareler arasındaki anlaşmazlıkları hükme bağlar.
5. Bölgesel Hükümetler veya vilayetler arasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları hükme bağlar.
6. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlara yöneltilen suçlamaları karara bağlar. Bu husus bir yasayla düzenlenir.
7. Millet Meclisi için yapılan genel seçimlerin sonuçlarını onaylar.

8. a) Federal yargı ile bölgelerin ve bir bölgeye dâhil olmayan vilayetlerin yargı organları arasında görev alanları konusunda ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları karara bağlamak,

b) Bölgeler ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlerin yargı organları arasında görev alanları konusunda ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklara karara bağlamak,

9. Meclis'in aldığı kararı takip eden 30 gün içerisinde Federal Yüksek Mahkeme'ye itiraz edilebilir.⁸²

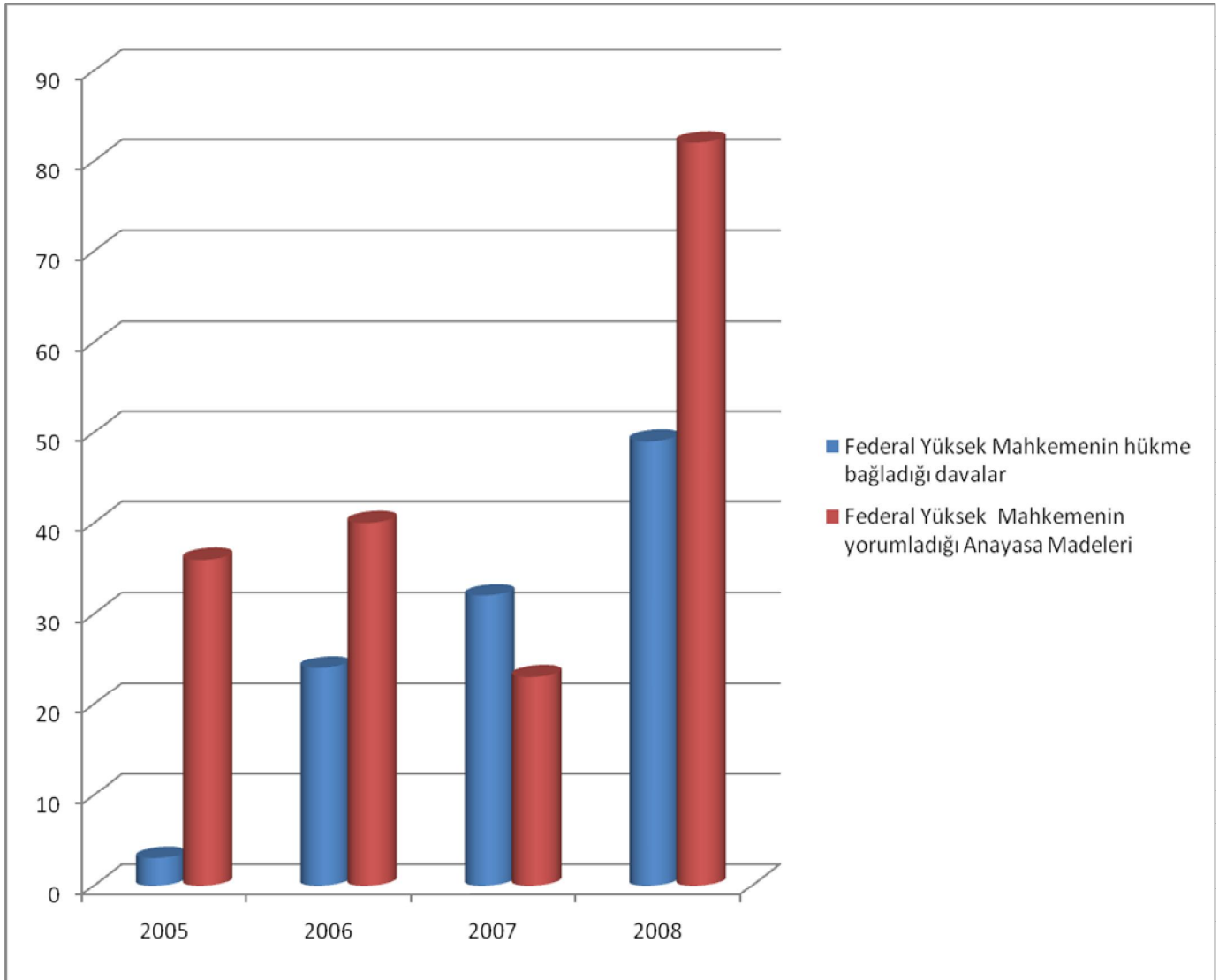
⁸² Irak Kalıcı 2005 Anayasa, 93.Madde

Federal Yüksek Mahkemenin Hükme Bağladığı Davalar

Yıllar	Dava Sayısı
2005	3
2006	24
2007	32
2008	49

Federal Yüksek Mahkemenin Yorumladığı Anayasa Maddeleri

Yıllar	Madde Sayısı
2005	36
2006	40
2007	23
2008	82

IV. Federal Temyiz Mahkemesi

1925 yılında kuruldu. Bu yargı kurumu Irak'taki bütün mahkemelerin kararlarını kontrol eder.

Federal Temyiz Mahkemesi bir başkan, beş başkan yardımcısı ve en az 30 hâkimden oluşur. Federal Temyiz Mahkemesi'nin makamı Başkent Bağdat'tadır.⁸³

Federal Temyiz Mahkemesi'nin içinde birkaç heyet bulunmaktadır. Bu heyetlerin her birisi farklı davalara bakarlar. Federal Temyiz Mahkemesi'nin görevi "muhakeme etmeden "mahkemelerin kararlarını kontrol etmektir.

Federal Temyiz Mahkemesi'nin Geniş Heyeti'nde tashih el karar yöntemiyle Federal Temyiz Mahkemesi'nin kararlarına itiraz edilebilir.⁸⁴

Federal Temyiz Mahkemesi Başkanı'nın yetkileri:

1. Federal Temyiz Mahkemesini idare etmek.
2. Başkanlık heyetini üstlenmek.
3. Federal Temyiz Mahkemenin Genel Heyet, Geniş Heyet veya herhangi bir heyetini başkanlık etmek.
4. Federal Temyiz Mahkemesi'nin işlerini denetlemek.
5. Memurlar hakkında yıllık rapor yazmak.

⁸³ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (12), No (160), 1979.

⁸⁴ Muhammed ERSELAN, **Yargı ve Hâkimler**, El-Vatan Yayın Evi, Bağdat, 2006, s.45.

6. Mahkemede görev yapan hâkimlere, memurlara ve işçilere izin vermek.
7. Bakanlara gönderilen resmi yazıları imzalamak.

Federal Temyiz Mahkemesinin Başkan Yardımcısının yetkileri:

1. Federal Temyiz Mahkemesi Başkanının olmadığı sürece mahkeme işlerini yürütmek
2. Federal Temyiz Mahkemesi'nin bir heyetini üstlenmek
3. Başkanlık Heyeti'ne iştirak etmek
4. Federal Temyiz Mahkemesi Başkanının verdiği diğer yetkileri kullanmak.
5. Mahkeme tarafından görülen ve hüküm altına alınan davalarda dava dosyalarını ve Federal Temyiz Mahkemesi'nin aldığı kararı ilgili mahkemelere göndermek.

A. Federal Temyiz Mahkemesi'nin Heyetleri

1. Genel Heyet

Genel Heyetin Başkanlığını Federal Temyiz Mahkemesi Başkanı yapar veya Federal Temyiz Mahkemesi Başkanının en eski yardımcısı yapar.

Genel Heyet Federal Temyiz Mahkemesi'nin yardımcılarından ve mahkemenin bütün üyelerinden oluşmaktadır.

Genel heyet aşağıdaki görevleri yerine getirir:

1. Federal Temyiz Mahkemesi'nin diğer heyetlerinden gelen davalara bakar.
2. İdam hükmü çıkan davalara bakar.

3. Federal Temyiz Mahkemesinin hüküm ve kararlarından kaynaklanan sorunları çözer.⁸⁵

2. Geniş Heyet

Geniş Heyetin Başkanlığını Federal Temyiz Mahkemesi Başkanı yapar, Federal Temyiz Mahkemenin Başkanı mevcut olmadığı zamanlarda veya yasal bir yasak nedeniyle Federal Temyiz Mahkemesi Başkanının en eski yardımcısı başkanlık yapar.

Geniş Heyet Federal temyiz Mahkemesinin en az 10 hâkiminden oluşur.⁸⁶

Geniş Heyet aşağıdaki yetkilere sahiptir:

1. Bir dava hakkında verilen birbiriyle çelişkili iki hüküm nedeniyle çıkan sorun bu heyete sevk edilir, bu heyet ise bu iki çelişen hüküm arasından yasaya uygun olanı tercih eder ve uygulanmasına karar verir. Aynı zamanda Federal Temyiz Mahkeme Başkanı tarafından verilen iki hüküm hakkında temyiz kararı çıkana kadar yürürlüğü durdurmak.
2. Mahkemeler arasında ortaya çıkan olumlu ve olumsuz yetki uyuşmazlığı ve diğer anlaşmazlıkları çözmek.⁸⁷

⁸⁵ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (13-A), No (160), 1979.

⁸⁶ Adem El-NEDAWİ, **El-Murafat El-Medeniye**, 2.Baskı, El-Atik Yayın Evi, Kahire, 2009, s.73.

⁸⁷ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (13-B), No (160), 1979.

3. Medeni Heyet

Medeni Heyetin işlevi mahkemelerin medeni davalarda aldığı hüküm ve kararları kontrol etmektir.⁸⁸

4. Ahval Al_Şahsiye Heyeti

Ahval Al_Şahsiye Heyeti Ahval Al_Şahsiye mahkemelerinin verdiği hüküm ve kararları Ahval Al_Şahsiye Kanununa uygunluğu bu heyet tarafından kontrol edilir.⁸⁹

Aynı zamanda bu heyet Mavad Al_Şahsiye Mahkemesinin kararlarını kontrol eder.⁹⁰

5. Ceza Heyeti

Ceza Heyeti ceza mahkemelerinin “Cinayet, Cunah ve Ahdas” ceza davalarında verdiği hüküm ve kararlar bu heyet tarafından kontrol edilir.⁹¹

⁸⁸ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (13-C), No (160), 1979.

⁸⁹ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (13-D), No (160), 1979.

⁹⁰ Adem El-NEDAWİ, **a. g. e.**, s.73.

⁹¹ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (13-E), No (160), 1979.

V. Savcılık Teşkilatı

Savcılık Teşkilatı Savcılık Kanunu madde 25'e göre bir başkan, iki başkan yardımcısı, birkaç savcı ve yardımcılarında oluşur. Savcılık Teşkilatı Başkanlığının makamı Başkent Bağdat'tadır. Savcılık Teşkilatının yetkileri bütün Irak'ı kapsar.

Savcılık Teşkilatının görevleri:

- 1.Genel haklarda dava açmak,
2. Cinayetlerin tahkikatını kontrol etmek,
3. Cinayet Mahkemeleri, Cunah Mahkemeleri ve Tahkik Mahkemelerinden çıkan kararlara itiraz etmek,
4. Sorgu Hâkimlerinin işlerini kontrol etmek,
5. Cinayet ve Cunah Mahkemelerinin davalarında delil toplamak, aynı zamanda kanuni isteklerini ve notlarını bildirmek.
6. Sorgu Hâkimi olmadığı zaman savcı sorgulama yetkisini alır ve cinayet işleyenleri sorgular, gerekli görüldüğü zaman Yüksek Yargı Kurulu Cinayet ve Cunah Mahkemelerinde savcıya hâkimlik görevini teklif eder. Aynı zamanda savcı üyesi cinayet davaları, cunah davaları ve şeri davalarının bütün muhakemelerinde hazır olur.

VI. Yargı Denetim Kurulu

Bir başkan, iki başkan yardımcısı ve birkaç yargı denetim hâkim derecesinde olanlardan oluşur. Yargı Denetim Kurulunun makamı Başkent Bağdat'tadır.

Bu kurum 124/1979 sayılı kanuna göre bütün mahkemelerin işlerini kontrol eder. Sadece Federal Temyiz Mahkemesi'nin işlerini kontrol edemez. Kuruma arz olan bütün şikâyetleri tahkik eder ve raporunu Yüksek Yargı Kuruluna arz eder.⁹²

VII. Yasayla Düzenlenen Diğer Mahkemeler

A. Federal İstinaf Mahkemesi

Federal İstinaf Mahkemesi bir bölge veya birden fazla bölge için yüksek yargı heyetidir. Bu mahkeme bir başkan ve birkaç yardımcından oluşur. Yetkilerini kanuna uygun olarak yürütür.

İstinaf Mahkemesi Başkanı kendi bölgesinde olan mahkemeleri kontrol eder ve hâkimler arasında davaları paylaşır. Bu tür işleri yardımcısına da devir edebilir.

⁹² Muhemmet ERSELAN, **a .g .e**, s.148.

Federal İstinaf Mahkemesi başkan ve üyelerini Yüksek Yargı Kurulu atar. Federal İstinaf Mahkemenin Başkanı değiştirilemez. Ancak gerekli görülen hallerde (emeklilik, istifa veya hastalık vb.) değiştirilebilir.

Her İstinaf Mahkemesi kendi bölgesi içerisinde İstinaf Bölge Meclisi adında bir meclis oluşturur. Bu meclisin başkanı İstinaf Mahkemesi Başkanıdır. Üyeleri ise bütün İstinaf Mahkeme hâkimlerinden ve yardımcılarından oluşur. Bu meclis her ay en az bir kez toplanır. Mahkeme Başkanı istediği zaman meclisi toplanmaya çağırır.

İstinaf Bölge Meclisi'nin yetkileri:

1. Mahkemelerin karşısına çıkan zorluk ve problemleri çözmek veya bu problemlerin çözülmesi için Yüksek Yargı Kuruluna öneri sunmak,
2. Yıllık sayım sonucunda belli olan mahkemelerin ihtiyaçlarını gidermek ve eksik personellerini öğrenerek tamamlamak,
3. Yeni mahkemeler açmak amacıyla öneride bulunmaktır.

Federal İstinaf Mahkemesi Başkanının yetkileri:

1. İdari işleri denetlemek ve istinaf bölge içinde hâkimler arasında işleri paylaşmak,
2. İstinaf Bölge Meclisini üstlenmek,
3. Temyiz sıfatında olan İstinaf Mahkemesinin Başkanı olmak aynı zamanda istinaf sıfatında olan İstinaf Mahkemesinin veya Cinayet Mahkemesinin başkanı olmak,
4. Memurlar hakkında yıllık rapor yazmak,
5. Mahkemede görev yapan hâkimlere, memurlara ve diğer çalışanlara izin vermek,
6. Resmi yazıları imzalamaktır.

Federal İstinaf Mahkemesinin Başkan Yardımcısının yetkileri:

1. Federal İstinaf Mahkeme Başkanı olmadığı zamanlarda mahkeme işlerini yürütmek,
2. Federal İstinaf Mahkemesi'nin bir heyetini veya Cinayet Mahkemesini üstlenmek,
3. Mahkeme tarafından görülen ve hüküm altına alınan davalarda dava dosyalarını ve Federal İstinaf Mahkemesi'nin aldığı kararları ilgili mahkemelere göndermek,
4. Hâkimlerin ve diğer çalışanların devamsızlığını denetlemek,
5. Federal İstinaf Mahkeme Başkanının verdiği değer yetkileri kullanmaktır.

Irak'ta Federal İstinaf Mahkemesi bu şekilde oluşur.

1. İstinaf Mahkemesi Bağdat bölgesinin Karh Tarafı
2. İstinaf Mahkemesi Bağdat bölgesinin Rasafa Tarafı
3. İstinaf Mahkemesi Al_Anbar bölgesi
4. İstinaf Mahkemesi Diyala bölgesi
5. İstinaf Mahkemesi Basra bölgesi
6. İstinaf Mahkemesi Meysen bölgesi
7. İstinaf Mahkemesi Neyneva bölgesi
8. İstinaf Mahkemesi Babil bölgesi
9. İstinaf Mahkemesi Kerbela bölgesi
10. İstinaf Mahkemesi Necef bölgesi
11. İstinaf Mahkemesi Divaniye bölgesi
12. İstinaf Mahkemesi Kerkük bölgesi
13. İstinaf Mahkemesi Tikrit bölgesi
14. İstinaf Mahkemesi Müsena bölgesi
15. İstinaf Mahkemesi Nasırıya bölgesi
16. İstinaf Mahkemesi Vasıt bölgesi

B. Bidaa Mahkemesi

Her ilde veya kazada bir veya birden fazla Bidaa Mahkemesinin kurulması gerekmektedir. Ancak Yüksek Yargı Kurulu Bidaa Mahkemesini nahiyelelerde kurabilir ve nahiyelelerde kurulan Bidaa Mahkemesinin yetkisini Yüksek Yargı Kurulu genişletebilir, yani Bidaa Mahkemesinin yetkisi diğer kaza ve nahiyeleleri kapsar.

Genel çıkarlar gerekçesiyle Yüksek Yargı Kurulu kaza ve nahiyelelerdeki Bidaa Mahkemelerini iptal edebilir.

Federal Yüksek Yargı Kurulu Başkanı bazı işler için Bidaa Mahkemesini özel görevli mahkeme haline getirebilir. Bu özelleştirme kararı Federal İstinaf Mahkeme Başkanının önerisi üzerine gerçekleşir.

Bidaa Mahkemesi bir hâkimden oluşur. Bidaa Mahkemeleri yetkisi kapsamında kanuna uygun olarak davalara bakarlar.⁹³

⁹³ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (21, 22, 23), No (160), 1979.

C. Ahval Al_Şahsiye Mahkemesi

Bidaa Mahkemesi nerede olursa orada bir veya birden fazla Ahval Al_şahsiye Mahkemesi kurulur, eğer Ahval Al_şahsiye Mahkemesi için özel olarak hâkim görevlendirilmemişse bu durumda İslam dinine sahip olan Bidaa Mahkemesi hâkimi Ahval Al_şahsiye Mahkemesi hâkimi olur, Şeri işleri kanuna uygun olarak yürütür.

Federal Yüksek Yargı Kurulu Başkanı Ahval Al_şahsiye Mahkemesini özel davalara bakmak için özel görevli mahkeme haline getirebilir. Bu özelleştirme kararı Federal İstinaf Mahkemesi Başkanının önerisi üzerine gerçekleşir.

Ahval Al_şahsiye Mahkemesi bir hâkimden oluşur. Ahval Al_şahsiye Mahkemeleri evlenmek, boşanmak, bozma, iade ve nafaka... vb. davalara bakarlar.⁹⁴

D. Mavad Al_Şahsiye Mahkemesi

Bu mahkeme Müslüman olmayan Iraklı vatandaşların Ahval Al_Şahsiye davalarına bakar, aynı zamanda eğer bu yabancıların asıl ülkeleri İslam şeriatını uygulamıyorlarsa (örn: Türkiye) bu mahkeme yabancı Müslümanların davalarına bakar.⁹⁵

⁹⁴ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (26, 27, 28), No (160), 1979.

⁹⁵ Adem El-NEDAWİ, a .g .e, s.70.

E. Cinayet Mahkemesi

Irak'ın her ilinde bir cinayet mahkemesi olması gerekir. Bu mahkeme kanun hükmüne göre cezai davalara bakar.

Yüksek Yargı Kurulu herhangi bir ilde birden fazla cinayet mahkemesi kurabilir ancak kurulan ikinci mahkemenin yetki ve görevinin belirlenmesi gerekir.

Cinayet Mahkemeleri bir başkan ve iki başkan yardımcısından oluşur. Cinayet Mahkemesi adam öldürme ve hırsızlık gibi davalara bakar.

Cinayet Mahkemesinden çıkan kararlara karşı Federal Temiz Mahkemesine 30 gün içerisinde itiraz edilebilir.⁹⁶

Cinayet Mahkemesinden çıkan ceza türü bunlardır: Gözaltına almak (1saaten 72 saate kadar) ,geçici hapis (5 yıldan 15 yıla kadar) ,müebbet hapis(15 yıldan 20 yıla kadar) ve idam.

F. Cunah Mahkemesi

Cunah Mahkemesi bir hâkimden oluşur. Cunah Mahkemesi genelde hakaret, kavga, tehdit davaları, ruhsatsız silah taşımak ve trafik davaları gibi hafif davalara bakar.

Cunah Mahkemesinden para cezası, geçici hapis (5 yıldan 15 yıla kadar) gibi cezalar çıkar.⁹⁷

⁹⁶ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (29, 30), No (160), 1979.

⁹⁷ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (31, 32), No (160), 1979.

G. Ahdas Mahkemesi

Ahdas Mahkemesi hâkim derecesinde olan bir başkan ve iki hakam üyeden oluşur. Bu mahkeme 18 yaşını doldurmamış çocukların işlediği adam öldürme hırsızlık tehdit gibi suçlara bakar.

Ahdas Mahkemesinden tevkif, geçici hapis (5 yıldan 15 yıla kadar) ve müebbet hapis (15 yıldan 20 yıla kadar) gibi cezalar çıkar.

Ahdas Mahkemesi başkanı ve yedekleri İstinaf Mahkemesi Başkanının önerisi üzerine Yüksek Yargı Kurulu tarafından atanır.⁹⁸

H. İş Mahkemesi

İş Mahkemeleri Bölge İş Mahkemeleri ve Yüksek İş Mahkemesinden oluşur. İş mahkemeleri yetkileri içinde olan davalara bakarlar ve kanuna uygun biçimde yetkilerini sürdürürler.⁹⁹ İş Mahkemeleri tek bir hâkimden oluşur.

⁹⁸ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (33), No (160), 1979.

⁹⁹ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (34), No (160), 1979.

İ. Tahkik Mahkemesi

Bidaa Mahkemesi nerede olursa orada bir veya birden fazla Tahkik Mahkemesi kurulur, eğer Tahkik Mahkemesi için özel olarak hâkim görevlendirilmemişse bu durumda Bidaa Mahkemesi hâkimi Tahkik Mahkemesi hâkimi olur, tahkik işini kanuna uygun olarak yürütür.

Federal Yüksek Yargı Kurulu Başkanı Tahkik Mahkemesini özel cinayetler için özel görevli mahkeme haline getirebilir. Bu özelleştirme kararı Federal İstinaf Mahkeme Başkanının önerisi üzerine gerçekleşir.

Federal Yüksek Yargı Kurulu bazı önemli cinayetlerde veya bazı tür cinayetler için heyet oluşturur, bu heyet tahkik hâkimi yetkisine sahip olur. Heyetin başkanlığı ise tahkik hâkimi üstlenir.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Kanun El-Tanzim El-Kazai, Madde (35), No (160), 1979.

VIII. Mahkemelerin Bağımsızlığı ve Hâkim Teminatı

Hâkim bağımsızlığı ile hâkim teminatı mutlaka bir arada bulunması zorunlu olan iki müessesedir. Biri olmadan diğeri de olmaz. Bunlar paranın yazı ve turası gibidir. Birinin olmadığı yerde öbürü bulunmaz. Demokratik rejim açısından yargının bağımsızlığı denince akla hâkimlerin bağımsızlığı ve hâkim teminatı gelir. Bunlardan biri yoksa ötekide yoktur, kabul edilir. Yani bir ülkede hâkim teminatı var fakat hâkimlerin bağımsızlığı mevcut değilse hâkim teminatının varlığı yokluğuna eşittir. Aksi içinde aynı şeyleri söyleyebiliriz. Bu açıdan yargının bağımsızlığı deyince mutlaka olması gerekli olan. Hâkimlerin bağımsızlığı ve hâkim teminatıdır.¹⁰¹

Mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkim teminatından bahsedersek öncelikle anayasa madde 95'e göre özel ve olağanüstü mahkeme kurmak yasaktır. Bu tür mahkemeler belli cinayetler, kararlar veya kişiler için kurulur.

96. maddeye göre “Mahkemelerin yapısı, çeşitleri, dereceleri, ihtisas alanları ile yargıçların ve savcılarının atanması, görevleri, disiplin konuları ve emekliye sevk edilmelerine ilişkin esaslar yasayla düzenlenir.”¹⁰²

Anayasa'nın 97.maddesine göre yargı bağımsızdır ve bu nedenle yargıçlar yasaların belirlediği durumlar dışında görevden alınamazlar. Yargıçların, uyarma, kınama ve benzeri cezalara çarptırılmaları yasayla düzenlenir. Yani hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin

¹⁰¹ Atilla ÖZER, **Anayasa Hukuku (Genel İlkeler)**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009, s.261

¹⁰² Irak Kalıcı 2005 Anayasası, 96. Madde.

kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Hâkimlerin bazı ek güvencelere de sahip bulunmaları gerekir. Bunların başında görev güvencesi gelmektedir. Nitekim yargı düzenleme yasasında hâkimlerin ve savcılarının görevden alınmayacakları, kendi istekleri dışında erken emekli edilmeyecekleri, aylık, ödenek ve diğer özlük haklarından hiçbir surette yoksun bırakılmayacakları belirtilmiştir. Böylece, görev yaptığı mahkeme veya kullandığı kadro kaldırılmış olsa bile, hâkim bütün bu haklarından yararlanmaya devam edecektir. Bununla beraber, hâkimler, kanuni şartların varlığı halinde meslekten çıkarılabilir ve sağlık nedenleriyle görevden alınabilirler.

Mahkemeler ve hâkimlerle ilgili bu anayasal güvencelerin işlevsel olabilmesi, önemli ölçüde, onların Adalet Bakanlığının hiyerarşik örgüt yapısı içinde bulunmamalarına bağlıdır. Nitekim Anayasa hâkimlerin kariyer işlemleriyle ve özlük haklarıyla ilgili olarak karar alma yetkisini bağımsız bir anayasal organ olan Yüksek Yargı Kurulu'na vermiştir (madde. 90).

Aynı zamanda Kalıcı Anayasa'nın 98. maddesine göre yargıçlar ve savcılarının bazı işlerde çalışmaları yasaktır:

1. Yargıçlar ve savcılar bağımsızlıklarını veya taraftarsızlıklarını etkileyen hiçbir işte iştirak etmemeleri gerekir. Bu nedenle yargı görevinde iştirak eden kişi yasama ve yürütme işlerinde veya başka görevlerde iştirak edemezler.

2. Bağımsızlığını etkileyen hiçbir siyasi parti veya oluşuma üye olamaz.
Hiçbir siyasi faaliyette bulunamazlar.

SONUÇ

Bilindiği gibi demokratikleşme bir kültür ve sosyal olgu meselesidir. Ancak Irak'ta olanlara bakarsak bu demokratikleşme sürecini insanlar rahat bir şekilde hissedemedi. Çünkü dediğimiz gibi bu kültür ve sosyal olgu bir topluma zorla kabul ettirilemez aksine toplum içinde yaşanarak bir kültür haline gelir. Bu sözlerimin kanıtını Irak'ın siyasi tarihinden çıkarabiliriz ama biz konumuzla alakalı yönlerinden bahsedeceğiz. Irak'ta Anayasanın hazırlanmasından itibaren anayasal bir istikrar yaşanmadı, çünkü ülkenin siyasi bir istikrarı yoktu. Ülkede hep askeri devrimler yapıldı. Bu devrimlerin sonucunda Saddam rejimi Irak yönetimini ele geçirdi. Bundan sonra kanaatimizce Irak bir anayasal çöküşe uğradı. Çünkü anayasa maddeleri uygulanmaz hale geldi ve Kâğıt üstünde kaldı, bu rejimin istediği yürürlüğe girdi. Ancak bu rejimin sonu 04.09.2003 yılında gerçekleşen Amerikan işgali ile gerçekleşti ve bu işgal Irak halkını güvensiz bir hayata soktu. Bu dönemde yeni bir anayasanın yazılması bence doğru değildi, çünkü ülke belli güçler tarafından işgal altındaydı. Irak devleti özgür bir iradeye sahip değildi. Bu nedenle bu yazılan yasa meşru yasa sayılmaz. Çünkü devletlerde iradenin halkın arzu ve isteklerini yansıtabilmesi için özellikle yasama ve yürütme organlarının halkın iradesi sonucunda kurulması asgari şarttır ama Irak'ta bu durum gerçekleşmedi. Bazı söylentilere göre yeni 2005 Irak Anayasası Amerikan hükümeti tarafından hazırlandı sonrada Arapçaya tercüme edildi.

ABD Irak'ı işgal ettikten sonra, bu yeni anayasa yoluyla ABD Irak'ı bir federal devlete çevirdi. Bu da Irak'ın küçük devletlere bölünebilmesi demektir. Tüm bu işlerden ABD'nin çıkarı Büyük Orta Doğu Projesini uygulamaktır. Çünkü bu proje uygulanırsa şunlar gerçekleşir:

1. İsrail'in güvenliğini sağlamaktır. Çünkü bu proje sayesinde ABD İsrail'in yanındaki ülkeleri kontrol altına alacak ve sonuçta İsrail'e kimse zarar veremeyecektir.

2. Bölgedeki doğal kaynakları (petrol ve doğal gaz) ABD tarafından ele geçirilerek kontrol edilmesi.
3. Bölge, jeostratejik açıdan büyük bir önem taşımaktadır. Örneğin bölgede bulunan Basra körfezi, Türkiye'nin boğazları, ticaret açısından büyük öneme sahiptir. Ayrıca kuzeyden güneye geçişler için örneğin İran'ın İsrail'e geçebilmesi engellenmektedir. Yada Rusya'nın Güney'e inmesi engellenmektedir.

Yeni Irak 2005 Anayasasına dönecek olursak incelediğimiz bu çalışmada varmış olduğumuz sonuçlar aşağıdaki gibidir.

1. Yeni Irak Anayasasında yeni kuruluşlar ortaya çıkmaktadır. Özellikle yargı organında güzel gelişmeler gerçekleştirilmiştir. Örneğin Yüksek Yargı Kurulu ve Federal Yüksek Mahkeme gibi kuruluşların kurulması yargı organına önemli katkılar sağladı.
2. Yeni Irak Anayasasında yönetim şekli cumhuriyetçi ve demokratik bir devlet düzenini öngörmektedir.
3. Yeni Irak Anayasası sert anayasa niteliği taşımaktadır.
4. Yeni Irak Anayasasında egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir, herkes kanun önünde eşittir.
5. Yeni Irak Anayasasında yargı organı bağımsızdır.
6. Yeni Irak Anayasası düalist yapıdadır. Başkanlık konseyi bir başkan ve iki yardımcından oluşmaktadır. Konsey başkanı (Cumhurbaşkanı) 4 yıl görev yapar ve iki defa seçilebilir.
7. Yeni Irak Anayasasında yasama organı, Millet Meclisi ve Federal Meclis olmak üzere iki meclisten oluşmaktadır. Seçilen üyeler ise 4 yıl görev yapar.

KAYNAKÇA

- ALİ, Ariyan Muhhamed; **Federal Anayasa**, Bağdat, 2007.
محمد علي عريان: **الدستور الفدرالي**, بغداد, 2007.
- AL_SAİD, Hamdi; **Egemenlik Meclisi**, Bağdat Yayın Evi, Bağdat, 2005.
حمدي السيد: **مجلس السيادة**, بغداد للنشر, بغداد, 2005.
- ATAY, Ender Ethem; **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2006.
- ABDOL LATİF, Vail; **Federal Teoriye Bir Bakış**, Al_ Salam Ve Al_ Tanmiye Yayın Evi, Bağdat, 2005.
وائل عبدالطيف الفضل: **رؤيا في نظرية الفدرالية**, مركز السلام والتنمية للدراسات والابحاث, بغداد, 2005.
- AL_KUBEYSİ, Muamer Mehdi Salih; **Federal Devlette Anayasal Yetkileri Paylaşmak**, Bağdat, 2007.
معمر مهدي صالح الكبيسي: **توزيع الصلاحيات الدستورية في الدولة الفدرالية**, بغداد, 2007.
- BAHİR, Cafer Abdulsada; **Anayasa Hukuku**, Basra, 2006.
جعفر عبدالسعيد باهر: **القانون الدستوري**, بصرة, 2006.
- BESUNİ, Mahmud Şerif; **Irak Anayasası Araştırmalar**, (Irak'ın Kalıcı Anayasası), Bağdat Yayın Evi, Bağdat, 2005.
محمود شريف بسيوني: **دراسات دستورية عراقية حول موضوعات اساسية للدستور العراقي**, بغداد للطباعة والنشر, بغداد, 2005.
- BATİK, Ramazan Muhemet; **Parlamento Dokunmazlığı ve Mısır'daki Uygulaması**, Al_ Nahza Al_ Arabiye Yayın Evi, Kahire, 1994.
رمضان محمد بطيخ: **الحصانة البرلمانية وتطبيقاتها في مصر**, دار النهضة العربية للطباعة والنشر, القاهرة, 1994.

DESUKİ, Rafet; **Parlamentonun Çalışmasına Gerçekleşen Yürütme Organının Baskısı**, Menşet Al_Marif, İskenderiye, 2006.

رأفت الدسوقي: **هيمنة السلطة التنفيذية على أعمال البرلمان**, منشأة الناشر المعارف بالاسكندرية, 2006.

El-NEDAWİ, Adem; **El-Murafat El-Medeniye**, 2.Baskı, El-Atik Yayın Evi, Kahire, 2009.

ادم النداوي: **المرافعات المدنية**, الطبعة الثانية, العتيك للطباعة والنشر, القاهرة, 2009.

El-Vakayi El- Irakiye, S. (4049), Millet Meclisi Kanunu, No (50), 2007.

الوقائع العراقية, العدد (4049), قانون مجلس النواب, رقم (50), 2007.

El-Vakayi El- Irakiye. S. (4032), Millet Meclisi İçtüzüğü, Madde: 2. 24. 71. 72. 73. 74 .75 .76 .77, 2007.

الوقائع العراقية, العدد (4032), النظام الداخلي لمجلس النواب, مادة : 2. 24 . 71 . 72 . 73 . 74 .75 .76 .77, 2007.

El-munadama El-İrakiye Litensik Hukuk El-insan; **El-Veciz Fi Muswedet El-Destur El-Iraki**, 2005.

المنظمة العراقية لتنسيق حقوق الانسان: **الوجيز في مسودة الدستور العراقي**, 2005.

El_SUDANİ, Firas; **Irak'ın Geleceği ve Belirsiz Anayasası**, Bağdat Yayın Evi, Bağdat, 2005.

فراس عبد الرزاق السوداني: **مستقبل العراق و الدستور الغامض**, بغداد للطباعة والنشر, بغداد, 2005.

EMİN, Latif Mustafa; **Irak Anayasalarının uygulama açısından Kuvvetler Ayrılığı ve Kuvvetler Birliği**, Al_Fikir ve Al_ Teviye Yayın Evi, Süleymaniye, 2006.

لطيف مصطفى امين: **الفصل بين السلطات واندماج السلطات في الدساتير العراقية**, الفكر والتوعية للنشر, سليمانية, 2006.

ERDOĞAN, Mustafa; **Anayasa Hukuku**, 5. Baskı, ORION Kitabevi, Ankara, 2009.

ERSELAN, Muhemmed; **Yargı ve Hâkimler**, El Vatan Yayın Evi, Bağdat, 2006.

محمد ارسلان: **القضاء والقضاة**, الوطن للطباعة, بغداد, 2006.

FEVZİ, Demir; **Anayasa Hukukuna Giriş Genel Esaslar ve Türk Anayasa Hukuku**, Fakülteler Kitabevi, İzmir, 1998.

Federal Yüksek Mahkemenin Kanunu; No (30), 2005.

قانون المحكمة الاتحادية العليا: رقم (30), 2005.

GÖZLER, Kemal; **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 2. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2004.

GÖZLER, Kemal; **Türk Anayasa Hukuku Dersleri**, 8. Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2008.

GÖREN, Zafer; **Anayasa Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, 2006.

HAMAVANDİ, Mehemet; **Irak İçin Federal Devlet ve Demokrasi**, Aras Yayın Evi, Erbil, 2007.

محمد هماوهندى: **الفيدرالية والديمقراطية للعراق**, عرص للطباعة والنشر, اربيل, 2007.

HARIB, Tarık; **Araştırmalar ve Makalelerde Irak'ın 2005 Anayasası**, 1. Baskı, Al_Hanaş, Yayın Evi, Bağdat, 2007.

طارق حرب: **الدستور العراقي لسنة 2005 في بحوث ومقالات**, الطبعة الاولى, الناشر مكتبة الحنش للطباعة, بغداد, 2007.

Irak Kalıcı 2005 Anayasa.

Irak Yüksek Seçim Komiserliği; Seçim Kanunu, Madde 6.

İRLANDA, Filip; **Irak'ın Siyasi Tarihi**, Çev, Cafer A-Hayat, Beyrut Yayın Evi, Lübnan, 1949.

KAMAL, Asin F; **İşgal Sonrası Irak'ın Yeni Anayasası**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

KAHYA, Hıdır; **Anayasaya Bir Bakış**, Sadık Gazetesi, S. 14, Eylül, 2005.

خضر كهية: نظرة الى الدستور, جريدة الصادق, عدد (14), ايلول 2005.

Kanun El-Tanzim El-Kazai; No (160), 1979.

قانون التنظيم القضائي: رقم (160), 1979.

NACİ, Meki; **Irak'ta Federal Yüksek Mahkeme**, 1. Baskı, Bağdat, 2007.

مكي ناجي: المحكمة الاتحادية العليا في العراق, الطبعة الاولى, بغداد, 2007.

ODYAKMAZ, Zehra, KAYMAK, Ümit ve ALESKERLİ Aleske; **Anayasa Hukuku İdare Hukuku İdari Yargı**, 2. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara 2004.

ÖZER, Attila; **Türk Cumhuriyetlerinin Hukuki Yapısı**, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2008.

ÖZER, Attila; **Anayasa Hukuku (Genel İlkeler)**, 3. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2009.

ŞÜKÜR, Soran ve HASAN, Mazin; **"Irak'ta Demokrasi Provası"**, Asam Dergisi, C. 5, Ankara. Mart 2005.

TUNÇ, Hasan, BİLİR, Faruk ve YAVUZ, Bülent; **Türk Anayasa Hukuku**, Asıl Yayını, Ankara, 2009.

TANÖR, Bülent ve YÜZBAŞIOĞLU, Nemci; **1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku (2004 Anayasa Değişikliklerine Göre)**, 6. Baskı, İstanbul, 2004.

TAHA MUHAMMED, Ekrem; **Federal Yüksek Mahkemenin Kuruluşu**, Evrak Türkmeniye Dergisi, S. 3, Bağdat, 2006.

اكرم طه محمد: نشأة المحكمة الاتحادية العليا، مجلة الاوراق التركمانية، العدد (3)، بغداد، 2006.

UZUN, Özüm; **Seçim Sistemleri**, Ankara, 2005. [http/ www.Globalstrateji.org](http://www.Globalstrateji.org), Erişim Tarihi 10.03.2008.

EKLER

IRAK CUMHURİYETİ ANAYASASI

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla,

(Biz Ademoğullarını onurlandırdık)

Peygamberlerin vatanı, temiz imamların barınağı, yazıyı icat edenlerin, rakamları bulanların, ziraatı ilk uygulayanların ve medeniyetin beşiği; toprağında insanoğlunun ilk yasayı düzenlediği ve en eski siyasi misak'ı

yazdığı, üzerinde sahabeler ve evliyaların namaz kıldığı, filozoflar ve bilginlerin fikir ürettiği, şairler ve edebiyatçıların sanatlarını icra ettiği Mezopotamya evlatları olarak biz,

Allah'ın üzerimizdeki hakkını minnetle karşılayarak, ülkemizin, vatandaşlarımızın, dini, ulusal liderlerimizin ve ulusal güçlerimizin çağrısına cevap vererek ve yüce mercilerimizin, önderlerimizin, siyasetçilerimizin, kararlılığını, dostlarımızın ve bizi sevenlerin verdiği uluslararası desteği yanımıza alarak, dikta rejimin mezhep ayrımcılığı politikası kapsamında verdiği eziyet ve acılarını, Şii-Sünni, Arap-Kürt-Türkmen ve diğer Irak şehitlerinin trajedilerini, Şaban ayaklanmasında düşen kutsal şehirlerimizi ve güney bölgesinin yağmalanmasını hatırlayarak, bataklık bölgesi, Duceyl ve başka bölgelerdeki toplu mezarların acısını içimizde hissederek, Halepçe'de, Barzan'da ve Anfal'dekiler ile Feyli Kürtlere karşı gerçekleştirilen soykırımları dile getirerek, Türkmenlere karşı Beşir'de yapılan trajedi ve Irak'ın diğer bölgelerindekilerle birlikte batı bölgesinde liderlerin, sembol şahsiyetlerin ve şeyhlerin öldürülmesi, yetenekli şahısların göçe zorlaması, ülkede düşünce ve kültür kaynaklarının kurutulmasını anımsayarak, ırkçılık, mezhepçilik, bölgecilik ukdelerinin bulunmadığı, deskriminasyon ve dışlamanın olmadığı yeni Irak'ımızı, gelecek Irak'ı el ele, omuz omuza yapmaya karar vererek tarihimizde ilk defa 30 Ocak 2003'te milyonlarca erkek, kadın, genç ve yaşlı seçim sandıklarına akın ettik.

Kafirlik suçlamaları veya terör, hukuk devleti kurmamızı engelleyemedi. Mezhepçilik ve ırkçılık bizi, ulusal birliğimizi güçlendirmek için gayret sarf etmekten, egemenliğin barışçı yöntemlerle el değiştirmesini sağlama yolunda hareket etmekten, tabii kaynakların adil şekilde paylaşılması ilkesini benimsemekten ve herkese fırsat eşitliği tanımaktan alıkoyamadı.

Biz Irak milleti, sendelediğimiz yerden ayağa kalkarken geleceğe cumhuriyetçi, federal, demokratik ve çoğulcu bir sistemden güvenle bakıyor; kadın, erkek, yaşlı, genç bütün halkımızın gösterdiği kararlılıkla hukuk temellerine saygı gösterilmesi, şiddet yanlısı siyasetin bir kenara bırakılması, kadın haklarına, yaşlıların sorunlarına, çocukların esirgenmesine önem verilmesi, çoğulculuk kültürünün yaygınlaştırılması ve terörizmin etkisiz hale getirilmesi hususlarında azimliyiz.

Biz bütün kesim ve bileşenleriyle Irak halkı olarak, kendi kaderimizi tayin etmek, yarın için dünden ders çıkartmak üzere medeniyet ve bilimin ortaya koyduğu eşsiz mesajlar ve bulguların değer ve idealleri ışığında bu anayasayı hazırlama sorumluluğunu üzerimize aldık. Bu anayasaya bağlılık Irak için halklarının, topraklarının ve egemenliğinin güvencesidir.

I. TEMEL İLKELER

Madde 1:

Irak Cumhuriyeti egemen, bağımsız ve federal bir devlettir. Yönetim şekli cumhuriyetçi, temsili (parlamentar) ve demokrattır. Bu anayasa Irak'ın bütünlüğünü garanti eder.

Madde 2:

1. Devletin resmi dini İslam'dır ve yasamada temel bir kaynaktır.

a) İslam'ın değişmez hükümleriyle çelişen yasa çıkartılamaz.

b) Demokrasi ilkeleriyle çelişen yasa çıkartılamaz.

c) Bu anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklerle çelişen yasa çıkartılamaz.

2. Bu anayasa Irak halkının çoğunluğunun Müslüman kimliğini korumayı, Hristiyanlar, Yezidiler, Mendai Sabiiler gibi bütün fertlerin inanç ve dini vecibelerini yerine getirme özgürlüğünü teminat altına alır.

Madde 3:

Irak milletler, dinler ve mezhepler ülkesidir. Arap Camiasının kurucu, aktif üyesidir, Arap Camiası sözleşmesine bağlıdır ve İslam aleminin parçasıdır.

Madde 4:

1. Arapça ve Kürtçe Irak Cumhuriyeti'nin resmi dilleridir. Irak halkının, mevcut eğitim kuralları çerçevesinde devlet okullarında çocuklarına Türkmençe, Asurice ve Ermenice gibi anadillerde veya özel eğitim kurumlarında her hangi bir dille eğitim yapma hakları bu anayasayla güvence altına alınmıştır.

2. Resmi dil kavramının kapsamı ve bu maddenin uygulanma yolları aşağıda belirtilen şekilde bir yasayla belirlenir:

a) Resmi Gazete her iki dilde yayınlanır.

b) Millet Meclisi, Bakanlar Kurulu, mahkemeler, resmi konferanslar gibi resmi alanlarda resmi dillerden herhangi biri kullanılabilir.

c) Resmi belgeler her iki dilde düzenlenebilir ve kabul edilir. Resmi yazışmalar her iki dilde yapılır.

d) Mevcut eğitim kuralları çerçevesinde, resmi dillerden herhangi birisinde okullar açılabilir.

e) Para, pasaport, pul ve benzeri eşitlik gerektiren alanlarda her iki dil kullanılır.

3. Kürdistan Bölgesindeki federal ve resmi kurumlar her iki dili kullanır.

4. Nüfuslarının yoğun olduğu idari birimlerde Türkmençe ve Süryanice diğer iki resmi dildir .

5. Bir bölge veya vilayette yaşayan ahalinin düzenlenecek bir referandumda çoğunlukla karar vermesi halinde herhangi bir yerel dil ek resmi dil olarak kabul edilir.

Madde 5:

Egemenlik hukukudur. Halk yetkilerin ve bunların meşruiyetinin kaynağıdır, bu iradeyi gizli, genel ve doğrudan oy vererek, anayasal kurumlar aracılığıyla kullanır.

Madde 6:

Rejim, bu anayasada belirtilmiş demokratik araçlar yoluyla barışçıl olarak devredilir.

Madde 7:

1. Saddam Baasçılığı ve bütün sembolleri başta olmak üzere ırkçı, terörist, kökten dinci veya etnik ayrımcılığını benimseyen, ona teşvik eden, önünü açan, propagandasını yapan veya gerekçelendiren herhangi program veya doktrin hangi ad altında olursa olsun yasaktır ve Irak'taki siyasi çoğulculukta yer alamaz. (bu durum) Yasayla belirlenir.

2. Devlet, terörün bütün çeşitlerine karşı mücadele etmekle yükümlüdür. Topraklarının terör şebekelerine üs, geçiş noktası ve/veya konuşlanma alanı haline gelmemesi için çalışır.

Madde 8:

Irak iyi komşuluk ilkesini benimser, diğer devletlerin içişlerine müdahale etmeme ilkesine bağlıdır ve anlaşmazlıklarının barışçı yollarla çözülmesi için çalışır. İlişkilerini ortak çıkar ve karşılıklı mütekabiliyet esasına göre tesis eder, uluslararası yükümlülüklerine saygı gösterir.

Madde 9:

1. a) Irak Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet Güçleri, Irak milletini oluşturan kesimlerden ayrımcılık gözetmeksizin ve hiçbir kesimi dışlamadan dengeli bir şekilde oluşturulur, sivil otoritenin komutasına bağlanır ve yönetim değişikliğinde rol oynamaz.

b) Silahlı Kuvvetler haricinde askeri milis kuvveti oluşturulamaz.

c) Savunma Bakanlığı ve bu Bakanlığa bağlı alt birimlerde çalışanlar dahil olmak üzere Silahlı Kuvvetler ve mensupları seçimlerde aday olamaz, adaylar için propaganda yapamaz, Savunma Bakanlığı yönetmelik ve düzenlemeleriyle yasaklanan işlerle iştigal edemezler. Bu yasaklar, sözü geçen yetkililerin kişisel ve görevleriyle ilgili bütün davranışlarını kapsar. Bu anayasada yer alan hiçbir hüküm söz konusu yetkililerin de seçimlerde oy kullanma hakkına halel getirmez.

d) Irak Ulusal İstihbarat Teşkilatı bilgi toplar, ulusal güvenliğe yönelik tehditleri değerlendirir ve hükümete tavsiyelerde bulunur. Faaliyetlerini insan hakları ilkelerine uygun olarak yürütür.

e) Irak Hükümeti, nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar ve bunlarla ilgili malzemeleri yaymaması, geliştirmemesi, üretmemesi ve kullanmamasıyla ilgili uluslararası yükümlülüklerini kabul eder ve yerine getirir. Bu silahların geliştirilmesi ve kullanılmasına yarayan araç, gereç, malzeme, teknoloji ve iletişim sistemlerini yasaklar.

2. Askerlik hizmeti yasayla düzenlenir.

Madde 10:

Irak'taki kutsal yatırırlar ve dini mekanlar, dini eserler ve uygarlık eserleridir. Devlet bunların saygınlığını korur, buralarda dini ayinlerin özgür bir şekilde gerçekleşmesini sağlar.

Madde 11:

Irak Cumhuriyeti'nin başkenti Bağdat'tır.

Madde 12:

1. Irak'ın bayrağı, sembolü ve milli marşı Irak haklının bileşenlerini yansıtacak şekilde yasayla belirlenir.
2. Madalyalar, resmi tatiller, dini ve milli bayramlar ile hicri ve miladi takvim yasayla düzenlenir.

Madde 13:

1. Bu anayasa Irak'taki en üst yasa olup, Irak'ın istisnasız her bölgesinde geçerlidir.
2. Anayasayla bağdaşmayan yasa çıkartılamaz. Bölgesel anayasalarda veya diğer hukuki belgelerde Irak anayasasıyla çelişen hükümler geçersiz sayılır.

II. HAKLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

I. HAKLAR

I. Medeni ve Siyasi Haklar:

Madde 14:

Iraklılar cins, ırk, milliyet, köken, renk, din, mezhep, inanç, görüş, iktisadi veya sosyal statü ayrımı yapılmaksızın kanun önünde eşittirler.

Madde 15:

Her fert yaşam, güvenlik ve özgürlük hakkına sahiptir. Yetkili yargı organları tarafından verilecek kararlar ve yasayla belirlenecek haller dışında bu haklardan mahrum bırakılma veya hakların sınırlandırılması yasaktır.

Madde 16:

Bütün Iraklıların fırsat eşitliği teminat altına alınmıştır. Devlet, fırsat eşitliğinin sağlanması için gerekli tedbirleri alır.

Madde 17:

1. Bütün vatandaşların kamu ahlakına ve diğer vatandaşların haklarına saygılı olduğu sürece özel hayata sahip olma hakkı vardır.

2. Konut dokunulmazlığı ihlal edilemez, hukuka uygun ve yargı kararı olmadıkça konutlara girilmesi, arama yapılması veya konutlara tecavüz yasaktır.

Madde 18:

1. Iraklı uyruğu her Iraklı için bir haktır ve vatandaşlığının temelidir.

2. Iraklı baba veya Iraklı anadan doğan herkes Iraklı addedilir. Bu hüküm yasayla düzenlenir.

3. a) Doğuştan Iraklı olanların hiçbir sebeple Irak vatandaşlığı düşürülemez. Vatandaşlıktan çıkartılan bir Iraklı, vatandaşlığını geri almak hakkına sahiptir. Bu hüküm yasayla düzenlenir.

b) Irak vatandaşlığını sonradan kazananların yasada yer alan hususlara uygun olarak vatandaşlıkları sona erdirilebilir.

4. Iraklılar aynı anda birden fazla ülkenin vatandaşlığına sahip olabilirler. Cumhurbaşkanlığı veya herhangi bir yüksek düzeyde ya da güvenlikle ilgili makamlarda görev yapanlar sonradan kazandıkları vatandaşlıklardan feragat etmek zorundadır. Bu hüküm yasayla düzenlenir.

5. Irak vatandaşlığı, Irak'taki nüfus dengelerini değiştirmek içi güdülen nüfus yerleştirme politikası amacıyla verilemez.

6. Vatandaşlık hükümleri bir yasayla düzenlenir ve vatandaşlıkla ilgili davalar ilgili mahkemeler tarafından görülür.

Madde 19:

1. Yargı bağımsızdır ve yasalar dışında yargının üstünde güç yoktur.
2. Yasada belirtilmedikçe suç ve ceza yoktur. Ceza yalnızca işlendiği dönemde yasalar tarafından suç sayılan eylemler için verilebilir. Hiç kimse suçun işlendiği zaman geçerli olan yasayla belirlenenden daha ağır bir cezaya çarptırılamaz.
3. Yargıya başvurma herkes için teminat altına alınmış bir haktır.
4. Savunma hakkı kutsaldır. Sorgulama ve yargılamanın tüm safhalarında bu hak garanti altındadır.
5. Sanık, adil yargıyla suçu ispat edilene kadar suçsuzdur. Serbest bırakılan sanık, yeni deliller ortaya çıkmadıkça aynı suçtan tekrar yargılanamaz.
6. Her fert yargı ve idari işlemlerde adaletli bir şekilde muamele görme hakkına sahiptir.
7. Mahkeme tarafından aksi kararlaştırılmadıkça, mahkeme celseleri aleni yapılır.
8. Ceza kişiseldir.
9. Aksi belirtilmedikçe yasaların geriye dönük olarak uygulanması mümkün değildir. Bu istisna vergi ve harçlarla ilgili yasaları kapsamaz.
10. Ceza yasası, sanığın menfaati doğrultusunda olmadığı sürece geriye dönük olarak uygulanamaz.
11. Cürüm veya kabahat suçları işlediği gerekçesiyle mahkemeye sevk edilen sanığın avukatı yoksa, mahkeme devlet hesabına kendisine avukat tahsis eder.
12. a) Hiç kimse mahkeme önüne çıkartılmadan süresiz şekilde tutuklu bulundurulamaz.

b) Hapis veya gözaltında tutma yerleri devlet tarafından sağlık ve sosyal imkanları haiz olacak şekilde tanzim edilir. Sanıklar ancak buralarda hapsedilebilir veya gözaltında tutulabilir.

13. Sanığın gözaltına alınmasını takip eden 24 saat içerisinde ön soruşturma evrakıyla birlikte hakim karşısına çıkartılması gerekir. Bu süre ancak bir defaya mahsus olarak 24 saat uzatılabilir.

Madde 20:

Vatandaşlar kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın genel hayata katılma hakkına sahiptir, seçme, seçilme ve aday olma dahil bütün siyasi haklardan yararlanırlar.

Madde 21:

1. Hiçbir Iraklı yabancı makamlara teslim edilemez.
2. Irak'a siyasi iltica hakkı yasayla düzenlenir. Siyasi mülteci yabancı bir cihete teslim edilemez ve kaçmış olduğu ülkeye zorla iade edilemez.
3. Uluslararası cinayet işlemek, terör eylemleri gerçekleştirmekle suçlananlarveya Irak'a zarar verenlere siyasi iltica hakkı tanınmaz.

II. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar:

Madde 22:

1. Onurlu hayat sürmek için çalışmak her Iraklının hakkıdır.

2. Yasalar işçi ve işveren arasındaki ilişkileri sosyal adalet ilkelerine uygun olarak iktisadi temeller üzerinde düzenler.

3. Devlet, vatandaşların sendika, meslek örgütleri kurma ve bunlara üye olma hakkını teminat altına alır. Bu hususlar yasayla düzenlenir.

Madde 23:

1. Özel mülkiyet güvence altındadır. Mülk sahipleri yasaların çizdiği sınırlar dahilinde mallarından yararlanabilir ve dilediği şekilde tasarrufta bulunabilir.

2. Hiç kimsenin özel mülküne, kamu menfaati için ve adil bir tazminat verilmediği sürece el konulmaz. Bu husus yasayla düzenlenir.

3. a) Iraklıların Irak'ın herhangi bir yerinde gayrimenkul edinme hakkı vardır. Irak vatandaşı olmayanlar yasalarla getirilen istisnalar haricinde gayrimenkul edinemezler.

b) Demografik yapının değiştirilmesi amacıyla gayrimenkul edinmek yasaktır.

Madde 24:

Devlet Iraklı iş gücünün, mallarının ve sermayelerinin bölgeler ve vilayetler arasında özgür bir şekilde dolaşmasını güvence altına alır. Bu hususu bir yasa düzenler.

Madde 25:

Devlet, Irak'ın bütün kaynaklarından faydalanılmasını ve bu kaynakların çeşitlendirilmesini temin etmek amacıyla, modern iktisadi esaslara uygun olarak özel sektörün teşvik edilmesini ve geliştirilmesi sağlar, bu şekilde Irak ekonomisinin ıslah edilmesini güvence altına alır.

Madde 26:

Devlet çeşitli sektörlerde yatırım yapılmasını teşvik eder. Bu husus yasayla düzenlenir.

Madde 27:

1. Kamu mallarının saygınlığı vardır. Bunları koruyup kollamak her vatandaşın görevidir.
2. Devlet mallarının korunması, yönetilmesi, bunlar üzerinde tasarrufta bulunulması ve/veya bunlardan hangi şartlar altında feragat edileceğinin esas ve sınırları yasayla düzenlenir

Madde 28:

1. Yasada belirtilmedikçe vergi ve harç konulamaz, değiştirilemez, toplanamaz ve kimseye muafiyet tanınamaz.
2. Dar gelirliler asgari yaşam standardı sağlamak üzere vergiden muafiyet tanınır. Bu husus yasayla düzenlenir.

Madde 29:

1. a) Aile toplumun temelidir. Devlet aile yapısını, dini, ahlaki ve milli değerlerini korur.

b) Devlet ana, çocuk ve yaşlıları korumakla sorumludur. Yeni nesli ve gençleri himaye eder. Bunların yeteneklerini geliştirebilmeleri için uygun imkanları sağlar.

2. Çocukların anne-babalar üzerinde eğitim, öğrenim, bakım ve korunma hakkı vardır. Anne-babaların da özellikle ihtiyaç duyduklarında, sakat kaldıklarında ve yaşlandıklarında çocuklarının üzerinde saygı göstermeleri ve kendilerine bakmaları hakları vardır.
3. Çocukların ekonomik olarak sömürülmesi yasaktır. Devlet, çocukların korunması için gerekli tedbirleri almalıdır.
4. Ailede, okulda ve toplumda her türlü şiddet ve kötü muamele yasaktır.

Madde 30:

1. Devlet, fert ve aileye ve özellikle çocuklara ve kadınlara sosyal ve sağlık hizmetleri ve özgür, onurlu bir şekilde yaşayabilmeleri için gereken temel ihtiyaçları sağlamakla yükümlüdür. Bunlara uygun ölçüde gelir sağlamak ve mesken tahsis etmekle de yükümlüdür.
2. Devlet, Iraklılar yaşlandığında, hastalandığında, çalışamayacak duruma geldiklerinde, evsiz, yetim veya işsiz kaldıklarında sosyal güvenlik ve sağlık hizmetleri sağlamak ve bunların göz ardı edilmelerinin, cahil kalmalarının, korku ve fakirliğe mahkum bırakılmalarının engellenmesi için çalışmakla mükelleftir. Ayrıca, bu durumdaki Iraklılara mesken, bakım ve iyileştirilmeleri için özel programlar sağlar. Tüm bu hususlar yasayla düzenlenir.

Madde 31:

1. Her Iraklının sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı vardır. Devlet, önleyici sağlık tedbirleri almak, hastane ve sağlık kurumları inşa etmek suretiyle genel sağlık hizmetlerini sunar. Hastalıklardan korunma ve tedavi imkanlarını sağlamakla yükümlüdür.
2. Fertlerin ve kurumların devletin gözetimi altında özel hastane, dispanser veya sağlık ocağı açmaları mümkündür. Bu husus yasayla düzenlenir.

Madde 32:

Devlet, özörlü ve özel bakıma ihtiyaç duyanları korur. Bunları, topluma kazandırmak amacıyla yetiştirir. Bu konu yasayla düzenlenir.

Madde 33:

1. Her şahsın güvenli bir çevrede yaşama hakkı mevcuttur.
2. Devlet çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve muhafaza edilmesiyle yükümlüdür.

Madde 34:

1. Eğitim toplumun ilerlemesi için temel faktördür ve Devlet tarafından güvence altında tutulan bir haktır. İlköğretim mecburidir. Devlet, yetişkinlere okuma-yazmayı öğretmekle yükümlüdür.
2. Ücretsiz öğretim bütün Iraklılar için her kademedede bir haktır.
3. Devlet barışçıl amaçlar için yapılan insanlığa, mükemmeliyete, yaratıcılığa, icat etmeye ve dehanın farklı veçhelerine hizmet eden bilimsel araştırmaları teşvik eder.
4. Özel öğretim güvence altına alınmıştır ve yasayla düzenlenir.

Madde 35:

Devlet, Irak'ın uygar ve kültürel tarihine uygun şekilde kültürel kurum ve aktiviteleri destekler ve asil Irak kültürü akımlarının benimsenmesine dikkat eder.

Madde 36:

Spor yapmak her ferdin hakkıdır. Devlet spor aktivitelerini özendirmek,kollamak ve ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür.

II. ÖZGÜRLÜKLER**Madde 37:**

1. a) İnsanların özgürlükleri ve onurları koruma altındadır.

b) Mahkeme kararı olmadan kimse tutuklanamaz ve sorgulanamaz.

c) Her türlü psikolojik, bedensel işkence ve insanlık dışı muamele yasaktır. Zorla, tehdit veya işkence altında itirafların geçerliliği yoktur. Bu eylemlerden zarar görenler, yasalar uyarınca uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmin edilmesini talep edebilirler.

2. Devlet kişileri fikri, siyasi ve dini zorlamalara karşı korur.

3. Zorla çalıştırmak, kölelik ve köle ticareti yasaktır. Kadın, çocuk ve seks ticareti yasaktır.

Madde 38:

Devlet kamu düzeni ve genel ahlaka aykırı düşmeyecek şekilde aşağıdaki hususları güvence altında tutar.

1. Tüm vesilelerle ifade özgürlüğü,

2. Gazetecilik, basın, reklam, medya ve yayın özgürlüğü,

3. Toplantı ve barışçı şekilde gösteri yapma özgürlüğü; bu hüküm yasayla düzenlenir.

Madde 39:

1. Dernek ve siyasi parti kurma ve bunlara üye olma özgürlüğü güvence altındadır. Bu hususlar yasayla düzenlenir.
2. Hiç kimse bir partiye, derneğe veya siyasi oluşuma üye olması ve/veya üye olmaya devam etmesi için zorlanmaz.

Madde 40:

Posta, telgraf, telefon, elektronik haberleşme ve diğer iletişim ve haberleşme özgürlükleri güvence altındadır. Bir yargı kararı ve yasal ve güvenlik zarureti olmaksızın hiç kimsenin ve haberleşme işleminin gözetlenmesi, dinlenmesi veya açıklanması mümkün değildir.

Madde 41:

Iraklılar din, mezhep, inançları seçenekleri doğrultusunda aile hukuklarına bağlı kalma özgürlüğüne sahiptirler. Bu husus yasayla düzenlenir.

Madde 42:

Her ferdin fikir, vicdan ve inanç özgürlüğü vardır.

Madde 43:

1. Bir din veya mezhebe bağlı olanlar aşağıda sayılan konularda özgürdürler:
 - a. Şii Hüseyiniye törenleri dahil, dini törenler düzenlemek,
 - b. Vakıf işlerini ve dini kuruluşlarını idare etmek; bu husus yasayla düzenlenir,

2. Devlet, ibadet özgürlüğünü ve ibadet yerlerinin korunmasını sağlar.

Madde 44:

1. Iraklıların Irak içinde ve dışında dolaşma, seyahat etme ve yerleşme özgürlüğü vardır.

2. Iraklıların sürgüne gönderilmesi, ülkeden uzaklaştırılması veya vatana dönmekten mahrum bırakılmasına izin verilmez.

Madde 45:

1. Devlet, sivil toplum örgütlerinin rollerini, meşru amaçlarını barışçı yollarla gerçekleştirmelerini sağlayacak şekilde güçlendirmeye, desteklemeye, geliştirmeye ve bunların bağımsız bir şekilde hareket etmelerini sağlamaya çalışır. Bu husus yasayla düzenlenir.

2. Devlet, Iraklı kabile ve aşiretlerin kalkındırılmasına özen gösterir, din ve hukuk kurallarına uygun olan işleriyle ilgilenir, toplumu geliştirme yönünde katkısı olan asil insani değerlerini pekiştirir ve insan haklarıyla bağdaşmayan aşiret gelenekleri yasaklar.

Madde 46:

Bu anayasada yer alan herhangi bir hak veya özgürlükten faydalanmaya, sadece bir yasayla veya o yasaya dayanarak sınırlama getirilebilir. Ancak, söz konusu sınırlama hak ve özgürlüğün özüne dokunamaz.

III. FEDERAL OTORİTELER

Madde 47:

Federal otoriteler yasama, yürütme ve yargı makamlarından oluşur. Söz konusu makamlar güçler ayrılığı ilkesine göre görevlerini yerine getirir.

I. YASAMA ORGANI

Madde 48:

Federal Yasama organı Millet Meclisi ve Federal Meclis'ten oluşur.

Madde 49:

I. Millet Meclisi:

1. Millet Meclisi bütün Irak halkını temsil eden ve seçim bölgelerinden her 100.000 kişiye bir sandalye düşecek şekilde seçilen temsilcilerden oluşur. Milletvekilleri genel, gizli ve doğrudan oylama yoluyla seçilir. Mecliste halkın bütün kesimlerinin temsil edilmesine dikkat edilir.
2. Milletvekili adaylarının tam ehliyetli Iraklılar olması gerekir.
3. Aday ve seçmen olma koşulları ile seçimlerle ilgili esaslar yasayla düzenlenir.
4. Seçim yasası, kadınlara Millet Meclisi'nde üye sayısının $\frac{1}{4}$ 'den daha az olmayan bir temsil imkanı sağlanmayı amaçlar.
5. Millet Meclisi çıkaracağı bir yasayla ölüm, istifa ve görevden alma gibi sebeplerle boşalacak milletvekilliklerinin nasıl doldurulacağını belirler.
6. Millet Meclisi üyeleri milletvekilliğiyle birlikte eşzamanlı olarak başka bir resmi görev veya işle iştigal edemezler.

Madde 50:

Milletvekilleri Meclis'te göreve başlamadan önce aşağıda kayıtlı yemini ederler:

“Yasal görev ve sorumluluklarımı özveri ve sadakat içerisinde yerine getireceğime, Irak’ın bağımsızlığı ve egemenliğini koruyacağıma, halkımın çıkarlarını savunacağıma, topraklarını, havasını, sularını ve doğal servetlerini muhafaza edeceğime, demokratik federal rejimin selameti için çalışacağıma, genel ve bireysel özgürlüklere saygılı hareket edeceğime, yargının bağımsızlığını müdafaa edeceğime, yasaların dürüst ve tarafsız bir şekilde uygulanması için çalışacağıma Yüce Allah’ın huzurunda yemin ederim.”

Madde 51:

Millet Meclisi çalışma usullerini düzenleyen bir iç tüzük hazırlar.

Madde 52:

1. Millet Meclisi, milletvekili seçilen üyelerin gerekli şartları taşımadığı yönünde alınan itirazları dilekçe alındıktan sonraki 30 gün içerisinde karara bağlar. Karar, üye sayısının üçte ikisi çoğunluğuyla alınır.
2. Meclis’in aldığı kararı takip eden 30 gün içerisinde Federal Yüksek Mahkeme’ye itiraz edilebilir.

Madde 53:

1. Millet Meclisi oturumları aksi gerekmedikçe açık yapılır.
2. Oturum tutanakları Meclis tarafından uygun görüldüğü şekilde yayınlanır.

Madde 54:

Cumhurbaşkanı genel seçim sonuçlarının onaylandığı tarihi takip eden 15 gün içerisinde yayınlayacağı bir bildiri ile Meclis'i toplantıya çağırır. İlk Meclis oturumu en yaşlı üyenin başkanlığında gerçekleştirilir ve bu oturumda Meclis Başkanı ile iki yardımcısı seçilir. Yukarıda belirtilen toplantıya çağırma süresi uzatılamaz.

Madde 55:

Millet Meclisi ilk oturumda bir başkan ve iki başkan yardımcısı seçer. Gizli ve doğrudan oylama yapılır ve nitelikli çoğunluğu alan adaylar seçilir.

Madde 56:

1. Millet Meclisi 4 yıl süreyle görev yapar. Bu süre ilk oturumun yapıldığı tarihte başlar ve dördüncü yılın sonunda sona erer.
2. Millet Meclisi seçimleri, önceki Meclis'in görev süresinin dolmasından 45 gün önce yapılır.

Madde 57:

Millet Meclisi toplam sekiz aydan oluşan iki yasama dönemi içerisinde görev yapar. Meclis oturumları iç tüzükle belirlenir. Genel bütçenin ele alındığı yasama dönemi bütçe kabul edilmeden sona ermez.

Madde 58:

1. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millet Meclisi Başkanı veya Millet Meclisi üyelerinin 50'sinin istemiyle Meclis olağanüstü toplantıya çağırılabilir ve yalnızca toplantıya çağırılmasına gerekçe gösterilen husus ele alınır.

2. Her bir yasama dönemi devam eden çalışmaların tamamlanması için 30 günden fazla olmamak kaydıyla uzatılabilir. Bu uzatma da Cumhurbaşkanı, Başbakan, Millet Meclisi Başkanı veya Millet Meclisi üyelerinin 50'sinin talebiyle gerçekleşir.

Madde 59:

1. Millet Meclisi, üyelerinin nitelikli çoğunluyla toplanır.
2. Toplantı yeter sayısı sağladıktan sonra Millet Meclisi oturumlarında kararlar aksi belirtilmedikçe salt çoğunlukla alınır.

Madde 60:

1. Yasa tasarıları Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Millet Meclisi'ne sunulur.
2. Yasa tasarıları 10 milletvekili veya ilgili komisyonlardan biri tarafından Millet Meclisi'ne sunulur.

Madde 61:

Millet Meclisi aşağıdaki görevleri yerine getirir:

1. Federal yasaları çıkartmak,
2. Yürütme organının faaliyetlerini denetlemek,
3. Cumhurbaşkanı'nı seçmek,
4. Uluslararası sözleşme ve antlaşmaların onaylanması için Meclis üyelerinin 2/3 çoğunluğuyla yasa çıkartmak,
5. Aşağıda belirtilen atamaları onaylamak:

a) Yüksek Yargı Konseyi'nin önerisi üzerine Federal Temyiz Mahkemesi Başkan ve üyeleri, Genel Savcılık Başkanı ile Yargıtay Başkan ve üyeleri nitelikli çoğunlukla atamak,

b) Bakanlar Kurulunun önerisi üzerine büyükelçiler ve özel atamaya tabi diğer yetkililer,

c) Bakanlar Kurulu'nun önerisi üzerine Genelkurmay Başkanı ve Yardımcıları ile tümen ve daha üst askeri birliklerin komutanları ve Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı.

6. a) Millet Meclisi'nin nitelikli çoğunluğunun öne sürdüğü bir gerekçeyle Cumhurbaşkanını sorgulama,

b) Milletvekillerinin nitelikli çoğunluğunun talebi üzerine Federal Yüksek Mahkeme tarafından suçu sabit bulunduğu takdirde, aşağıdaki suçlardan herhangi birini işlemesi nedeniyle Cumhurbaşkanını görevden almak,

1. Anayasal yemini ihlal

2. Anayasa hükümlerini ihlal

3. Vatana ihanet

7. a) Milletvekilleri görev alanları konusunda Başbakan veya Bakanlara soru yöneltebilirler. Adı geçenler sorulara yanıt verebilirler. Yalnızca soruyu yönelten milletvekilinin aynı konuda yorum yapma hakkı vardır.

b) Bakanlar Kurulunun veya bir Bakanlığın politikası ve işleyişi konusunda en az 25 milletvekilinin imzasıyla bir konu tartışılmak ve Kabine veya ilgili Bakanların bu konudaki politika ve performansı hakkında açıklayıcı bilgi almak üzere Meclis gündemine getirilebilir veya soru önergesi verilebilir. Bu husus Millet Meclisi Başkanına sunulur. Başbakan veya ilgili Bakan bu konunun Millet Meclisi'nde görüşülmesi için tarih tespit eder.

c) Millet Meclisi'nin en az 25 üyesinin imzasıyla Başbakan veya Bakanlar aleyhinde yetkileri dahilinde olan konular hakkında soru önergesi verilebilir.

Soru önergesi Meclis Başkanlığına ulaştıktan en az 7 gün sonra bu konuda soruşturma va tartışma başlatılır.

8. a) Millet Meclisi nitelikli çoğunlukla bir Bakan hakkında güvensizlik oyu verebilir. Böyle bir kararın alındığı tarihten itibaren oylamaya konu Bakan istifa etmiş sayılır. Bir Bakanla ilgili güven oylaması ancak o Bakanın şahsen talep etmesi, veya 50 milletvekilinin yazılı istemiyle yapılır. Meclis, talep hakkındaki kararını ancak talebin sunulduğu tarihten en az 7 gün sonra verir.

b)1-Cumhurbaşkanı Millet Meclisi'ne başvuruda bulunarak Başbakan hakkında güven oylaması yapılması isteminde bulunabilir.

2- Milletvekillerinin 1/5'inin talebi üzerine Başbakan hakkında güven oylaması gerçekleştirilebilir. Bu talep yalnızca Başbakan aleyhinde bir gensoru önergesi verildikten ve Meclis gündemine getirildikten 7 gün sonra sunabilir.

3- Millet Meclisi üyelerinin nitelikli çoğunluğuyla Başbakan hakkında güvensizlik kararı alabilir.

c) Başbakan hakkında güvensizlik kararı alınırsa, Bakanlar Kurulu istifa etmiş addedilir.

d) Bakanlar Kurulu hakkında güvensizlik oyu verildiği takdirde, mevcut kabine ve Bakanlar günlük rutin işleri yürütmek üzere yeni Bakanlar Kurulu bu anayasanın 74. maddesinde yer alan hükümlere uygun olarak oluşturulana kadar en fazla 30 gün süreyle görevde kalır.

e) Millet Meclisi, özerk kurulların yetkililerini Bakanlar için uygulanan prosedürleri takip ederek sorgulama hakkına sahiptir. nitelikli çoğunlukla karar alındığı takdirde bunların görevlerine son verebilir.

9. a) Cumhurbaşkanı ve Başbakanın ortak talebi ve Millet Meclisi'nin 2/3 çoğunluğunun kabulüyle savaş ve olağanüstü hal ilan edilebilir.

b) Olağanüstü hal 30 gün süreyle ilan edilir. Bu süre her defasında Meclis tarafından onaylanarak uzatılabilir.

c) Savaş ve olağanüstü hal durumlarında Başbakan gerekli yetkilerle donatılır. Bu yetkiler anayasaya aykırı olmayacak şekilde yasayla belirlenir.

d) Başbakan savaş veya olağanüstü hal sona erdiği tarihten itibaren 15 gün içerisinde yapılan icraatları ve sonuçları Meclis'e sunar.

Madde 62:

1. Bakanlar Kurulu genel bütçe ve kesin hesap yasa tasarısını ve kesin hesabı onaylanmak üzere Millet Meclisi'ne sunar.

2. Meclis, Genel Bütçe'nin bölüm ve fasılları arasında münakale yapabilir, toplam tahsisatında azaltma yapabilir ve gerektiğinde toplam harcama meblağlarının miktarını arttırmak hususunu Bakanlar Kuruluna önerebilir.

Madde 63:

1. Meclis Başkan ve Yardımcıları ile Millet Meclisi üyelerinin sahip oldukları hak ve ayrıcalıklar yasayla belirlenir.

2. a) Millet Meclisi üyeleri yasama dönemi içerisinde dile getirdikleri görüşler konusunda dokunulmazlığa sahiptirler. Milletvekilleri bu görüşleri nedeniyle mahkemede sorgulanamazlar.

b. Yasama dönemi içerisinde cinayetle suçlanmadıkça veya suçüstü yakalanmadıkça milletvekillerinin tutuklanabilmeleri için Meclis tarafından nitelikli çoğunlukla dokunulmazlıklarının kaldırılması gerekir.

c) Yasama dönemi dışında milletvekillerinin cürüm işlemekle suçlanmadığı ve Meclis Başkanının bu yönde karar vermediği veya milletvekilinin cürüm işlerken suçüstü yakalanmadığı sürece tutuklanamaz.

Madde 64:

1. Millet Meclisi, üyelerinin 1/3'ünün istemi veya Başbakanın talebi ve Cumhurbaşkanının onayı üzerinde nitelikli çoğunlukla karar alındığı takdirde fesh olunabilir. Ancak, Başbakan hakkında verilen gensoru önergesi sonuçlandırılmadan Meclis feshedilmez.

2. Millet Meclisi feshedildiği takdirde, Cumhurbaşkanı fesih tarihinden itibaren en çok 60 gün içerisinde ülkede genel seçimlerin yapılması çağrısında bulunur. Bu durumda Bakanlar Kurulu da istifa etmiş addedilir ve günlük işleri yürütmek üzere seçimler yapılana kadar görevde kalır.

Madde 65:**II. Federal Meclis**

Federal Meclis adı altında bir yasama Meclisi ihdas edilir. Bu Meclis, bölgelerden ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlerden gelen temsilcilerden oluşur. Millet Meclisi üyelerinin 2/3 çoğunlukla çıkartacağı bir yasayla yapısı, üyelik koşulları ve görev alanları ve bu Meclisle ilgili tüm hususlar düzenlenir.

II. YÜRÜTME ORGANI**Madde 66:**

Federal Yürütme organı Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşur. Bu makamlar yetkilerini anayasa ve yasalara uygun olarak yürütürler.

I. Cumhurbaşkanı:

Madde 67:

Cumhurbaşkanı, Devletin Başkanıdır. Vatanın birliğinin sembolüdür. Ülkenin egemenliğini temsil eder. Anayasaya bağlılığı teminat altına alır. Irak'ın bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün Anayasa hükümlerine uygun olarak korunması için faaliyet gösterir.

Madde 68:

Cumhurbaşkanına aday olan kişilerde şu şartlar aranır:

1. Doğuştan Iraklı olmak, Iraklı ana ve Iraklı babadan doğmak,
2. Tam ehliyetli ve 40 yaşını bitirmiş olmak,
3. İyi bir üne ve siyasi tecrübeye sahip olmak; nezih, dürüst, adil olması ve vatanına bağlılığıyla tanınır olmak,
4. Yüz kızartıcı suçlardan hüküm giymemiş olmak.

Madde 69:

1. Cumhurbaşkanlığı için aday olma işlem ve prosedürleri yasayla düzenlenir.
2. Cumhurbaşkanına bir veya daha fazla sayıda yardımcı seçilme koşulları yasayla düzenlenir.

Madde 70:

1. Millet Meclisi, üyeler arasından üyelerinin 2/3 çoğunluğu ile Cumhurbaşkanını seçer.

2. Adayların hiçbirisi gerekli çoğunluğu oluşturacak sayıda oy alamadığı takdirde, ilk turda en fazla oy alan iki aday arasında ikinci tur seçim yapılır. Bu turda en çok oy alan aday Cumhurbaşkanı ilan edilir.

Madde 71:

Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi huzurunda, anayasanın 50. maddesinde yer alan şekilde yemin eder.

Madde 72 :

1. Cumhurbaşkanlığı görev süresi 4 yılla sınırlıdır ve aynı kişi bir sefere mahsus ikinci defa Cumhurbaşkanı seçilebilir.

2. a) Cumhurbaşkanının görev süresi Millet Meclisi'nin görev süresinin bitmesiyle sona erer.

b) Cumhurbaşkanı yeni Millet Meclisi için seçimler yapılana ve Meclis toplanana kadar görevine devam eder. Ancak, Millet Meclisi'nin ilk oturumunu takip eden 30 gün içerisinde yeni Cumhurbaşkanı seçilmelidir.

c) Cumhurbaşkanlığı makamı herhangi bir sebeple boşaldığı takdirde kalan görev süresi için yeni bir Cumhurbaşkanı seçilir.

Madde 73:

Cumhurbaşkanı aşağıdaki yetkileri kullanır:

1. Başbakanın tavsiyesi doğrultusunda kişisel haklara tecavüz, uluslararası suçlar, terör, suç işleme, mali ve idari yolsuzluklar ile hüküm giyenler haricindeki suçlular için af ilan etmek,

2. Uluslararası sözleşme ve antlaşmaları Millet Meclisi tarafından kabul edildikten sonra onaylamak, bunlar teslim alınmalarını takip eden 15 gün içerisinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmadıkları takdirde, otomatik olarak onaylanmış addedilir.
3. Millet Meclisi tarafından çıkartılan yasaları onaylamak, yasalar Cumhurbaşkanıya teslim edilmelerinden sonraki 15 gün içerisinde imzalanmazsa onaylanmış kabul edilir.
4. Seçim sonuçlarının onaylandığı tarihten sonraki 15 gün içerisinde Millet Meclisi'ni toplantıya çağırmak, ayrıca bu anayasada belirtilen diğer durumlarda Millet Meclisi'ni toplanmaya davet etmek,
5. Başbakanın tavsiyesi doğrultusunda ve yasalara uygun olarak madalya ve şilt vermek,
6. Büyükelçileri kabul etmek,
7. Cumhurbaşkanlığı kararnameleri çıkarmak,
8. İlgili mahkemelerin verdiği idam cezalarını onaylamak,
9. Resmi protokol ve törenlerde Silahlı Kuvvetlere komuta etmek,
10. Bu anayasada yer alan diğer yetkileri kullanmak.

Madde 74:

Cumhurbaşkanı'nın aylık ve yan ödemeleri yasayla belirlenir.

Madde 75:

1. Cumhurbaşkanı istifasını yazılı olarak Millet Meclisi Başkanına sunabilir. Bu yazı Meclis Başkanlığı'na sunulduktan 7 gün sonra geçerli sayılır.

2. Cumhurbaşkanı olmadığında Cumhurbaşkanı Yardımcısı yerine vekalet eder.
3. Cumhurbaşkanlığı makamı herhangi bir sebeple boşaldığı takdirde Cumhurbaşkanı Yardımcısı göreve vekalet eder. Bu durumda Millet Meclisi, görevin başladığı tarihten itibaren 30 gün içerisinde Anayasa hükümlerine uygun olarak yeni Cumhurbaşkanı seçer.
4. Cumhurbaşkanlığı makamı boşaldığında ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı bulunmadığında, Millet Meclisi Başkanı bu göreve vekalet eder. Bu durumda da makamın boşaldığı tarihten itibaren 30 gün içerisinde ve anayasanın hükümlerine uygun olarak yeni Cumhurbaşkanı seçilir.

II. Bakanlar Kurulu:

Madde 76:

1. Cumhurbaşkanı seçildiği tarihi takip eden 15 gün içerisinde en fazla Sandalyeye sahip olan siyasi kitlenin adayını Bakanlar Kurulunu oluşturmakla görevlendirir.
2. Başbakan adayı bu görev kendisine tevdi edildikten sonraki 30 gün içerisinde Kabine üyelerini tespit eder.
3. Görevlendirilen Başbakan adayı bu maddenin ikinci bendinde belirtilen süre içerisinde kabinesini oluşturamazsa, Cumhurbaşkanı yeni bir adayı 15 gün içerisinde Bakanlar Kurulunu kurmakla görevlendirir.
4. Görevlendirilmiş Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun listesini ve Hükümet programını Millet Meclisi'ne sunar. Bakanlar tek tek ve program, nitelikli çoğunlukla onaylandıktan sonra Başbakan Meclis'ten güven oyu almış olur.
5. Bakanlar Kurulu güven oyu alamadığı takdirde, Cumhurbaşkanı 15 gün içerisinde yeni bir Başbakan adayı hükümeti kurmakla görevlendirir.

Madde 77:

1. Başbakanın Cumhurbaşkanı olmak için gerekli olan koşulları taşımasının yanı sıra, üniversite veya dengi okul diplomasına sahip olması ve 35 yaşını tamamlamış olması gerekir.

2. Bakan olmak için milletvekillerinde aranan koşulların olmasının yanı sıra, üniversite veya dengi okul diplomasına sahibi olmak gerekir.

Madde 78:

Başbakan devletin genel politikasının yürütülmesinden sorumludur. Silahlı Kuvvetlerin Başkomutanıdır. Bakanlar Kurulu'nu yönetir, toplantılarına başkanlık eder. Millet Meclisi onayı ile bakanları görevlerinden alabilir.

Madde 79:

Başbakan ve Bakanlar anayasanın 50. maddesinde yer alan yemini içerler.

Madde 80:

Bakanlar Kurulu aşağıda kayıtlı yetkileri kullanır:

1. Devletin genel politikasını ve genel projelerini planlamak ve uygulamak, Bakanlıkların ve bir Bakanlığa bağlı olmayan kurumların çalışanlarının faaliyetlerini denetlemek,
2. Yasa tasarılarını önermek,
3. Yasaların uygulanması için kararnameler, talimatlar ve yönetmenlikler çıkarmak

4. Genel bütçe, kesin hesap ve kalkınma planlarını hazırlamak,
5. Bakanlık Müsteşarları, Büyükelçiler, Genelkurmay Başkanı ve Yardımcıları, tümen ve daha üst askeri birliklerin komutanları, Milli İstihbarat ve Emniyet Teşkilatı Başkanları ve özel statüyü haiz üst düzey devlet memurlarının atamalarını Millet Meclisi'ne tavsiye etmek.
6. Uluslararası sözleşme ve antlaşmalar hakkında müzakere etmek ve imzalamak veya bu amaçla yetki vermek.

Madde 81:

1. Başbakanlık makamı herhangi bir sebepten dolayı boşalırsa Cumhurbaşkanı bu görevi de üstlenir.
2. Bu durumda Cumhurbaşkanı, anayasanın 76. maddesi uyarınca 15 gün içerisinde yeni bir adayı Hükümeti kurmakla görevlendirir.

Madde 82:

Başbakan, Bakanlar ve eş dereceli üst yönetim kadrolarının maaş ve yan ödemeleri yasayla düzenlenir.

Madde 83:

Başbakan ve Bakanlar, Millet Meclisi'ne karşı ayrı ayrı ve kollektif olarak sorumludurlar.

Madde 84:

1. Emniyet ve Milli İstihbarat Teşkilatlarının çalışmaları, görev ve yetkileri yasayla düzenlenir. Bu kurumlar insan haklarına saygılı bir şekilde görevlerini yürütürler ve Millet Meclisi'nin denetimine tabidirler.

2. Milli İstihbarat Teşkilatı Bakanlar Kuruluna bağlıdır.

Madde 85:

Bakanlar Kurulu çalışmalarını düzenlemek üzere bir iç tüzük çıkarır.

Madde 86:

Bakanlıkların yapısı, görevleri, sorumluluk sahaları ve Bakanların yetkileri yasayla düzenlenir.

III. YARGI ORGANI**Madde 87:**

Yargı organı bağımsızdır. Bu görevi çeşitli tür ve dereceli mahkemeler yürütür ve kararlarını yasalara uygun olarak verirler.

Madde 88:

Yargıçlar bağımsızdırlar. Yasalar haricinde hiç kimsenin yargı üzerinde otoritesi yoktur. Hiçbir makam yargı veya adalet mekanizmasının işlerine müdahale edemez.

Madde 89:

Federal yargı organı, Yüksek Yargı Kurulu, Federal Yüksek Mahkeme ve Federal Temyiz Mahkemesi (Yargıtay) ile Savcılık Teşkilatı, Yargı Denetim Kurulu ve yasayla düzenlenen diğer federal mahkemelerden oluşur.

I. Yüksek Yargı Kurulu:**Madde 90:**

Yüksek Yargı Kurulu, yargı kurumlarının işlerini yönetir. Yapısı, ihtisas alanları ve çalışma kuralları yasayla belirlenir.

Madde 91:

Yüksek Yargı Kurulu aşağıdaki yetkileri kullanır:

1. Yargı işlerini idare eder ve federal yargıyı denetler
2. Federal Temyiz Mahkemesi Başkanlığına, Başsavcılığa ve Yargı Denetim Kurulu Başkanlığına aday gösterir ve bunların atamalarının onaylanması için isimlerini Millet Meclisi'ne sunar.
3. Federal yargı organının yıllık bütçe taslağını önererek, onaylanmak üzere Millet Meclisi'ne sunar.

II. Federal Yüksek Mahkeme

Madde 92:

1. Federal Yüksek Mahkeme mali ve idari bakımdan bağımsız bir yargı kurumudur.
2. Federal Yüksek Mahkeme belirli sayıda yargıçlar, İslam fıkhi ve hukuk uzmanlarından oluşur. Millet Meclisi üye sayısının 2/3 çoğunluğu ile çıkartılacak bir yasayla üye sayısı ve nasıl seçilecekleri ve mahkemenin işleyiş şekli belirlenir.

Madde 93:

Federal Yüksek Mahkeme aşağıdaki yetkileri kullanır:

1. Yürürlükte bulunan yasa ve yönetmenliklerin anayasaya uygunluğunu denetler.
2. Anayasadaki hükümlerin yorumunu yapar.
3. Federal yasaların ve federal otorite tarafından uygulamaya konulan karar, yönetmenlik, talimat ve emirlerin uygulanmasından kaynaklanan sorunları hükme bağlar. Bakanlar kurulu, ilgili kişiler ve başkalarının mahkemeye direkt olarak itiraz hakkı yasal güvence altındadır.
4. Federal Hükümet ile bölgesel hükümetler, vilayetler, belediyeler ve yerel idareler arasındaki anlaşmazlıkları hükme bağlar.
5. Bölgesel Hükümetler veya vilayetler arasında ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları hükme bağlar.
6. Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlara yöneltilen suçlamaları karara bağlar. Bu husus bir yasayla düzenlenir.
7. Millet Meclisi için yapılan genel seçimlerin sonuçlarını onaylar.

8. a) Federal yargı ile bölgelerin ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlerin yargı organları arasında görev alanları konusunda ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları karara bağlamak,

b) Bölgeler ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlerin yargı organları arasında görev alanları konusunda ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklara karara bağlamak,

Madde 94:

Federal Yüksek Mahkeme kararları kesindir ve bütün diğer organlar için bağlayıcıdır.

III. Genel Hükümler

Madde 95:

Özel veya olağanüstü mahkeme kurmak yasaktır.

Madde 96:

Mahkemelerin yapısı, çeşitleri, dereceleri, ihtisas alanları ile yargıçların ve savcılarının atanması, görevleri, disiplin konuları ve emekliye sevk edilmelerine ilişkin esaslar yasayla düzenlenir.

Madde 97:

Yargıçlar yasaların belirlediği durumlar dışında görevden alınamazlar. Yargıçlarla ilgili hükümler, uyarma, kınama ve benzeri cezalara çarptırılmaları yasayla düzenlenir.

Madde 98:

Yargıç ve savcılar aşağıda sayılan işlerle iştigal edemez:

1. Yargı görevi yasama, yürütme veya başka bir görevle birlikte eşzamanlı olarak üstlenilemez.
2. Hiçbir siyasi parti veya oluşuma üye olamaz. Hiçbir siyasi faaliyette bulunamazlar.

Madde 99:

Askeri yargı yasayla düzenlenir. Söz konusu yasa, Silahlı Kuvvetler ve Emniyet Teşkilatı mensupları tarafından işlenen askeri özelliğe sahip suçlara bakmakla sınırlı olan askeri mahkemelerin görev alanını yasayla çizilen sınırlar dahilinde tespit eder.

Madde 100:

Yasalarda bir işe veya idari karara itiraz etme imkanını ortadan kaldıran hükme yer verilemez.

Madde 101:

Çıkartılacak bir yasayla idari yargının görevleri, yorumlanması, esaslarının hazırlanması, Devletin rolü konusunda uzmanlaşmış devlet ve çeşitli kamu kurumlarını yargı makamları önünde temsil etmekle görevli bir Devlet Meclisi kurulabilir.

IV.BAĞIMSIZ KURUMLAR

Madde 102:

İnsan Hakları Yüksek Komisyonu, Bağımsız Seçim Kurulu ve Yolsuzluklarla Mücadele Heyeti Millet Meclisi'nin denetimine tabi bağımsız kurullar olup, çalışmaları yasayla düzenlenir.

Madde 103:

1. Irak Merkez Bankası, Mali Denetim Divanı, Enformasyon ve İletişim Kurulu ile Vakıflar Divanları mali ve idari bakımdan bağımsız kurum sayılırlar. Yasalar, her bir kurumun çalışma şeklini düzenler.
2. Irak Merkez Bankası, Millet Meclisi'ne karşı sorumludur. Mali Denetim Divanı ve Enformasyon ve İletişim Kurulu Millet Meclisi'ne bağlıdır.
3. Vakıflar Divanları Bakanlar Kurulu'na bağlıdır.

Madde 104:

Şehitler Kurumu adı altında bir kurum ihdas edilir. Bu kurum, Bakanlar Kurulu'na bağlı olur, faaliyet ve görev alanı yasayla düzenlenir.

Madde 105:

Bölgelerin ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlerin çeşitli federal devlet kuruluşlarının idaresinde, öğrenim burslarının dağıtımında, yurtdışına gönderilecek heyetlerde, bölgesel ve uluslararası kongrelerde adil bir şekilde temsil edilmelerini sağlamak üzere bir kamu kurumu kurulur. Bu kurum

federal hükümet, bölgeler ve bir bölgeye dahil olmayan vilayet temsilcilerinden oluşturulur. Bu kurumla ilgili hükümler yasayla düzenlenir.

Madde 106:

Çıkarılacak bir yasayla federal gelirleri denetleyecek ve tahsis edecek bir kamu kuruluşu kurulacaktır. Bu kuruluş, federal hükümet, bölgeler ve vilayetlerin uzman ve temsilcilerinden oluşacak ve aşağıdaki sorumlulukları üstlenecektir:

1. Uluslararası hibe, yardım ve kredilerin, bölgeler ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetler arasında tahsis edilen paylarına göre adil bir şekilde dağılımını denetlemek,
2. Federal mali kaynakların iyi bir şekilde kullanılmasını ve paylaşılmasını sağlamak,
3. Paranın, Bölgesel hükümetler veya bir bölgeye dahil olmayan vilayetlere tahsis paylarına göre dağılımında şeffaflık ve adalet ilkelerine riayet edilmesini sağlamak.

Madde 107:

Federal Kamu Hizmeti Konseyi adı altında atama ve terfi dahil olmak üzere federal kamu görevlileri işlerini düzenlemek üzere bir kuruluş ihdas edilir. Konseyin yapısı ve görev alanı yasayla düzenlenir.

Madde 108:

İhtiyaç ve zaruret olduğu takdirde, yasayla başka bağımsız kurullar da teşkil edilebilir.

IV. FEDERAL MAKAMLARIN GÖREV ALANLARI**Madde 109:**

Federal otoriteler Irak'ın birliğini, bütünlüğünü, bağımsızlığını, egemenliğini ve demokratik federal düzenini korur.

Madde 110:

Federal otoriteler sadece aşağıdaki görevleri yerine getirir.

1. Dış politikayı ve diplomatik temsil faaliyetlerini belirlemek, uluslararası sözleşmeler ile dış borç politikasını müzakere etmek, imzalamak ve onaylamak, dış iktisat ve ticaret politikasını belirlemek,
2. Silahlı Kuvvetlerin teşkil edilmesi, Irak'ın sınır güvenliğini sağlanması ve ülkenin savunulması dahil olmak üzere milli güvenlik politikasını belirlemek ve uygulamak,
3. Maliye politikası ve gümrük rejimini belirlemek, para basmak ve Irak'ta bölgelerin ve vilayetlerin sınırlarından yapılan ticaret politikasını düzenlemek,

devletin genel bütçesini ve para politikasını belirlemek, Merkez Bankasını kurmak ve idare etmek,

4. Ölçü, tartı ve ağırlık birimlerini belirlemek,

5. vatandaşlık, Vatandaşlığa kabul, ikamet ve siyasi iltica taleplerine ilişkin politikaları düzenlemek,

6. Yayın frekansları ve posta politikasını belirlemek.

7. Genel bütçe ve yatırım projelerini düzenlemek.

8. Irak dışından gelen su kaynaklarıyla ilgili siyaseti planlamak, Irak'a suyun belli bir seviyede akmasını ve Irak'ın içerisinde adil şekilde dağılımını uluslar arası yasa ve kurallara göre sağlamak.

9. Genel nüfus sayımı ve istatistiklerini düzenlemek.

Madde 111:

Irak'ta bulunan petrol ve doğal gaz, çeşitli bölge ve vilayetlerde yaşayan bütün Irak halkının malıdır.

Madde 112:

1. Federal Hükümet, mevcut yatlardan çıkarılan petrol ve doğal gaz yönetimini Bölge Hükümetleri ve vilayetlerle birlikte yapar. Elde edilen gelir, ülkenin tamamında nüfus dağılımına göre adaletli bir şekilde dağıtılır. Eski rejim tarafından haksız bir şekilde mahrum bırakılarak zarara uğratılan veya sonradan zarar gören bölgelere, tüm bölgelerin de dengeli olarak kalkınmasını sağlayacak şekilde belirli bir süre için ilave pay verilir. Bu husus yasayla düzenlenir.

2. Federal Hükümet ile petrol ve gaz üreten Bölge ve Vilayet Hükümetleri bir araya gelerek, Irak milletine en fazla menfaati sağlayacak şekilde ve mevcut en ileri pazarlama ve yatırım ilkelerini ve teknolojisini kullanarak petrol ve doğal gaz yataklarını geliştirmek için gerekli strateji ve siyaseti tayin ederler.

Madde 113:

Tarihi eserler, mevkiler, yapılar, el yazmaları ve sikkeler ulusal servet olup federal otorite yetkisinde kalarak bölge ve vilayetler ile yardımlaşarak idare edilir. Bu husus yasayla düzenlenir.

Madde 114:

Aşağıdaki görevler federal ve bölgesel hükümetler arasında ortak olarak yürütülür:

1. Gümrüklerin yönetimi ve düzenlemeleri Bölgesel Hükümet ve bir bölgeye bağlı olmayan vilayetlerle eşgüdüm sağlanarak yapılır. Bu husus yasayla düzenlenir.
2. Elektrik enerjisi ana kaynaklarının düzenlenmesi ve dağıtımı,
3. Çevre kirliliğinin önlenmesi, bölgeler ve bir bölgeye bağlı olmayan vilayetlerle işbirliği halinde çevrenin temiz tutulmasına yönelik çevre siyasetinin belirlenmesi,
4. Kalkınma ve genel planlama politikasının belirlenmesi,
5. Bölgelerle ve bölgeye dahil olmayan vilayetlerle yapılacak işbirliği ile genel sağlık politikasının belirlenmesi.

6. Bölgelerle ve bölgeye dahil olmayan vilayetlerle istişare içerisinde eğitim ve öğretim politikasının belirlenmesi.

7. Ülke içi su kaynakları politikası ve dağılımının adil olarak düzenlenmesi. Bu husus yasayla düzenlenir.

Madde 115:

Federal otoritenin görev alanı içerisinde sayılmayan bütün yetkiler Bölgelere ve bir bölgeye dahil olmayan vilayetlere verilmiştir. Federal otorite ile Bölgesel ve Vilayet Yönetimleri arasında diğer yetkilerin kullanımı konusunda anlaşmazlık ortaya çıktığı takdirde, Bölge ve Vilayet yasaları geçerlidir.

V. BÖLGESEL OTORİTELER

V.I. BÖLGELER

Madde 116:

Irak Cumhuriyeti'nin federal sistemi başkent, bölgeler, bir bölgeye bağlı olmayan vilayetler ve yerel yönetimlerden oluşur.

Madde 117:

1. Yürürlüğe girdikten sonra bu anayasa, Kürdistan Bölgesini ve mevcut organlarını federal bir bölge olarak kabul eder.
2. Bu anayasa, hükümleri uyarınca kurulacak yeni bölgeleri tanıır.

Madde 118:

Millet Meclisi ilk oturum tarihini takip eden altı ay içerisinde toplantıya katılan üyelerin salt çoğunluğuyla çıkartacağı bir yasayla bölgelerin oluşturulmasına ilişkin yürütme yetkilerini tespit eder.

Madde 119:

Bir veya daha fazla sayıda vilayetin, aşağıdaki belirtildiği şekilde talep gelmesi durumunda referandumla bir bölge oluşturması mümkündür.

1. Bölge oluşturmak isteyen vilayet meclislerinden her birinin üyelerinin 1/3'ünün talebi üzerine.
2. Bölge oluşturmak isteyen vilayetlerdeki seçmenlerin 1/10'in talebi üzerine.

Madde 120:

federal anayasaya tezat teşkil etmeyecek şekilde bölgesel otorite, görev alanları ve bunların uygulanmasını belirleyen bölgesel bir anayasa hazırlar.

Madde 121:

1. Bu anayasada federal otorite görev alanı içerisine dahil edilen konular dışında, Bölgesel otoriteler anayasaya uygun olarak yasama, yürütme ve yargı erklerini kullanma hakkına sahiptirler.
2. Federal otoritenin görev alanına giren yetkiler dışındaki bir hususa ilişkin federal yasa ile bölge yasası arasında bir uyumsuzluk ortaya çıktığı takdirde, bölgesel makamlar bölgede federal yasanın uygulamasını düzeltme hakkına sahiptir.

3. Bölgelere üstlendikleri görev ve sorumlulukları yerine getirmelerine yetecek kadar federal otorite tarafından toplanan kaynaklardan adil bir pay tahsis edilir. Bu yapılırken bölgenin kaynak ihtiyaçları ve nüfusu göz önünde tutulur.
4. Kültürel, sosyal işler ve kalkınmayı takip etmek üzere Irak Büyükelçiliklerinde ve diplomatik misyonlarında bölgeler ve vilayetler için ofisler açılır.
5. Bölgesel Hükümet, başta polis, güvenlik güçleri ve bölgesel muhafızları da içeren bölgesel güvenlik birimlerinin kurulması ve örgütlenmesi olmak üzere bölgenin bütün idari ihtiyaçlarının karşılar.

V. II. BİR BÖLGEYE DAHİL OLMAYAN VİLAYETLER

Madde 122:

1. Vilayetler ilçe, bucak ve köylerden oluşur.
2. Bir bölgeye dahil olmayan vilayetlere adem-i merkeziyet ilkesi temelinde işlerini yürütebilmek için geniş idari ve mali yetkiler tanınır.bu husus yasayla düzenlenir.
3. Vilayet Meclisi tarafından seçilen Vali vilayetteki en yüksek yürütme merciidir ve Meclis tarafından kendisine tanınan yetkileri kullanır.
4. Vilayet Meclisi seçimi ve yetkileri yasayla belirlenir.
5. Vilayet Meclisi, hiçbir Bakanlığın veya bir Bakanlığa bağlı olmayan kurum ve kuruluşların kontrol ve denetimine tabi değildir ve bütçesi bağımsızdır.

Madde 123:

İki tarafın kabulü ile, Federal hükümet yetkilerini vilayetlere devredebilir veya aksi olabilir.bu husus yasayla düzenlenir.

V. III. BAŞKENT**Madde 124:**

1. Bağdat belediye sınırları itibarı ile Irak Cumhuriyeti'nin başkentidir. Ayrıca, İdari sınırlarıyla Bağdat Vilayetini teşkil eder.
3. Başkent in durumu bir yasayla düzenlenir.
4. Başkent bir bölgeye dahil olamaz.

V. IV. YEREL YÖNETİMLER**Madde 125:**

Bu anayasa Türkmenler, Keldaniler, Asuriler ve diğer topluluklar gibi çeşitli milliyetlerin idari, siyasi, kültürel ve eğitim haklarını güvence altına alır. Bu hususlar yasayla düzenlenir.

VI. SONUÇ VE GEÇİŞ HÜKÜMLERİ:

VI.I. SONUÇ HÜKÜMLERİ

Madde 126:

1. Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu birlikte veya Millet Meclisi üyelerinin 1/5'i anayasada değişiklik yapılması teklifinde bulunabilirler.
2. Anayasanın birinci bölümünde yer alan temel ilkeler ile ikinci bölümde yer alan haklar ve özgürlüklere ilişkin hükümler ancak arka arkaya iki seçim döneminden sonra, Millet Meclisi üye sayısının 2/3'sinin onayı, halkın referandumla kabulü ve Cumhurbaşkanı'nın yedi gün içerisinde onayı ile değiştirebilir.
3. Bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilmeyen maddeler, Millet Meclisi üyelerinin 2/3'sinin onayı, halkın referandumla kabulü, Cumhurbaşkanı'nın yedi gün içerisinde onayı dışında değiştirilemez.
4. Federal Makamların kesin görev alanı kapsamına girmeyen bölgesel yetkileri azaltacak şekilde anayasa maddelerinde değişiklik yapılması ancak ilgili bölgedeki yasama organının kabulü ve yapılacak bir referandumla bölge sakinlerinin çoğunlukla kabulü ile mümkündür.
5. a) Cumhurbaşkanı bu maddenin ikinci ve üçüncü alt maddelerinde belirtilen süre içerisinde değişikliklere onay vermese dahi, değişiklikler onaylanmış sayılır.
b) Değişiklikler Resmi Gazete'de yayınlandığı tarihten itibaren yürürlüğe girer.

Madde 127:

Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu Başkan ve üyeleri, Millet Meclisi Başkanı ve iki yardımcısı ile üyeleri, yargı makamları üyeleri, özel statüyü haiz üst düzey memurların görevlerini kullanarak devlet mallarını satın almaları veya kiralamaları, devlete şahsi mallarını satmaları veya kiralamaları veya bu amaçla Devlet'e karşı dava açmaları, ithalatçı, mal temin eden veya müteahhit sıfatıyla devletle sözleşme veya akit etmeleri mümkün değildir.

Madde 128:

Yasalar ve yargı kararları milletin adına çıkartılır.

Madde 129:

Yasalar Resmi Gazete'de yayınlanır ve aksi belirtilmedikçe yayınlandıkları tarihte yürürlüğe girer.

Madde 130:

Yürürlükteki yasalar bu anayasaya uygun olarak değiştirilmedikleri veya iptal edilmedikleri sürece yürürlükte kalmaya devam eder.

Madde 131:

Bu anayasada zikredilen referandumlar, aksi belirtilmedikçe oy verenlerin salt çoğunluğuyla geçerli sayılır.

VI.II. GEÇİŞ HÜKÜMLERİ

Madde 132:

1. Devlet, şehit ailelerine, eski dikta rejiminin haksız uygulamaları nedeniyle cezaevlerine konulan siyasi tutuklular ile bu uygulamalardan zarar görenlere bakmakla yükümlüdür.
2. Devlet, şehit ailelerine ve terör eylemleri neticesinde yaralananlara tazminat öder.
3. Bu maddenin birinci ve ikinci fıkrasında yer alan hususlar yasayla düzenlenir.

Madde 133:

Millet Meclisi ilk oturumunda kendine yeni bir içtüzük hazırlayana kadar Ulusal Geçiş Meclisi'nin içtüzüğünü kullanır.

Madde 134:

Irak Yüksek Ceza Mahkemesi, bağımsız yargı kurulu sıfatıyla eski dikta rejiminin ve yandaşlarını işledikleri suçların davasına bakmaya devam eder. Millet Meclisi, görevini tamamladıktan sonra Mahkeme'yi bir yasayla lağvetme hakkına sahiptir.

Madde 135:

1. Baas Partisinin Kökünü Kazıma Heyeti, bağımsız bir kurul sıfatıyla işlerini düzenleyen yasalar çerçevesinde, yargı ve yürütme organları ile gerekli

eşgüdümü sağlayarak görevine devam edecektir. Kurul Millet Meclisi'ne bağlı olacaktır.

2. Millet Meclisi, görevini tamamladıktan sonra üyelerinin nitelikli çoğunluğu ile bu Kurulu lağvetme hakkına sahiptir.

3. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakanlar, Millet Meclisi Başkan ve üyeleri, Federal Meclis Başkan ve üyeleri ile bölgelerdeki muadilleri, yargı kurulu üyeleri ile Baas'ı kökten kazıma kapsamına giren diğer makamlar için aday olanların Baas'ı Kökten kazıma yasası hükümleri kapsamında olmamaları gerekir.

4. Bu maddenin 1. fıkrasında adı geçen kurul lağvedilmedikçe, bu maddenin üçüncü fıkrasındaki hükümler yürürlükte kalmaya devam eder.

5. Kapatılmış Baas Partisine üye olmak yargılanmak için yeterli dayanak sayılmaz. Üye, Baas'ı kökten kazıma hükümleri ve onların mucibince çıkan talimatların kapsamı dahilinde olmadığı sürece, yasal haklardan ve güvenlikten eşit şekilde yararlanır.

6. Millet meclisi üyeleri arasından bir heyet teşkil ederek, adalet, objektiflik ve şeffaflığı sağlamak maksadıyla, Baas'ı kökten kazıma Yüksek kurulu ve devlet organlarının uygulamalarını gözden geçirir, denetler ve yasalara uyumluluğunu inceler. Bu heyetin kararları Millet Meclisi onayına sunulur.

Madde 136:

1. Gayrimenkul Davaları Heyeti, bağımsız bir kurum olarak yargı makamlarıyla ve yürütme teşkilatlarıyla eşgüdüm yaparak yasalar çerçevesinde çalışmalarına devam eder. Kurul, Millet Meclisi'ne bağlı olur.

2. Millet Meclisi üyelerinin 2/3'sinin oyu ile söz konusu Kurulu lağvedebilir.

Madde 137:

Bu anayasada Federal Meclis'e ilişkin hükümlerin uygulanması, bu anayasanın yürürlüğe girmesini takip eden birinci seçim döneminden sonra 2/3 çoğunlukla karar vermesine kadar ertelenir.

Madde 138:

1. Bu anayasada yer verilen (Cumhurbaşkanı) deyimi (Başkanlık Konseyi) olarak okunur. Cumhurbaşkanı ile ilgili hükümler, bu anayasa yürürlüğe girdikten bir dönem sonra uygulamaya geçer.

2.a) Millet Meclisi, Devlet Başkanını ve iki yardımcısını seçer. Bunlar Başkanlık Konseyi adı altında bir konsey teşkil ederler. Konsey üyeleri tek liste olarak 2/3 çoğunlukla seçilirler.

b) Bu anayasada Cumhurbaşkanı'nın azledilmesiyle ilgili hükümler Başkanlık Konseyi Başkanı ve üyeleri için de geçerlidir.

c) Millet Meclisi, üye sayısının dörtte üçünün oyuyla yetersizlik veya dürüst olmama gerekçeleriyle Başkanlık Konseyi üyelerinden herhangi birini azledebilir.

d) Başkanlık Konseyi Başkan ve üyeliklerinden birisi herhangi bir sebeple boşaldığı takdirde, Millet Meclisi bu makama üyelerinin 2/3'sinin oyuyla yeni bir üye seçer.

3. Başkanlık Konseyi üyelerinin Millet Meclisi üyesi şartları taşımanın yanı sıra;

a)40 yaşını tamamlamış olması,

b)İyi üne sahip, yolsuzluktan uzak ve dürüstlüğüle tanınır olması,

c)Yasaklanan partinin bir üyesi ise, Baas Partisi iktidardan düşmeden 10 yıl önce istifa etmiş olması,

d)1991 yılında meydana gelen ayaklanmanın bastırılmasında ve Anfal hareketına katılmamış olması, Irak milletine karşı bir suç işlememiş olması gerekir.

4. Başkanlık Konseyi kararlarını oybirliğiyle alır. Bir üye, diğer üyeleri üyelere birini yerine vekil tayin edebilir.

5. a) Millet Meclisi'nin çıkarttığı yasa ve aldığı kararlar Başkanlık Konseyi'ne sunulur. Başkanlık Konseyi yasa ve kararların sunulmasını takip eden 10 gün içerisinde bunları onaylar ve yayınlar. Bölge oluşturulmasıyla ilgili 118. ve 119. maddeler bu hükme istisna teşkil ederler.

b) Başkanlık Konseyi, yasa ve kararları onaylamadığı takdirde itiraz konuları yeniden görüşülmek üzere Millet Meclisi'ne iade edilir. Meclis, itiraz edilen maddeleri yeniden gözden geçirdikten sonra bu hususları oylar. Nitelikli çoğunlukla kabul edilen yasa ve kararlar onaylanmak üzere tekrar Başkanlık Konseyi'ne sunulur.

c) Başkanlık Konseyi kendisine sunulan yasa ve karar tasarılarını 10 gün içerisinde onaylamadığı takdirde, Millet Meclisi'ne iade edilir. Millet Meclisi, bu defa bu yasa ve karar tasarılarını üye sayısının 3/5 çoğunluğuyla aynen kabul ettiği takdirde bunlar onaylanmış addedilir ve itiraz hakkı düşer.

6. Başkanlık Konseyi, bu anayasada yer alan Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini kullanır.

Madde 139:

İlk seçim döneminde bakanlar kurulu başkanının iki yardımcısı olur.

Madde 140:

1. Yürütme organı, Irak Geçici İdare Yasası'nın (GİY) 58. maddesinin tüm fıkralarıyla uygulanmasının tamamlanması için gerekli adımları atar.

2. GİY'in 58. maddesinde yer alan ve Geçiş Hükümeti'nin sorumluluğunda uygulanan hususlar, bu anayasaya uygun olarak seçilecek yürütme organı tamamı yerine getirilene değin sürdürülür. Bu çalışmalar, normalleştirme, nüfus sayımı ve sakinlerinin iradesini tespit için Kerkük'te ve diğer anlaşmazlık bölgelerinde en geç 31.12.2007 tarihinde referandum düzenlenmesi tamamlanmalıdır.

Madde 141:

1992 yılından bu yana Kürdistan Bölgesinde çıkartılan yasalar yürürlükte kalmaya devam eder. Mahkeme kararları ve sözleşmeler dahil olmak üzere, Kürdistan Bölgesel Hükümeti tarafından alınan kararlar, Kürdistan Bölgesi yasaları gereğince ve bölgenin ilgili makamları tarafından değiştirilmedikçe, iptal edilmedikçe ve bu anayasayla çelişmedikleri sürece geçerli sayılır.

Madde 142:

1. Millet Meclisi, çalışmaya başladığında, Irak toplumunun bileşenlerini temsil eden bir komisyon oluşturulur. Bu komisyon 4 ayı geçmemesi gereken bir sürede Anayasa üzerinde yapılması mümkün olan gerekli tadilat önerisi raporunu Millet Meclisine sunar. komisyon, önerileri karara bağladıktan sonra, lağvedilir.

2. Heyet tarafından önerilen tadilat tek paket olarak Millet meclisi oyuna sunulur ve Meclis üyelerinin nitelikli çoğunluğu ile kararlaştırılır.
3. İkinci fıkrada geçen şekilde tadilat Millet Meclisi tarafından onaylanması tarihinden itibaren en geç 2 ay içerisinde referanduma sunulur.
4. oy verenlerin çoğu olumlu oy ve 3 veya fazla ilde oy verenlerin 2/3'sinin ret oyu kullanmadığı takdirde referandum tadilatı onaylanmış addedilir.
5. Bu maddedeki tadilat karara bağlanıncaya kadar, bu maddede geçen hükümler Anayasa tadilatı ile ilgili 126. Maddenin hükümlerinden müstesna kılınır.

Madde 143:

Yeni Irak Hükümeti kurulduktan sonra Geçici İdari Yasa ve eki 53/a ve 58. madde dışında iptal edilir.

Madde 144:

İşbu anayasa referandumla onaylanmasından, Resmi Gazete'de yayınlanmasından ve bu anayasa uyarınca hükümet kurulduktan sonra yürürlüğe girer.

(28 Aralık 2005 tarihinde Irak Cumhuriyeti-Resmi gazete, Sayı 4012'de yayınlanmıştır.)

ÖZET

[TAHA, Mahmud. A]. [Irak Cumhuriyeti'nin Hukuki Yapısı], [Yüksek Lisans Tezi] , Ankara , [2010].

Bu çalışmanın sonucunda Irak'ın yeni 2005 Anayasasında büyük değişiklikler ortaya çıktı. Yasama Organında olan değişiklikten bahsedersek, artık bu anayasa Millet Meclisi ve Federal Meclis olmak üzere iki Meclis ortaya koydu. Ancak ikinci Meclis olan Federal Meclis anayasada tespit olduğuna rağmen hala teşkil edilmedi. Bunun sebebi, Amerikan işgalinin sürüyor olması, Temsilciler Meclisinin farklı guruplardan oluşuyor olması ve bu guruplar arasında yaşanan anlaşmazlıklardan dolayı bazı çekişmeli bölgelerle ilgili taraflar arasında bir uzlaşmanın sağlanamamasıdır. Bilindiği gibi bu kuruluşlar seçimle gelirler, yani artık kanun çıkarken milletin rolü daha çoktur. Üstelik Millet Meclisinde kadınların rolü artmaktadır. Çünkü kadınların sayısı 1/4 den az olmamak şartıyla Meclis kurulur. Meclis, nitelikli çoğunlukla toplanır ve salt çoğunlukla kararlarını alır. Ancak bu dönemi Saddam rejiminin dönemi ile kıyaslarsak çok önemli değişiklikler elde ederiz bunun da en önemli sebebi Saddam döneminde parlamentonun kanun çıkarma yetkisi yoktu bu yetki sadece Saddam'ın başkanlık ettiği meclis AL_Sawra'ya aitti.

Yürütme Organı ise yeni Irak'ın 2005 Anayasası'na göre Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulundan oluşur. Ancak Cumhurbaşkanı'nın yetkilerine bakarsak çok kısıtlı yetkiler görüyoruz. Bununda sebebi diktatörlük rejiminin geri dönmesini engellemektir. Ama kanaatimizce Cumhurbaşkanı'na daha fazla yetkiler tanınmalıdır. Sonuçta bu makam devlet başkanının ve vatan birliğinin sembolüdür. Cumhurbaşkanı seçimi Millet Meclisi tarafından yapılır, ama kanaatimizce Cumhurbaşkanı'nın seçim doğrudan halk tarafından seçilmeli. Çünkü dediğimiz gibi bu makam devlet başkanının ve vatan birliğinin sembolüdür, bu sembolü halk seçerse daha iyi olacağı düşüncesindeyiz. Çünkü bu seçimle seçilen cumhurbaşkanı tarafsız olur

veya parti, din, ırk, mezhep baskısından kurtulmuş olur. Yürütmenin diğer temeli Bakanlar Kuruludur. Bu kurul Millet Meclisinin önünde sorumludur.

Yargı Organına gelince bu anayasa önemli iki kuruluş ortaya çıkardı. Bunlar Yüksek Yargı Kurulu ve Federal Yüksek Mahkemedir. Yüksek Yargı Kurulunun görevi çok önemlidir. Çünkü bütün yargı kurumlarının faaliyetlerini denetler ve yönetir. Benim düşünceme göre de bu kuruluşun doğuşu ile yargı organı bağımsız oldu ve Yürütme Organının kontrolünden kurtuldu. 1970 Anayasası'nda böyle bir kuruluş hiç dile getirilmemişti ve 1970 Anayasası'nda Yargı Organı Adalet Bakanlığı'na bağlıydı. İkinci kuruluş olan Federal Yüksek Mahkeme de yargı organına aittir. Anayasa, yargının bağımsız olduğunu söyler. Ayrıca çeşitli tür ve dereceli mahkemelerin oluşumunu belirler, sonra da federal otoritelerin yetkisinden bahseder. Fakat bu yetkiler federal sistemle çelişki halindedirler. Çünkü bölgelere olağanüstü haklar tanınmaktadır. Son olarak ta sonuç ve geçiş hükümleri belirlenir ve bu bölümde anayasanın nasıl değiştirileceğinden bahsedilir.

Anahtar Kelimeler:

1. Anayasa.
2. Federal Sistem
3. Federal Otoriteler.
4. Bölgeler.

ABSTRACT

[TAHA, Mahmud, A.] [Legal Structure of Republic of Iraq], [Master of Arts Thesis], Ankara, [2010]

As a result of this study, huge modifications are made on the new 2005 Constitution of Iraq. If we mention about the modifications related with Legislative Body, now this constitution brings two Assemblies, composed of National Assembly and Federal Assembly. But although second assembly, Federal Assembly is designated under constitution, it is yet not organized. Reasons of this are the continuance of American invasion, composition of House of Representatives from different groups and inability to form reconciliation between corresponding parties in connection with some disputed regions due to disputes between these groups. As well-known, these organizations are appointed via election, in other words, role of the nation is now heavier while introducing a law. Furthermore, role of women are increasing in the National Assembly. Because Assembly is organized on condition not to have women members of less than $\frac{1}{4}$ of the overall member number. Assembly gathers with qualified majority, and makes resolutions via absolute majority. But if we compare this epoch with Saddam's epoch, we get very important changes, and the most important reason for this is that Parliament did not have the right to introduce a law during Saddam's epoch and this power was only belong to the AL-Sawra, the Assembly to which Saddam was chairing.

Executive authority is composed of the President of the Republic and Board of Ministers according to the new 2005 constitution of Iraq. But if we consider the powers of the President, we see very limited amount of powers. Reason of this is the prevention from recalling of the dictatorship regime. But

we think President should have more powers. Eventually, this authority is the symbol of the State's President and unification of the homeland. Election of the President is made by the National Assembly, but we think President should directly be elected by the nation of the Iraq. Because, as we said before, this authority is the symbol of the State's President and unification of the homeland, and we think it shall be better if this authority is elected directly by the nation. Because the President, to be appointed via election, shall be neutral or he shall be free from the pressures of the political parties, religions, races and sects. Other basis of the executive authority is the Board of Ministers. This board is responsible below National Assembly.

When we consider the judiciary, this constitution established two important organizations. These are Supreme Tribunal and Federal Supreme Court. Duty of Supreme Tribunal is very important. Because, it supervises and manages all judgment entities. According to my opinions, judiciary became independent with the establishment of this organization, and escaped from the control of executive authority. This kind of an organization had never been mentioned on the 1970 constitution, and judiciary was under control of Ministry of Justice according to 1970 constitution. Second organization, Federal Supreme Court also belongs to judiciary. Constitution declares that judiciary is independent. It also determines the formation of various types and grades of courts, and then it mentions about the power of federal authorities. But these authorities are in a disputed form with federal system. Because regions are entitled with extraordinary powers. Finally, conclusion and transition provisions are determined and in this section, how constitution shall be modified is mentioned.

Key Words:

1. Constitution.
2. The Federal System.
3. Federal Authorities.
4. Regions.